

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
AYDIN İNSAN ve TOPLUM DERGİSİ

Yıl 4 Sayı 2 - Aralık 2018
Year 4 Issue 2 - December 2018

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Aydın İnsan ve Toplum Dergisi

ISSN: 2149-7206

İmtiyaz Sahibi

Dr. Mustafa AYDIN

Yazı İşleri Müdürü

Zeynep AKYAR

Editörler

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ

Dr. Öğr. Üyesi Elif Özge ERBAY

Yayın Periyodu

Yılda iki sayı: Aralık & Haziran

Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi

İdari Koordinatör

Gamze AYDIN

Türkçe Redaksiyon

Şahin BÜYÜKER

İngilizce Redaksiyon

Çiğdem TAŞ

Grafik Tasarım

Elif HAMAMCI

Dil

Türkçe

Yazışma Adresi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38

Sefaköy, 34295 Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0212 4441428 - 20402

Fax: 0212 425 57 97

Web: www.aydin.edu.tr

E-mail: aitdergi@aydin.edu.tr

Baskı

Elitez Reklam Yayın Matbaacılık Gıda

Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Fulya Mah. Özbal Sok. Yılkar Apt.

No:11/B B Blok Fulya / İSTANBUL

Tel: 0212 270 50 21

Bilimsel Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdülhaluk ÇAY, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Korkut TUNA, İstanbul Ticaret Üniversitesi

Prof. Dr. Cebrail KISA, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ertan EĞRİBEL, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Esin CANTEZ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU, Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Rahime Nukhet ÇIKRIKCI, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur TEKİN, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK, Doğuş Üniversitesi

Prof. Dr. Hacı DURAN, Gelişim Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Prof. Dr. Veysel EROĞLU, İAÜ Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Ahmet AKIN, Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Neylan ZİYALAR, İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Ufuk ÖZCAN, İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN, İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hakan İŞÖZEN, İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Meltem NARTER, Üsküdar Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mesut YAVUZ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Vildan GÜLPINAR DEMİRCİ, Aksaray Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET, Namık Kemal Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ, İstanbul Aydın Üniversitesi

İstanbul Aydın Üniversitesi Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, özgün bilimsel araştırmalar ile uygulama çalışmalarına yer veren ve bu niteliği ile hem araştırmacılara hem de uygulamadaki akademisyenlere seslenmeyi amaçlayan hakem sistemini kullanan bir dergidir.

İçindekiler - Contents

The Effect of Circumcision on the Mental Health of Children Running Head: Circumcision and Mental Health

Sünnet Operasyonunun Çocuklar Üzerinde Ruhsal Etkileri
Mesut YAVUZ, Burak AKDENİZ 1

Evli Bireylerde Bağlanma Stiller ve Bilişsel Esnekliğin İlişki Doyumuna Etkisi

The Relationship Between Attachment Styles and Cognitive Flexibility in Married Individuals
İpek TOKSÖZ, Şahide Güliz KOLBURAN 17

İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri Çalışanlarının Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Algılanan Stresle Başa Çıkma Evlilik Doyumunu Yordamlama Gücü

An Investigation of the Influence of Occupational Burnout Levels, Perceived Stress and the Strategies of Coping With Stress on Marital Satisfaction in Istanbul 112 Emergency Health Service Employees
Çiğdem URGANCI, Engin EKER 35

Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, Psikolojik Sağlık ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Investigation of Happiness, Resilience and Self Efficacy Levels in University Students
Muharrem CAN, Kadriye Esin CANTEZ 61

Üniversite Öğrencilerinde Aile İçi Şiddete Maruz Kalma ile Öfke Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

The Investigation of the Relation Between Being Exposed to Domestic Violence and Feeling Anger in University Students
Muhsine TOPTAŞ, Engin EKER 77

Fiziksel-Sözel Şiddet Davranışı ve Dürtüsellik Arasında Öfkenin Aracılık Etkisinin İncelenmesi

The Examination of the Mediation Effect of Anger Between Physical-Verbal Violence and Impulsivity
Zeynep Pınar COHEN, M. Fatih YAVUZ 99

Editörden

Sevgili Okuyucu,

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji ve Psikoloji Bölümlerinin birlikte çıkarttıkları Aydın İnsan ve Toplum Dergisinin yeni sayısını sizlere sunmaktan mutluluk duyuyoruz. Bu sayıda da sizlere yine sosyoloji ve psikoloji içerikli dolu dolu bir dergi hazırladık.

“Sünnet Operasyonunun Çocuklar Üzerindeki Ruhsal Etkileri” başlıklı ilk makalemizde, Türkiye’de sünnete verilen olumlu ve olumsuz anlamlar, operasyonun çocukların ruh sağlığı üzerindeki etkileri konu edinilmiştir.

“Evli Bireylerde Bağlanma Stiller ve Bilişsel Esnekliğin İlişki Doyumuna Etkisi” başlıklı ikinci makalede evli bireylerde bağlanma stilleriyle bilişsel esnekliğin ilişki doyumuna etkisi incelenmiştir.

Üçüncü makalemiz, “İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri Çalışanlarının Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Algılanan Stresle Başa Çıkmada Evlilik Doyumunu Yordamlama Gücü” başlıklı çalışmadır. Bu makalede, İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri (ASH) çalışanlarının mesleki tükenmişlik düzeyleri, algılanan stres ve stresle başa çıkma stratejilerinin evlilik doyumunu yordama gücünü incelenmiştir.

Sizlere sunduğumuz dördüncü çalışmamız, “Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, Psikolojik Sağlık ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki”yi konu edinmektedir. Makalede, üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş, üniversitelerin Psikolojik Danışma Birimlerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Beşinci çalışmamız, “Üniversite Öğrencilerinde Aile İçi Şiddete Maruz Kalma İle Öfke Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmadır. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmamaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Dergimizin sizlere sunduğumuz son makalesi “Fiziksel-Sözel Şiddet Davranışı ve Dürtüsellik Arasında Öfkenin Aracılık Etkisinin İncelenmesi” başlıklı makaledir. Makale, şiddet davranışının ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülen unsurları incelemektedir.

İyi okumalar dileriz.

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

The Effect of Circumcision on the Mental Health of Children Running Head: Circumcision and Mental Health

Mesut YAVUZ*

Burak AKDENİZ**

Abstract

To investigate the effects of circumcision on children's behavioral characteristics, de-pression and anxiety levels. 35 boys, aged between 6-11, who were scheduled to be circumcised were included in the study. Child Depression Inventory and Stait Trait Anxiety Inventory for Children were administered to the children and Child Behaviour Checklist (4/18) was administered to their parents one week before the circumcision and one month and six months after the circumcision. The data were evaluated by SPSS 18 program. Total, internalization and externalization problem scores, anxiety/depression, delinquent behavior, attention problems subscale scores, one month and six months after circumcision were significantly lower when compared to the scores before the circumcision. Withdrawal, somatic com-plaints and aggressive behavior subscale scores six months after circumcision were significantly lower when compared to the period before circumcision. Although state anxiety and depression scores one month after circumcision were improved significantly, by the end of six months, there was no significant difference in terms of depression, state and trait anxiety scores. When evaluating the psychological consequences of a procedure which has historical, religious and cultural significance such as circumcision, social factors should also be taken into consideration. The positive meanings attributed to the circumcision in Turkey may reduce the negative effects of the operation on children's mental health. The results show that the circumcision does not increase depression and anxiety levels and behavioral problems of the children in Turkey.

Keywords: *Circumcision, child, behavioral problems, depression, anxiety*

* Mesut YAVUZ, Asst. Prof., Istanbul Aydin University, Psychology Depratment & French Lape Hospital, Department of Child and Adolescent Psychiatry, mesutyavuz@aydin.edu.tr

** Burak AKDENİZ, R. A., Istanbul Aydin University, Psychology Depratment, burakakdeniz1@aydin.edu.tr

Sünnet Operasyonunun Çocuklar Üzerinde Ruhsal Etkileri

Mesut YAVUZ*

Burak AKDENİZ**

Öz

Sünnetin çocuklarda davranış özellikleri, depresyon ve kaygı belirtileri üzerinde etkilerini incelemektir. 6 ile 11 yaşları arasında sünnet olması planlanan 35 erkek çocuk çalışmaya dahil edilmiştir. Çocuklar için depresyon ölçeği ve çocuklar için durumluk sürekli kaygı envanteri, çocuklar için davranış değerlendirme ölçeği (4/18) ise aileler tarafından sünnetten bir hafta önce, bir ay ve altı ay sonra yanıtlanmıştır. Veriler SPSS 18 programı ile analiz edilmiştir. Toplam sorun puanları, içselleştirme, dışsallaştırma problemleri; kaygı/depresyon, suça yönelik davranışlar ve dikkat sorun puanları sünnetten bir ay ve altı ay sonra, sünnet öncesi döneme göre anlamlı oranda düşük bulunmuştur. Sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar ve saldırgan davranış sorun puanları sünnetten altı ay sonra sünnet öncesi döneme göre anlamlı oranda düşük bulunmuştur. Sürekli kaygı ve depresyon puanları sünnetten bir ay sonra anlamlı iyileşme gösterse de, altı ay sonunda depresyon, durumluk ve sürekli kaygı puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sünnet gibi tarihsel, dini ve kültürel anlamları olan bir operasyonun ruhsal sonuçlarını değerlendirirken sosyal faktörler de dikkate alınmalıdır. Türkiye’de sünnete verilen olumlu anlamlar, operasyonun çocukların ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilir. Sonuçlar sünnetin, Türkiye’de çocukların davranış problemlerini, depresyon ve kaygı seviyelerini arttırmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sünnet, çocuk, davranış problemleri, depresyon, kaygı*

*Mesut YAVUZ, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü & Fransız Lape Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatri Kliniği, mesutyavuz@aydin.edu.tr

**Burak AKDENİZ, Arş. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, burakakdeniz1@aydin.edu.tr

Introduction

Male circumcision consists of the surgical removal of some, or all, of the foreskin from the penis. It is one of the most common procedures in the World (AAP, 2012). It is suggested that 30% of males aged 15 and over have been circumcised and almost 70% of those are Muslim (Oy, 1991). WHO estimates that the prevalence of circumcision in United States and Canada are 75% and 20% respectively, while the prevalence in Europe is lower than 20% (WHO, 2006).

The reasons for circumcision may be classified as: medical-therapeutic, preventive-hygienic, religious and cultural. Males are usually circumcised for medical-therapeutic, preventive hygienic and religious reasons, while girls are circumcised for cultural reasons (Dekkers et al., 2005). In Western societies, circumcision is usually performed in infancy. In other communities, it may be performed at different periods of development (Zoske, 1998). In Turkey, circumcision is most frequently performed during childhood for religious reasons and under anesthesia either in hospitals, by urologists, general surgeons and pediatric surgeons, or as outpatient procedures by general practitioners (Karadag et al., 2015).

Specific benefits from male circumcision were identified for the prevention of urinary tract infections, acquisition of HIV, transmission of some sexually transmitted infections, and penile cancer, also male circumcision does not appear to adversely affect penile sexual function/ sensitivity or sexual satisfaction (AAP, 2012). There are reports suggesting that circumcision may cause post traumatic stress disorder (Menage, 1999; Ramos et al., 2001), violent behavior (Tractenberg, 1999) and may also interrupt the relationship between the child and the mother (Denniston, 1999). There are also previous reports which suggest that circumcision can lead to psychological, pain related, and sexual problems later in life (Goldman, 1999; Taddio et al., 1997; Frisch et al., 2013), on the other hand, population-based prospective studies of long-term psychological, sexual, and urological effects of circumcision are lacking.

According to the literature research, few systematic studies have been conducted on the psychological effects of male circumcision. The aim of this study is to determine the psychological and behavioral effects of the circumcision on male children.

Methods

This study was designed as a longitudinal study. The study was approved by the Ethics Committee of Cerrahpasa School of Medicine in Turkey. All the parents of the children who participated in the study gave a written informed consent before the study. 35 boys who were planned to be circumcised, and their parents were included in the study. The ages of the boys were between 6 and 11 years. All the operations were performed at hospitals by pediatric surgeons and urologists using local anesthesia.

All the operations were performed due to religious and cultural factors. Participants were interviewed 1 week before the operation, 1 month after the operation and 6 months after the operation. All of the children had been informed by their parents about their planned circumcision operation before the first interview. Children who have urologic or chronic medical problems were excluded. The circumcision was the first surgical operation of the participants.

Parents completed Child Behavior Checklist (CBCL) (4/18) and children completed Child Depression Inventory (CDI), State-Trait Anxiety Inventory for Children (STAIC). Parents of the children who were under 8 years old and unable to complete the scales because of their ages, fulfilled the CBCL (4/18). All of the parents (n=35), and 82 % (n=29) of the children who could understand and fulfill instruments considering their development levels, completed all tests.

CBCL (4/18) consists of 118 problem items and 20 competence items. Problem items are scored from 0 to 2 (0=not true, 1=somewhat or sometimes true, and 2=very true or often true, on the basis of the preceding 6 months). A syndrome score is the sum of scores on all items included in the syndrome scale, as defined by Achenbach (Achenbach, 1991). The following syndromes were analyzed: withdrawn, somatic complaints, and anxious/depressed, which form the internalizing group; social problems, thought problems, and attention problems, which are not part of either

the internalizing or externalizing grouping; and delinquent behavior and aggressive behavior, which form the externalizing group. Validity and reliability of the Turkish version of this scale were established by Dumenci, Erol, Achenbach and SimSek (Dumenci et al., 2004). In the present study, researchers did not use the competence items part of the CBCL 4/18.

The CDI consists of 27 self-report items that cover the symptoms of depression (Kovacs, 1985). Each item of the scale contains 3 sentences; which are scored as 0, 1 or 2 depending on the severity of the symptoms. The total scores of the scale can range between 0 and 54 with higher scores indicating more depressive symptoms. The reliability and validity of the CDI for the Turkish population has been verified for children between 6 and 17 years of age and cut-off point for the diagnosis of depression was recommended as 19 (Oy, 1991).

STAIC is a self reported questionnaire that is widely used for measuring anxiety in children. It consists of two separate 20-question rating scales, one for state anxiety (acute, transitory), and the other for trait anxiety (chronic, pervasive). It is developed by Spielberger (Spielberger, 1973). Each item of the scales is scored as 0, 1 or 2 depending on the severity of the symptom. The validity and reliability of the Turkish version were done by Ozusta (Ozusta, 1995).

The data were evaluated by SPSS 13 (Statistical Package for Social Sciences) program. The frequency and mean values were calculated. Mean scores of the groups were compared by paired sample test and ANOVA with repeated measures analysis. Differences were considered significant when statistical value was $p < 0.05$.

Results

The mean age of the children was 8.51 ± 1.63 (between 6 and 11). 11.4 % (n=4) of the children attended sixth grade, 5.7 % (n=2) attended fifth grade, 17.1 % (n=6) attended fourth grade, 20 % (n=7) attended third grade, 22.9 % (n=8) attended second grade, and 5.7 % (n=2) attended first grade. 17.1 % (n=6) of the children were not age appropriate to start school. The monthly incomes of the parents were between 320-1932 Euros (Mean: 714 ± 378 Euros)

Internalizing and externalizing problem scores and total scores of CBCL were significantly lower one month and six months after the circumcision compared to the period before circumcision ($p<0.05$). There was no significant difference between first and sixth month scores after circumcision in terms of internalizing and externalizing problem scores of CBCL and total score of CBCL ($p>0.05$).

Anxiety/depression, delinquent behaviors, attention problem subscale scores of CBCL were significantly lower one month and six months after circumcision compared to the period before circumcision ($p<0.05$). Withdrawal and aggressive behavior scores did not differ significantly one month after circumcision ($p>0.05$) but improved significantly six months after circumcision compared to the period before circumcision ($p<0.05$). There were no significant differences between first and sixth month scores in terms of anxiety/depression, delinquent behaviors, attention problems, withdrawal and aggressive behavior subscales ($p>0.05$).

Somatic complaint scores six months after circumcision were significantly lower compared to the period before circumcision and one month after circumcision ($p<0.05$).

CBCL scale and subscale scores and statistical values are presented in table 1.

Table 1: Comparison of the Paired Samples *t* Test Scores of the CBCL¹

CBCL ¹	Before Circumcision	1 month after Circumcision	6 months after Circumcision	p*	p**	p***
Internalizing Problems ²	59.77±10.52	55.46±10.76	53.34±8.54	.008	<.001	.078
Anxiety/depression	60.54±8.09	57.54±7.20	55.89±6.67	.011	<.001	.056
Withdrawn	57.57±7.43	55.60±6.06	54.63±5.90	.094	.018	.227
Somatic Complaints	58.03±8.50	55.80±7.15	52.71±4.28	.133	.001	.017
Externalizing Problems ³	53.69±11.78	48.54±12.58	49.34±10.77	.002	.006	.517
Agressive Behaviors	57.26±8.76	55.43±8.34	54.57±6.83	.115	.025	.249
Delinquent Behavior	56.06±7.58	53.26±6.09	53.43±5.35	.005	.046	.833
Social Problems	55.29±6.19	53.77±5.26	54.09±5.07	.243	.274	.741
Thought Problems	58.09±8.29	57.09±8.27	55.57±5.94	.464	.079	.199
Attention Problems	58.54±8.28	55.51±6.37	55.37±6.26	.022	.011	.843
Sexual Problems	54.42±8.12	53.58±8.35	51.91±5.37	.641	.116	.268
Total Scores	57.51±11.57	50.97±13.11	51,34±10,07	.001	<.001	.774

¹ The Child Behavior Checklist (4/18); ² Internalizing problems: include anxiety/depression, withdrawal and somatic complaints; ³ Externalizing problems: include aggressive behaviors and delinquent behavior

* before circumcision -1 month after circumcision; ** before circumcision - 6 months after circumcision;

*** 1 month after circumcision - 6 months after circumcision.

CDI scores were significantly lower one month after the circumcision when compared to the scores prior to circumcision ($p < 0.05$), but did not differ six months after circumcision when compared to the scores prior to circumcision and one month after circumcision ($p > 0.05$).

CDI scores and statistical values are presented in table 2.

Table 2: Comparison of the Paired Samples *t* Test Scores of the CDI¹

CDI ¹	Before Circumcision	1 month after Circumcision	6 months after Circumcision	p*	p**	p***
Total Scores	8.31±4.84	6.72±4.75	7.28±4.91	.032	.212	.570

¹ Child Depression Inventory

* before circumcision - 1 month after circumcision; ** before circumcision - 6 months after circumcision;

*** 1 month after circumcision - 6 months after circumcision.

Stait anxiety scores were significantly lower one month after the circumcision ($p < 0.05$), but did not differ six months after circumcision when compared to the scores of the period before circumcision ($p > 0.05$). Trait anxiety scores did not differ significantly one month and six months after the operation when compared to the period before circumcision ($p > 0.05$).

STAIC scale and subscale scores and statistical values are presented in table 3.

Table 3: Comparison of the Paired Samples *t* Test Scores of the STAIC¹

STAIC ¹	Before Circumcision	1 month after Circumcision	6 months after Circumcision	p*	p**	p***
State Inventory	30.14±7.00	26.48±5.65	28.52±4,91	.003	.190	.062
Trait Inventory	33.28±8.71	31.34±6.45	32,07±7.95	.129	.391	.569

¹ State-Trait Anxiety Inventory for Children

* before circumcision -1 month after circumcision; ** before circumcision - 6 months after circumcision;

*** 1 month after circumcision - 6 months after circumcision.

The results of the ANOVA with repeated measures analysis indicated that there were no significant differences in terms of total internalizing and externalizing scores of the CBCL, and CDI, trait and state anxiety scores when sociodemographic variables such as parental income and ages of the children are controlled ($p>0.05$).

Discussion

This is the first follow up study which aims to evaluate the psychological consequences of circumcision. According to the previous data it might be expected that circumcision would increase anxiety and depression levels and behavioral problems of the children. However, present study showed that circumcision did not increase anxiety and depression levels and behavioral problems of the children.

There were significantly lower scores regarding anxiety, depression, delinquent behavior and attention problems and internalizing and externalizing problems one month and six months after the operation. The social withdrawal, somatic complaints and aggressive behavior subscales scores were also significantly lower six months after the circumcision. The results of the mixed model analysis revealed that when sociodemographic

variables are involved, internalizing and externalizing problems, depression, trait and state anxiety scores did not differ significantly in both one month and six months after the circumcision scores compared to the scores before circumcision.

These results differ from the previous data. Previous research suggest that traditional/ritual circumcision leads to social withdrawal, aggression, suicidal behaviour, and problems in adjustment and functioning (Tractenberg, 1999; Boyle et al., 2002). Under the highlight of this knowledge it was expected that emotional and behavioral problems would increase after the operation. However, the data showed the externalizing and internalizing problem scores were significantly lower after circumcision. In CBCL, internalizing problems include anxiety/depression, withdrawal and somatic complaints; externalizing problems include aggressive behaviors and delinquent behavior. In addition to this, there was no significant difference in terms of sexual, thought and social problem subscales scores between the period prior to circumcision and after the circumcision.

According to the CDI, depression scores one month after the circumcision were significantly improved. On the other hand, depression scores six months after the circumcision did not differ significantly compared to the scores prior to the operation. According to the previous research, circumcision was defined as an amputating and mutilative operation and as a result of this, it was suggested that depression should be seen after the circumcision (Bensley & Boyle, 2001; Maguire & Parkes, 1998). However, present study showed that by the end of six months, there was no significant difference in terms of depression scores.

Trait anxiety is generally related with personality characteristics and refers to predisposition for anxiety. State anxiety differs from trait anxiety and is an emotion which usually generates from a perceived threat (Dumont & Quirion, 2014). State anxiety scores one month after the operation were significantly lower when compared to the scores prior to circumcision. However, state anxiety scores six months after the circumcision did not differ significantly compared to the scores prior to the operation and one month after the circumcision. However, more compatible with expectations, trait anxiety scores were stable one month and six months after the operation when compared to the scores prior to circumcision.

Studies conducted in the adult groups showed that individuals felt pain, sadness, inferiority and shame about circumcision (Bensley & Boyle, 2001; Bigelow, 1995; Goldman, 1997). There are studies linking involuntary male circumcision with a range of negative emotions and even PTSD (Boyle et al., 2002). According to the reports, some adults described their current feelings by using words such as torture, mutilation and sexual assault about circumcision (Bigelow, 1995; Sahin et al., 2003). It was suggested that after the circumcision anxiety and depression should occur due to the loss of a body part (Ozturk, 1973). Cansever suggested that after circumcision, the capacity for coping efficiently with trauma and anxiety was reduced (Cansever, 1965). On the other hand, present study showed that circumcision did not cause negative effects on state and trait anxiety levels.

In Turkey, circumcision has quite positive meanings. Circumcision is usually carried out when the child enters latency and is interpreted as a passage from childhood to adulthood. It was stated that in Turkish society, being uncircumcised is unacceptable and boys feel ashamed of being uncircumcised and assume themselves defective (Cansever, 1965). In Turkey, children are informed about the procedure beforehand. Traditional factors like circumcision ceremony, and getting presents may limit negative effects of circumcision (Sari et al., 1996). Sahin, Beyazova and Akturk (Sahin et al., 2003) reported that circumcision brings a social pressure and children do not feel themselves as male until they are circumcised. Ritual circumcision also has important social meanings for Jewish society, because it is a part of both their religion and identity (Goodman, 1999). Considering ritual circumcision in Jewish population, Goodman (1999) suggested that circumcision is a painful and traumatic experience for the baby and Jewish society started to change their way of thinking about circumcision.

Price (1999) pointed out that circumcision is performed on children who could not make a decision for themselves, and therefore the procedure is unethical. According to the study carried out on 411 circumcised children,

the age of circumcision in Turkey varies between 2-11 (mean 7 years) (Sahin et al., 2003). In this study, the age of the participants ranged between 6 and 11 years and the children are informed about their circumcision weeks before and received information beforehand on the procedure that they will undergo. It can be said that as a result of this fact, negative consequences of circumcision that are seen in the Western countries and Jewish society which can be due to neonatal circumcision that is performed without child's will or knowledge, were not found in this study.

The strength of this study is that, it is the first longitudinal study that investigates the psychological and behavioral effects of circumcision. As described before, circumcision is an operation having significant connections with sociocultural factors. Hence, it should be considered that the researchers and clinicians must be careful when generalizing the results of this study. Hypothetically, it should be suggested that the effect of the circumcision on the mental health of the children can be different in other countries or ethnic groups. While interpreting the results, it should also be considered that there is not any control group included in this study. Therefore, results can be related to other causes besides circumcision. For example, the improved anxiety level 1 month after the circumcision can be the consequence of the diminished pre-operative anxiety. This problem can be addressed with another study including another control group who will undergo an elective surgery such as "tonsillectomy". Although absence of a control group is a limitation, this study can still contribute to our knowledge about the psychological consequences of circumcision significantly. The authors suggest that if the results have indicated that circumcision can negatively influence the mental and behavioral status of the children, a comparison of the results with another surgical operation would be more essential since the negative effects could be the consequence of any surgical operation. However, the results revealed that behavioral problems and depression and anxiety levels of the children did not increase after the circumcision. Other limitations are the six month duration and small sample size. Considering the fact that traumatic experiences can

manifest their psychological and behavioral consequences in the long term, future studies with longer duration, greater sample size, and different populations and ethnic groups are needed to better understand the effects of circumcision on the mental health of children.

The findings of this study may also help the pediatric urologists/surgeons and mental health professionals to better explain the psychological effects of circumcision to the parents and children, and relieve their anxiety about the operation. In brief, these results show that there are no negative effects of circumcision on anxiety and depression levels and behavioral problems of the children in Turkey. These findings differ from previous research. Cultural factors should not be underestimated when evaluating the psychological effects of a procedure with religious and traditional meanings such as circumcision. In Turkish society, there is a positive attribution to the circumcision. Circumcision operation is usually performed in the latency stage and symbolizes a transition from childhood to adulthood. Moreover, positive attitude towards circumcision may decrease the anxiety related to the operation and may increase the desires of the children to be circumcised.

References

Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Child Behavior Checklist/4-18 and 1991 Profile*. Burlington, University of Vermont, Department of Psychiatry.

American Academy of Pediatrics (AAP) (2012). Task Force on Circumcision. Circumcision policy statement. *Pediatrics*; 130 (3): 585–6.

Bensley, A. G. & Boyle, G. J. (2001). *Physical, sexual and psychological effects of male infant circumcision: an exploratory survey. Understanding circumcision: A multidisciplinary approach to a multi-dimensional problem*. Eds: Denniston GC, Hodges FM, Milos MF.; New York, Plenum: 207-31.

Bigelow, J. (1995). *The Joy of Uncircumcising. Exploring Circumcision: History, Myths, Psychology, Restoration, Sexual Pleasure, and Human Rights*. Hourglass Book.

Boyle, G., Goldman, R., Svoboda, S. T. & Fernandez, E. (2002). Male circumcision: Pain, trauma, psychosexual sequelae. *J Health Psychol*; 329-43.

Cansever, G. (1965). Psychological effects of circumcision. *Brit J Med Psychol*; 321-31.

Dekkers, W., Hoffer, C. & Wils, J. P. (2005). Scientific contribution, bodily integrity and male and female circumcision. *Med Health Care Philos*; 8(2): 179-91.

Denniston, G. C. (1999). *An analysis of circumcision advocacy. Male and Female Circumcision, Medical, Legal and Ethical Considerations in Pediatric Practice*. Eds: Denniston GC, Hodges FM, Milos MF; 221-40.

Dumenci, L., Erol, N., Achenbach, T. M. & Simsek, Z. (2004). Measurement structure of the Turkish translation of Child Behavior Checklist using confirmatory factor analytic approaches to validation of syndromal constructs. *J Abnorm Child Psych*; (32), 337-42.

- Dumont, Y. & Quirion, R. (2014). Neuropeptide Y pathways in anxiety-related disorders. *Biol Psychiatry*; 76(11):834-5.
- Frisch, M., Aigrain, Y., Barauskas, V., Bjarnason, R., Boddy, S. A., Czauderna, P. *et al.* (2013). Cultural bias in the AAP's 2012 technical report and policy statement on male circumcision. *Pediatrics*; 131: 796-800.
- Goodman, J. (1999). Jewish circumcision: an alternative perspective. *BJU International*; (Suppl) (82) 1: 22-7.
- Goldman, R. (1999). The psychological impact of circumcision. *BJU Int*; 83(1): 93–102.
- Goldman, R. (1997). *Circumcision: The hidden trauma. How an American Cultural Practice Affects Infants and Ultimately Us All*. Vanguard Publishers.
- Karadag, M. A., Cecen, K., Demir, A., Kivrak, Y., Bagcioglu, M., Kocaaslan, R. *et al.* (2015). SmartClamp circumcision versus conventional dissection technique in terms of parental anxiety and outcomes: A prospective clinical study. *Can Urol Assoc J*; 9(1-2): 10-3 doi: 10.5489/cuaj.2131.
- Kovacs, M. (1985). The Children's Depression Inventory (CDI). *Psychopharmacol Bull*; (21): 995-98.
- Maguire, P. & Parkes, C. M. (1998). Coping with loss: Surgery and loss of body parts. *Brit Med J*; 1086-88.
- Menage, J. (1999). *Post traumatic stress disorder after genital medical procedures. Male and Female Circumcision, Medical, Legal and Ethical Considerations in Pediatric Practice*. Eds: Denniston GC., Hodges FM, Milos MF; 215-9.
- Oy, B. (1991). Depression scale for children: A study of validity and reliability. *Turk J Psych*; (2): 132-36.
- Ozusta, S. (1995). Turkish standardization, reliability and validity of State Trait Anxiety Inventory for children. *Turk J Psychol*; (10) :32-44.

Ozturk, O. (1973). Ritual circumcision and castration anxiety. *Psychiatry*; 36(1): 49–59

Price, C. (1999). *Male non-theraphotic circumcision. The legal and ethical issues. Male and female Circumcision. Medical, legal and ethical considerations in pediatric practice.* Eds. Denniston GC, Hodges FM, Milos MF; 425-55.

Ramos, S. & Boyle, G. J. (2001). *Ritual and medical circumcision among Filipino boys: Evidence of post-traumatic stress disorder. Understanding circumcision: A multidisciplinary approach to a multi-dimensional problem.* Eds: Denniston GC, Hodges FM, Milos MF. New York, Plenum; 253-70.

Sahin, F., Beyazova, U. & Akturk, A. (2003). Attitudes and practices regarding circumcision in Turkey. *Child Care Heath Dev*; 275-80.

Sari, N., Buyukunal, C. & Zulfikar, B. (1996). Circumcision ceremonies at the Ottoman Palace. *J Pediatr Surg*; 920–4.

Spielberger, C. D. (1973). *Preliminary Manuel for the State-Trait Anxiety Inventory for children.* Palo Alto: Consulting Psychologists Press.

Taddio, A., Katz, J., Ilersich, A. L. & Koren, G. (1997). Effect of neonatal circumcision on pain response during subsequent routine vaccination. *Lancet*; 349: 599–603.

Tractenberg, M. (1999). *Psychoanalysis of circumcision. Male and Female Circumcision, Medical, Legal and Ethical Considerations in Pediatric Practice.* Eds: Denniston GC, Hodges FM, Milos MF; 209-14.

World Health Organization (WHO). (2006). *Male circumcision: global trends and determinants of prevalence, safety and acceptability.* http://whqlibdoc.who.int/publications/2007/9789241596169_eng.pdf. Aviable at: 06.28.2018.

Zoske, J. (1998). Male circumcision: A gender perspective. *J Mens Stud*; 6(2): 189-208.

Evli Bireylerde Bağlanma Stiller ve Bilişsel Esnekliğin İlişki Doyumuna Etkisi

İpek TOKSÖZ*

Şahide Güliz KOLBURAN**

Öz

Çalışmanın amacı, evli bireylerde bağlanma stilleriyle bilişsel esnekliğin ilişki doyumuna etkisinin incelenmesidir. Bu bağlamda öncelikle evlilik kurumundan hareketle, bağlanma stilleri, daha sonraki bölümlerde ise bilişsel esneklik ve evlilikte ilişki doyumunu konuları değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul’da yaşayan 140 evli birey oluşturmuştur. Araştırmada ölçme aracı olarak “Yakın İlişkilerde Yaşantılar II Envanteri”, “Bilişsel Esneklik Envanteri”, “Evlilik Yaşam Ölçeği” ve araştırmacının oluşturduğu “Demografik Bilgi Formu”; veri toplama aracı olarak anket, veri analizinde SPSS 23 programı; ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Cronbach’s Alpha katsayısı kullanılmıştır. Ölçeklerin ilişkisini incelemek amacıyla da Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Geçerlilik için yapı geçerliliği olan açımlayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Yanılma düzeyi (alfa değeri) %95 alınmıştır. Dolayısıyla olasılık (p) değerinin 0,05 ve daha küçük olduğu durumlar kabul edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, bireylerin olumlu bilişsel değerlendirmeleri, ilişki doyumunda önemli rol oynamaktadır. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, ilişki doyumunda beklenildiği gibi olumlu yönde ilişki bulunmuştur. Ayrıca evlilik doyum düzeylerinin cinsiyet ve evlenme durumu açısından da anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Bulgulara göre, erkeklerin bilişsel yönden daha esnek oldukları ve olayları olumlu değerlendirebildikleri görülmüştür. Aile ortamında yetişkinlerin iyi olma durumları üzerinde olumlu etkisi olan bilişsel esneklik, bireylerin sağlıklı yaşam stilleri geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, araştırmada bulunan sonuçlar tartışılmış ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Evlilik, bağlanma, bilişsel esneklik, evlilik doyum*

*İpek TOKSÖZ, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, ipektoksoz@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü,

sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

The Relationship Between Attachment Styles and Cognitive Flexibility in Married Individuals

İpek TOKSÖZ*

Şahide Güliz KOLBURAN**

Abstract

The purpose of the study is to examine the effect of attachment styles and cognitive flexibility on the relationship satisfaction in married individuals. In this context, firstly the attachment styles in marriages, then, in the following sections cognitive flexibility and relationship satisfaction in marriage were evaluated. The participants of the study consisted of 140 married individuals living in İstanbul Province. The instruments of the research were the Experiences in Close Relationships Inventory-II, Cognitive Flexibility Inventory, Marital Life Scale and Demographic Information Form. Analyses were conducted by using SPSS 23. In order to investigate the reliability, Cronbach's Alpha parameter was conducted. In addition, Pearson correlation coefficient was used to investigate the relationship between the scales. For validity, exploratory factor analyses with construct validity were performed. The level of error (alpha value) is taken as 95%. Therefore, the probability (p) value is 0.05 and the smaller cases are accepted as statistical. According to the findings, positive cognitive evaluation of individuals plays an important role in relationship satisfaction. Individuals with safe attachment style have positive relationships with the expected relationship satisfaction. In addition, marital satisfaction levels were found to be significantly different depending on gender and marital status. According to the findings, men are more cognitively flexible and they are able to assess the events more positively. Cognitive flexibility, which has a positive effect on the well-being of adults in the family environment, plays an important role in the development of a healthy lifestyle. The results were discussed with respect to previous studies and some future research recommendations were implemented.

Keywords: *Marriage, attachment, cognitive flexibility, marital satisfaction*

**İpek TOKSÖZ, İstanbul Aydın University, The Graduate Institute of Social Sciences, Psychology Department, ipektoksoz@gmail.com*

***Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN, İstanbul Aydın University, Psychology, Department, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr*

Giriş

Evlilik kurumu, evrensel bir durum olması nedeniyle gelenek, görenek ve kültürlerarası farklılıklar göstermektedir (Tarhan, 2014). Bu kurumun nedenine bakıldığında evlilik yaşamının temelinde bireylerin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin tatmininin yer aldığı görülür. Cinsel ihtiyaçların sağlanması ve kuşakların sürdürülmesinin yanında, sevgi, eşlik durumu, toplumsal beklentiler ve ekonomik faktörlerin de evliliğin nedenleri arasında yer aldığı gözlemlenir. Evlilik kurumu, işlevlerinden dolayı her zaman etkinliğini sürdürmüştür. Diğer taraftan anlayış, duygu paylaşımı, yakın olma gibi öğeleri kapsayan gerek duygusal gerekse sosyal destek ile partnerlerin fiziki, psikolojik ve sosyal yönden iyi olma durumlarına da yardımcı olmaktadır (Solmuş, 2011).

Evlilikte, eşlerin uyumlu olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için duygularını ve düşüncelerini paylaşarak anlayış göstermeleri, aralarındaki birtakım farklılıkları benimsemeleri, sevgi ve ilgi duygularını da karşılıklı olarak birbirlerine iletebilmeleri gereklidir. Bireylerin birbirlerini anlamada güçlük ve yetersizliklerle karşılaşmaları, evlilik yaşamında sorunlu olan alanlardan biri olarak kabul edilebilir (Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). Bu doğrultuda evlilik hayatının devamı için özen gösterilmesi ve emek verilmesi önem kazanır. Bunun yanı sıra eşlerin uyumluluğu da önemli bir faktör olarak kendini gösterir. Evliliklerin çoğunda bireyler, sorunları kendi bakış açısıyla değerlendirerek kendilerini haklı çıkarma çabası gösterirler. Bu nedenle sağlıklı ve evlilik doyumu yüksek bir yaşam için eşlerin sürekli olarak diğeriyle empati kurarak onun bakış açısıyla olayları gözden geçirmesi gerekir (Poroy, 2010).

Evliliklerin çoğunda bireyler, sorunları kendi bakış açısıyla değerlendirerek kendilerini haklı çıkarma çabası gösterirler. Bu nedenle sağlıklı ve evlilik tatmini yüksek bir yaşam için eşlerin sürekli olarak diğeriyle empati kurarak onun bakış açısıyla olayları gözden geçirmesi gerekir (Poroy, 2010).

Partnerler arasında karşılıklı olarak oluşması gereken bağlanma, karşılıklı güvence ve cinsel tatmin beklentisiyle güdülenmektedir. Daha sonraki aşamada ise partnerin duygusal desteği de gittikçe artan bir öneme sahip olur.

Hazan ve Shaver'in (1994) aktardığına göre Bowlby, erken yaşlardaki bağlanmada, diğer figürle kurulan ilişkinin niteliği, gelecekteki yaşam döneminde kurulacak yakın ilişkilere temel oluşturmaktadır. Bowlby'nin kuramına göre, evlilikte tatmin veya tatminsizlik, her eşin ilişkideki bağlanma tarzı, ilişkinin geçmişi ve aile kaynağına dayanır.

Eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde daha uyumlu ve etkin iletişim becerisine sahip olabilmelerinde bilişsel esneklik önemli bir kavramdır. Aile ortamında yetişkinlerin iyi olma durumları üzerinde olumlu etkisi olan bilişsel esneklik, bireylerin sağlıklı yaşam stilleri geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalarda bağlanma stillerinin bilişsel işlevlerle psikolojik belirtilerle de ilişkili olduğu görülmektedir (Gündüz, 2013).

Gereç ve Yöntem

Örneklem Grubu

Araştırmada evreni evli bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş olup 70'i kadın 70'i erkek toplamda 140 bireye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından oluşturulan bu form, araştırmaya katılan katılımcıların yaşları, öğrenim durumları, kaç yıldır evli oldukları, evlenme biçimleri gibi onları tanımlayıcı soruları kapsarken, "annelik/babalık kavramı size neyi çağrıştırıyor?", "sizi yetiştiren kişinin olumlu-olumsuz tutumları ve bu tutumların bugünkü hayatınıza etkileri" gibi verilerin elde edilmesine yönelik 14 sorudan oluşmaktadır.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II: Fraley ve arkadaşlarının (2000) geliştirdiği ölçek, kaygı boyutunu ölçmede 18 ve kaçınma için de 18 olarak, toplamda 36 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Sümer ve ark. (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 7'li likert (1) hiç katılmıyorum, (7) her zaman, şeklinde cevaplama sistemine göre hazırlanmıştır. Ölçeğin Türkçe adaptasyonunda yer alan alt ölçeklerin cronbach α katsayıları .90 - .86'dır. Mevcut çalışmada alt ölçeklere ilişkin elde edilen cronbach α katsayıları ise .919 - .940 arasında olduğu bulunmuştur.

Bilişsel Esneklik Envanteri: Dennis ve Vander Wal tarafından geliştirilen Bilişsel Esneklik Envanteri, Gülüm ve Dağ tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yirmi maddeden oluşan 5’li likert tipi ölçeğin alternatifler ve kontrol şeklinde 2 alt boyutu vardır. Alternatifler alt ölçeği hayattaki durumlarla insan davranışlarının olabilecek alternatifinin ortaya konulabileceğini algılama becerisiyle güçlükleri çözümleyebilmede farklı sayılardaki çözüm üretebilme becerisi ölçülmektedir. Kontrol alt ölçeğinde de, güçlükleri kontrol edebilmeyi algılama eğilimi ölçülmektedir. Ölçeğin Türkçe adaptasyonunda yer alan alt ölçeklerin cronbach α katsayıları .89 - .85’dir. Mevcut çalışmada alt ölçeklere ilişkin elde edilen cronbach α katsayıları ise .94 - .788 arasında olduğu bulunmuştur.

Evlilik Yaşam Ölçeği: Tezer (1986) tarafından geliştirilen evlilik yaşam ölçeği, evlilikteki ilişkiden sağlanan genel doyumun düzeyini ölçme amacını taşımaktadır. 10 sorudan meydana gelen, 5’li likert tipi ölçeğin puanlaması, 10-50 puan arasında değişmekte, puanlar arttıkça evlilikteki doyum da artmaktadır. Ölçeğin cronbach α katsayıları .88-.91 arasında değişmekte olup, mevcut çalışmada cronbach α katsayısı ise .94 ‘dür.

Verilerin Analizi

Tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma ve yüzde ve frekans olarak elde edilmiştir. Grupların ortalamasının karşılaştırılması yapılmadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı, kolmogorov siminrov testi ile incelenmiş ve verilerimizin normal dağılmadığı belirlenmiştir. Buna göre grupların ortalamalarını karşılaştırmak için grup sayısı iki ise Mann whitney U, grup sayısı üç ve daha fazla olduğu durumlarda ortalamaların karşılaştırması için Kruskal Wallis H Analizi, çoklu karşılaştırmalar için yine Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Cronbach’s Alpha katsayısı; ölçekler arasında ilişkinin varlığını incelemek için pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Ayrıca, bilişsel esneklik ve yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri bağımlı değişkenleri çoklu doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir.

Bulgular

Çizelge 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Yapısı

Değişkenler	Seçenekler	F	%
Cinsiyetiniz:	Kadın	70	50,00%
	Erkek	70	50,00%
Yaşınız:	18 - 25	34	24,30%
	26 - 35	45	32,10%
	36 - 45	32	22,90%
	46 ve üstü	29	20,70%
Öğrenim durumunuz:	İlköğretim	8	5,70%
	Lise	22	15,70%
	Lisans	101	72,10%
	Lisans üstü	9	6,40%
	Toplam	140	100,00%

Çizelge 1’den de anlaşılacağı üzere, söz konusu çalışmada katılımcıların %50’si kadın, geriye kalan %50’sinin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Yaş dağılımında katılımcıların %24,3’ünün 18-25 yaş grubunda, %32,1’inin 26-35 yaş grubunda, %22,9’unun 36-45 yaş grubunda, %20,7’sinin 46 yaş ve üstü grubunda olduğu tespit edilmiştir. Öğrenim durumu dağılımında ise katılımcıların %5,7’si ilköğretim, %15,7’si lise, %72,1’i lisans, %6,4’ü lisansüstü olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 2: Araştırmaya Katılanların Evlilik Durumu

Değişkenler	Seçenekler	F	%
Evlilik süreniz:	Bir yıl ve altı	33	23,60
	2 - 5 yıl	39	27,90
	6 - 10 yıl	34	24,30
	11 ve üzeri	34	24,30
Evlenme biçiminiz:	Görücü usulu	30	21,40
	Arkadaş aracılığı ile	21	15,00
	Flört	76	54,30
	Diğer	13	9,30
Çocuğunuz var mı?	Evet	76	54,30
	Hayır	64	45,70
Varsa sayısını belirtiniz.	1	52	68,40
	2	22	28,90
	3	2	2,60

Çizelge 2'den de anlaşılacağı üzere, katılımcıların %27,9'ı 2-5 yıl aralığında evlidir. Katılımcıların %54,3'ü flört ederek evlenmişlerdir. Katılımcılardan çocuğu olan 76 kişi baz alındığında %68,4'ünün 1 (bir) çocuğu bulunmaktadır.

Çizelge 3: Araştırmaya Katılanların Çocukken Yetiştirilme Durumu

Değişken	Seçenekler	F	%
Sizi çocukken kim yetiştirdi?	Anne - Baba	127	90,7
	Büyükanne - Büyükbaba	9	6,4
	Diğer	4	2,9
	Total	140	100

Çizelge 3’de katılımcıların %90’ı “Sizi çocukken kim yetiştirdi?” sorusuna anne- baba cevabını vermiştir.

Çizelge 4: Araştırmaya Katılanların Evde Karar Alma Durumu

Değişkenler	Seçenekler	F	%
Evinizde kararları genel olarak kim verir?	Ben	10	7,10
	Eşim	8	5,70
	Ortak	122	87,10
Karar sürecinde ne sıklıkta çatışma olur?	Hiçbir zaman	7	5,00
	Nadiren	70	50,00
	Bazen	41	29,30
	Sık sık	22	15,70
	Her zaman	0	0

Buna göre katılımcıların %87,1’i evde ortak karar aldıklarını; %50’si ise karar alma süresinde nadiren çatışma yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 5: Katılımcıların Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterii Alt Boyutları ve Evlilik Yaşam Ölçeği Arasındaki Korelasyonlar

Ölçekler	Değerler	Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaçınmacı bağlanma	Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaygılı bağlanma	Evlilik yaşam ölçeği
Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaçınmacı bağlanma	r	1	.918**	-.888**
	p		>.001	>.001
Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaygılı bağlanma	r	.918**	1	-.875**
	p	>.001		>.001
Evlilik yaşam ölçeği	r	-.888**	-.875**	1
	p	>.001	>.001	

Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri alt boyutları ile evlilik yaşam ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,01$). Kaçınmacı bağlanma ile evlilik yaşam ölçeği arasındaki ilişki $r = -0,888$, kaygılı bağlanma ile evlilik yaşam ölçeği arasındaki ilişki $r = -0,875$ 'tir. Çizelge 5'de de görüldüğü gibi, güvenli bağlanma tarzına sahip kişilerin, güvensiz bağlanma (kaygılı- kaçınan) tarzına sahip olanlara göre evlilik doyumu daha yüksektir. (YİYE-II alt boyutları ile EY arasındaki ilişki).

Çizelge 6: Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri Puanları Arasındaki Korelasyonlar

Ölçekler	Değerler	Bilişsel esneklik envanteri: Alternatifler	Bilişsel esneklik envanteri: Kontrol	Evlilik yaşam ölçeği
Bilişsel esneklik envanteri: Alternatifler	r	1	-.782**	.845**
	p		>.001	>.001
Bilişsel esneklik envanteri: Kontrol	r	-.782**	1	-.756**
	p	>.001		>.001
Evlilik yaşam ölçeği	r	.845**	-.756**	1
	p	>.001	>.001	

Bilişsel esneklik envanteri alt boyutları ile evlilik yaşam ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,01$). Alternatifler ile evlilik yaşam ölçeği arasındaki ilişki $r = 0,845$, kontrol ile evlilik yaşam ölçeği arasındaki ilişki $r = -0,756$ 'dir. Çizelge 6'da da görüldüğü gibi bilişsel esneklik kapasitesi daha yüksek olan bireylerin evlilik doyumu daha yüksektir.

Çizelge 7: Evlenme Durumuna Göre Evlilik Yaşam Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri Alt Boyutları ve Bilişsel Esneklik Envanteri Alt Boyutları Ortalamalarının Karşılaştırılması

Çaprazlamalar	Seçenekler	N	Mean	Std. Deviation	sd	Ki-kare	p
Evlilik yaşam ölçeği	Görücü usulü	30	27,3	3,73	3	54,865	>.001
	Arkadaş aracılığı ile	21	34,05	10,23			
	Flört	76	42,05	7,88			
	Diğer	13	28,69	8,77			
	Toplam	140	36,45	9,99			
Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaçınmacı bağlanma	Görücü usulü	30	5,32	0,96	3	63,799	>.001
	Arkadaş aracılığı ile	21	3,93	2,3			
	Flört	75	2,01	1,23			
	Diğer	13	4,65	1,88			
	Toplam	139	3,26	2,03			
Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaygılı bağlanma	Görücü usulu	30	4,54	0,67	3	51,688	>.001
	Arkadaş aracılığı ile	21	4,11	1,28			
	Flört	76	2,77	0,95			
	Diğer	13	4,18	1,32			
	Toplam	140	3,48	1,26			

Bilişsel esneklik envanteri: Alternatifler	Görücü usulu	30	35,63	4,82	3	71,376	>.001
	Arkadaş aracılığı ile	21	47,05	9,88			
	Flört	76	55,46	7,81			
	Diğer	13	39,15	9,35			
	Toplam	140	48,44	11,41			
Bilişsel esneklik envanteri: Kontrol	Görücü usulu	30	23,93	1,93	3	53,725	>.001
	Arkadaş aracılığı ile	21	19,14	4,41			
	Flört	76	16,5	5,17			
	Diğer	13	23,69	2,43			
	Toplam	140	19,16	5,4			

Evlenme durumuna göre evlilik yaşam ölçeği ortalamaları arasında fark olup olmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=54,865$; $sd=3$; $p<0,001$). Hangi grubun diğerlerinden farklı ortalamaya sahip oldukları Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırma yapılmıştır. Görücü usulü ile arkadaş aracılığı ve flört ortalamaları farklı; diğer ile arkadaş aracılığı ve flört ortalamaları farklı ve son olarak arkadaş aracılığı ile flört ortalamaları farklı çıkmıştır. Evlilik yaşam ölçeğinin en düşük ortalaması görücü usulü ($27,30\pm3,73$), en yüksek ortalaması ise flört ($42,05\pm7,88$) grubunun çıkmıştır. Çizelge 7’de de görüldüğü gibi, flört ederek evlenen bireylerin, görücü usulü ile evlenen bireylere oranla evlilik doyumu daha yüksektir.

Çizelge 8: Eğitim Durumuna Göre Evlilik Yaşam Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri Alt Boyutları ve Bilişsel Esneklik Envanteri Alt Boyutları Ortalamalarının Karşılaştırılması

Çaprazlamalar	Seçenekler	N	Mean	Std. Deviation	sd	Ki-kare	p
Toplam evlilik yaşam ölçeği	İlköğretim	8	27,13	9,82			
	Lise	22	31,5	9,72			
	Lisans	101	37,91	9,66	3	14,902	0,002
	Lisans üstü	9	40,44	6,09			
	Toplam	140	36,45	9,99			
Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaçınmacı bağlanma	İlköğretim	8	4,28	1,59			
	Lise	22	4,11	2,12			
	Lisans	100	3,04	2,02	3	7,056	0,070
	Lisans üstü	9	2,73	1,53			
	Toplam	139	3,26	2,03			
Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri: Kaygılı bağlanma	İlköğretim	8	4,19	0,81			
	Lise	22	3,9	1,35			
	Lisans	101	3,35	1,25	3	5,982	0,112
	Lisans üstü	9	3,31	1,12			
	Toplam	140	3,48	1,26			
Bilişsel esneklik envanteri: Alternatifler	İlköğretim	8	42,88	10,68			
	Lise	22	42,64	12,35			
	Lisans	101	49,64	10,83	3	10,123	0,018
	Lisans üstü	9	54	10,82			
	Toplam	140	48,44	11,41			
Bilişsel esneklik envanteri: Kontrol	İlköğretim	8	23,75	2,87			
	Lise	22	22,09	5,07			
	Lisans	101	18,22	5,34	3	15,436	0,001
	Lisans üstü	9	18,44	4,39			
	Toplam	140	19,1571	5,40353			

Eğitim düzeyi arttıkça evlilik doyumu da artmamaktadır. Çünkü ilköğretim, lise ve lisans seviyesine kadar eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak evlilik doyumu arttarken lisans, lisansüstü seviyesinde evlilik doyumu düşmektedir.

Çizelge 9: Regresyon Analizi Sonuçları

Basamak ve değişkenler	Model 1			Model 2				
	Beta	Std hata	Standardize edilmiş beta	Beta	Std hata	Standardize edilmiş beta	Tolerans değeri	VIF değeri
Basamak 1								
Bilişsel esneklik alternatif	0,302	0,054	0,529	0,084	0,073	0,147	0,165	6,051
Bilişsel esneklik: Kontrol	-0,154	0,061	-0,237	-0,107	0,058	-0,165	0,346	2,89
Kaygılı bağlanma stili				-0,227	0,048	-0,492	0,256	3,903
Kaçınmacı bağlanma stili				0,035	0,073	0,058	0,187	5,352
Basamak 2								
Evlilik yaşam ölçeği				0,266	3,76	0,166	0,388	2,576
R ²		0,532			0,63			
F		77,769			57,586			
Düzeltilmiş R ²		0,525			0,621			
Durbin-watson								2,116

Çizelgeye göre bilişsel esneklik ve yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri bağımlı değişkenleri çoklu doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir. Evlilik doyumunun bağımlı değişken olarak incelendiği modelde bağlanma biçimleri evlilik doyumunu ilişkiye dair inançlara göre daha güçlü düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak bilişsel esneklik kontrol değişkeni ile yakın ilişkilerde yaşantılar kaygılı bağlanma ölçeği %62 oranında pozitif algıya yönlendirilirse evlilik yaşam ölçeğinde eşler arası pozitif algı artacaktır (Düzeltilmiş $R^2= 0,621$).

Sonuç ve Öneriler

Eşlerin yaşamlarında birbirini anlamakta yetersiz kalmaları, evlilik kurumunda problem oluşturan önemli alanlardandır. Evlilik yaşamının sürdürülebilmesi için özenli olmak ve çaba sarf etmek gerekir. Bunun yanı sıra eşlerin karşılıklı uyumu da önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. Evliliklerin çoğunda eşler, ortaya çıkan problemleri kendi bakış açılarıyla değerlendirmekte veya kendilerini haklı gösterecek bakış açıları geliştirebilmektedirler.

Tufan-Çetin'in (2010) araştırmasında ilişkiye yönelik bilişsel çarpıtmalarla bağlanma tarzlarının evlilikteki doyumu etkileme gücü araştırılmıştır. Çalışma grubunu evli bireyler oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet, yaş, gerçekçi olmayan ilişkinin beklentisi, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma, zihin okumanın evlilik doyumunda anlamlı yönde etkileri olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, yakınlıktan kaçınma, evlilikteki doyumu olumsuz olarak etkilediği görülür ki, bu da çalışmamızla örtüşür mahiyettedir. Araştırmamızda, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, güvensiz bağlanma (kaygılı, kaçınmacı) stiline sahip bireylere göre evlilik doyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Çizelge 5).

Evlilik sürecinde bireylerin işlevsel olmayan ilişki inançları çeşitli problemleri beraberinde getirmektedir. İşlevsel olmayan inançların ilişkiye olan olumsuz etkileri sonucu ilişkiler bitebilmektedir. Ancak hem ilişkinin hem çiftlerin zedelendiği ilişkilerin ve evliliklerin devam ettiği durumlar da vardır. Bu durum ilişkinin hastalıklı olmasına ve sonuç olarak çiftlerin mutsuz olmasına neden olmaktadır. Romantik ilişki inançları daha çok

yakınlıkla bağlı olan bilişsel alanların ilişki oluşumlarını etkilemektedir. İşlevsel ilişkilere dair inançlar gerek romantik ilişkilerdeki bağlılık, aşk ve memnurluk gibi yaşanmış durumlar gerekse pozitif duygularla ilişkili olmaktadır.

Araştırmamızda, bilişsel esneklik envanterinin alternatifler alt boyutu ve evlilik yaşam ölçeği aralarındaki ilişki pozitif ve kontrol alt boyutunun evlilik yaşam ölçeği ile aralarındaki ilişki negatif yöndedir. Bu doğrultuda, bilişsel esneklik kapasitesi daha yüksek olan bireylerin evlilik doyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Çizelge 6).

Rıza (2016) araştırmasında bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden düşünceye odaklanma ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde farklılık belirlemiştir. Dolayısıyla kadınlar, erkeklere oranla daha fazla düşünceye odaklanmakta ve olumsuz olaylarla ilgili düşüncelerini yinelemektedirler. Araştırmamızda erkeklerin bilişsel yönden daha esnek oldukları ve olayları olumlu değerlendirebildikleri için söz konusu araştırma ile örtüştüğü söylenebilir. Altunkol (2011) ise araştırmasında erkek çocuklarının küçük yaşlardan itibaren pek çok yeni ve zorlayıcı olaylar ile karşı karşıya kaldıklarını ve bu olaylar karşısında uyum sağlayıcı becerilerini, daha korumacı yetişen kız çocuklarına oranla daha iyi geliştirdiklerini ve problemler ile başa çıkma becerilerinin de daha fazla geliştiğini ifade etmektedir.

Canel'in (2007) araştırmasında, kadınların evlilikte bağlanma tarzında, kaygı ve kaçınmacı davranışları, eşe bakım verme biçimlerini, görücülükle ya da flört ederek aşk evliliği yapmalarının, geleneksel ya da demokratik evlilik gerçekleştirmelerinin evlilikteki doyuma etkisi incelenmiş ve evlilikte yüksek oranda doyum sağlayan kadınların evliliklerinin demokratik bir yapıda olduğu görülmüştür (Bkz. Çizelge 7).

Bununla birlikte, eğitim düzeyi arttıkça evlilik doyumu da artış göstermemektedir. Zira ilköğretim, lise ve lisans seviyesine kadar eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak evlilik doyumu artarken lisans, lisansüstü seviyesinde evlilik doyumu düşmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada evli bireylerde bağlanma stilleri ve bilişsel esnekliğin evlilikteki ilişki doyumuna etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Evlilik yaşantısından sağlanan genel doyumun evli bireylerin kendileri ve çevreleri hakkında olumlu ve istedik algılar geliştirdiği araştırmalarca desteklenmektedir. Araştırmanın değişkenlerine evli bireylerin çocukları dâhil edilerek, betimsel ve deneysel araştırmalar yapılmasının önemli olacağı ifade edilebilir. Bu şekilde elde edilecek bilgiler, evlilik ve aile yaşantısını araştırmaya ve açıklamaya yönelik yeni bulgular sunacağı düşünülmektedir.

Evlilik ilişkisini açıklamaya yönelik olan bu çalışma önleyici hizmetler kapsamında düşünülmektedir. Elde edilen bulgular ışığında güvensiz bağlanma biçimi sergileyen evli bireylere yönelik bireysel psikolojik danışma görüşmeleri ve evli bireylere yönelik yapılandırılmış grupla psikolojik danışma uygulamaları sonucunda bireylerin evlilik doyumlarının yükseleceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Altunkol, F. (2011). “Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Esneklikleri İle Algılanan Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, *Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Canel, AN. (2007). Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu Ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması” Doktora Tezi, *İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Gündüz, B. (2013). “Bağlanma Stilleri, Akılcı Olmayan İnançlar ve Psikolojik Belirtilerin Bilişsel Esnekliği Yordamadaki Katkıları” Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13 (4): 2071-2085.
- Hazan, C. ve Shaver, PR. (1994). “Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve” (Çev. A. Dönmez), *Psychological Inquiry*, 5 (1): 1-49.
- Poroy, A. (2010). *Cinsellik El Kitabı*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rıza,Ö. (2016). “Evli Bireylerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Psikolojik İyi Oluşları ve Evlilik Doyumları ile İlişkisinin İncelenmesi,” Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı*.
- Solmuş, T. (2011). *Çift, Evlilik ve Aile Terapisi*, İstanbul: Doruk Yayınları.
- Tarhan, N. (2014). *Evlilik Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tufan-Çetin, B. (2010). “Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması” Yüksek Lisans Tezi, *İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı*.

İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri Çalışanlarının Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Algılanan Stresle Başa Çıkma Evlilik Doyumunu Yordamlama Gücü

Çiğdem URGANCI*
Engin EKER**

Öz

Bu araştırmanın amacı, İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri (ASH) çalışanlarının mesleki tükenmişlik düzeyleri, algılanan stres ve stresle başa çıkma stratejilerinin evlilik doyumunu yordama gücünü incelemektir. Çalışmada cinsiyet, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı, evde eş ve çocuklarla birlikte yaşayan aile büyüğünün varlığı, mesleki unvan, eş çalışma durumu, 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde çalışması süresi, çalışılan birim, haftalık çalışma saati ve aylık gelir gibi değişkenlerin arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri Komuta Kontrol Merkezi, Acil Sağlık Hizmetleri istasyonları ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi'nde çalışan 243'ü kadın, 167'si erkek, toplam 410 ASH çalışanı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Mesleki Tükenmişlik Ölçeği Kısa Formu, Algılanan Stres Ölçeği, Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama modeline dayalı olarak yapılan bu çalışma sonuçlarında 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının mesleki tükenmişlikleri ve algılanan stres düzeyi ile evlilik doyumu arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu bulunmuş olup, stresle başa çıkma ve evlilik doyumu arasında ise pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışmayla, evlilik doyumu yaş, evlilik süresi, mesleki unvan, eş çalışma durumu, 112 ASH'nde çalışma süresi, çalışılan birim ve haftalık çalışma saati açısından anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 112 acil sağlık hizmetleri çalışanları, mesleki tükenmişlik, algılanan stres, stresle başa çıkma, evlilik doyumu.

*Çiğdem URGANCI, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, cigdem-112@hotmail.com

**Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, engineker@aydin.edu.tr

An Investigation of the Influence of Occupational Burnout Levels, Perceived Stress and the Strategies of Coping With Stress on Marital Satisfaction in Istanbul 112 Emergency Health Service Employees

Çiğdem URGANCI*
Engin EKER**

Abstract

The purpose of the research is to investigate the influence of occupational burnout levels, perceived stress and the strategies of coping with stress on marital satisfaction in Istanbul 112 emergency health service employees. In addition, the study aims to put forward the effects of different variables such as gender, age, duration of marriage, number of children, elderly relatives or parents sharing the same home, profession title, spouse career, duration of employment, represented department, weekly working hours and income on the marital satisfaction of the related staff. The research was based on 410 married individuals covering 243 females and 167 males, who are employed in various departments of Istanbul 112 emergency health service. The survey was presented together with a demographic informative form to the participants. In the research, Burnout Measure-Short Version (BMS), Perceived Stress Scale (PSS), Coping Stress Scale-Brief Form (CSS-BF) and Marriage Life Scale were used. It was found that burnout levels together with the perceived stress level were negatively correlated with marital satisfaction among participants. However, the strategies of coping with stress were positively correlated with marital satisfaction. Conversely, marital satisfaction varied with respect to age, duration of marriage, profession title, spouse career, duration of employment, represented department and weekly working hours of the employees.

Keywords: *112 emergency health service employees, occupational burnout, perceived stress, coping with stress and marital satisfaction.*

*Çiğdem URGANCI, Istanbul Aydin University, The Graduate Institute of Social Sciences, Psychology Department, cigdem-112@hotmail.com

**Engin EKER, PhD, Istanbul Aydin University, Psychology Department, engineker@aydin.edu.tr

Giriş

Çalışma hayatının doğası gereği insanların stres faktörleri ile karşılaşması olağan bir durumdur. Çalışanlar meslek hayatlarının başlangıcında sahip oldukları örgüte sadakat ve çalışma güçlerini zaman içinde yoğun stres altında çalışmalarıyla birlikte kaybetmekte ve tükenmişlik hissiyle yüz yüze gelebilmektedir. Yalnız bireyleri değil örgütleri de ilgilendiren tükenmişlik hali, kişilerde var olan gücün ve eldeki kaynakların fazlaca harcanması, enerjinin bitmesiyle beraber çalışanların, verimliliklerini ve işlerliklerini olumsuz yönde etkileyen bir durumdur (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001).

Stres, bireyin fiziki ve sosyal çevresindeki olumsuz koşullar sebebiyle, fiziksel ve ruhsal gücünün çok üstünde harcadığı çabadır. Stres, insanın biyolojik, psikolojik ve sosyal dengesini bozarak tükenmeye yol açar. İnsanlar dengelerini koruyabilmek için kendilerine göre geliştirdikleri bazı baş etme biçimleri ile stresin yarattığı sorunları çözmeye ya da etkisini azaltmaya çalışırlar. Bu baş etme biçimlerinden bazıları etkili olmakla birlikte, bazıları etkili olmayabilir (Cüceloğlu, 1994:321).

Yapılan çalışmalar işyerindeki yoğun ve olumsuz stres yaşantısının düşük evlilik doyumu ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir. Stresle başa çıkma konusundaki başarısız tutumlar da evlilikten duyulan memnuniyeti düşürmektedir. Sürekli olarak yoğun stres yaşayan bireyler hem evlilik ilişkisinde hem genel olarak yaşam doyumlarında beklenen düzeyde bir doyuma ulaşmamaktadırlar (Canel, 2007).

Yeni evli çiftlerde eşle yaşanan çatışmaların ve anlaşmazlıkların miktarının az olması ve evliliğin henüz yıpranmamış olması sebebiyle, işten duyulan tatmin ve yaşla birlikte evlilikten sağlanan doyum düzeyleri artmaktadır (Tezer, 1994).

Evlilikte geçen süre arttıkça, evlilik doyumunun azalacağı ifade edilmektedir (Anderson, Russel ve Schumm, 1983).

Çalışma yılının artmasıyla tükenmişliğin de artacağı, iş ve yaşam doyumu ile birlikte evlilik doyumunun da azalacağı belirtilmektedir (Azizoğlu ve Özyer, 2010).

Problem Cümlesi

İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri, algılanan stres düzeyi ve stresle başa çıkma stratejileri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Alt Problemler

1. 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları ile algılanan stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları ile başa çıkma stratejileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları, yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
5. 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları, evlilik süresine göre farklılık göstermekte midir?
6. 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumları, çalışma sürelerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Amacı

Bireylerin iş hayatlarında başarılı, mutlu ve üretken olabilmeleri için yaptıkları işten mutluluk duymaları gerekmektedir. Ancak iş yaşamında yaşanan stres ve sıkıntılar kişilerin tükenme boyutuna gelmelerine sebep olup, bu durumun hem iş hem özel hayatlarını olumsuz yönde etkileyerek kişileri ciddi bir bunalıma sürüklemektedir. Bu araştırma İstanbul'da görev yapan 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin, algılanan stres düzeyi ve stresle başa çıkma stratejilerinin evlilik doyumunu yordama gücünü ölçmek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde görev yapan çalışanlarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin, algılanan stres düzeyi ve stresle başa çıkma stratejilerinin evlilik doyumunu yordama gücü ölçülmüş olup, bu alanda görev yapan çalışanların daha etkin ve daha mutlu görev yapabilmelerini sağlamak amacı ile düzeltilmesi gereken durumlara veya iyileştirme yapılması gereken sorunlara ışık tutmaya imkân sağlayacağı düşünülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Örneklem Grubu

Bu çalışmanın evreni 23 Mayıs-20 Ağustos 2017 tarihleri arasında İstanbul İl Ambulans Servisi Başhekimliği'ne bağlı 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarıdır. İstanbul İli 112 Acil Sağlık Hizmetleri Komuta Kontrol Merkezi, Acil Sağlık Hizmetleri istasyonları ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi'nde çalışan ve gönüllü olarak seçilen 243'ü kadın 167'si erkek olmak üzere, 410 evli 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanı bu çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır ve araştırma, ilişkisel tarama modelinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini öğrenebilmek amacıyla kullanılmış olup, hazırlanan bu formda gönüllü katılımcıların yaşı, cinsiyeti, evlilik süresi, çocuk sayısı, unvanı, haftalık çalışma saati, çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışılan birim, aylık gelir düzeyini belirlemeye yönelik 30 soru bulunmaktadır.

Tükenmişlik Ölçeği Kısa Formu: Pines ve Aronson (1988) tarafından geliştirilen ve 21 maddeden meydana gelen "Tükenmişlik Ölçeğinin (TÖ)" yerine kullanılabilme üzere, Pines (2005) araştırmacı ve uygulayıcıların gereksinimlerini gidermeye çalışarak daha az sayıda maddeden meydana gelen uygulaması basit bir ölçme aracı geliştirmek gayesiyle, ölçeğin 10 maddeden oluşan kısa versiyonunu uyarlamıştır. "TÖ-KF", çalışanların mesleki tükenmişlik düzeyini ölçmek amacıyla yedi dereceli (1 hiçbir zaman ve 7 her zaman) şeklinde bir ölçek üzerinde katılımcıların beyanına dayalı (self-report) olarak cevaplanmaktadır. Farklı etnik köken, meslek ve öğrenci gruplarından elde edilen verilerle hesaplanan ölçeğin iç tutarlık kat sayılarının. 85 ile 92 arasında değiştiği gözlenmiştir. Pines ve Aronson (1988) Tükenmişlik Ölçeği'nin güvenilirliğinde Pines ve Aronson (1988) Cronbach alfa değerini 0.90, ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasını yapan Çapri (2008) Cronbach alfa değerini 0.93 olarak bulmuştur.

Algılanan Stres Ölçeği: Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) tarafından geliştirilmiş olan “Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ)” toplamda 14 maddesi bulunmaktadır. ASÖ insanın yaşamındaki bazı durumların ne düzeyde stresli algılandığını ölçmek için hazırlanmıştır. “Algılanan Stres Ölçeği-14” formunda mühim değişiklikler yapıp dışarıdan da 2 madde eklenmiştir. Ölçeği dolduran gönüllü uygulayıcılar her maddeyi “hiçbir zaman (0)” ilâ “çok sık (4)” şeklinde değişiklik gösteren 5’li likert tarzı ölçek üzerinde değerlendirmektedir. Ölçekte var olan maddelerden olumlu ifade barındıran 7 tanesi tersten puanlama ile hesaplanmaktadır. ASÖ’nün 14 maddeden oluşmakta olan uzun formunun yanında, 10 ve 4 maddelik olmak üzere iki formu daha vardır. Bu çalışmada üç formun da güvenilirlik ve geçerliği sınanmaktadır. ASÖ maddeleri (tersine puanlanan maddeler ile 10 ve 4 maddelik formu oluşturan maddeler de işaretlenerek) Ek-3’te verilmektedir. ASÖ-14’ün puanları 0 ile 56 arasında değişirken, ASÖ-10’nun puanları 0 ile 40, ASÖ-4’ün puanları ise 0 ile 16 arasında değişmektedir. ASÖ puanının yüksek olması kişinin stres algısının fazlalığına işaret etmektedir.

Baş Çıkma Stratejileri Ölçeği: Carver, Scheier ve Weintraub (1989) tarafından geliştirilen ve bireylerin strese yönelik olarak sergiledikleri farklı stilleri ölçen “Baş Çıkma Stratejileri Kısa Formu” ölçeği yerine Carver (1997) ölçeğin kullanımı kolay, daha kısa versiyonu olan “Baş Çıkma Stratejileri (COPE)” isimli ölçeği geliştirmiştir. “Baş Çıkma Stratejileri Kısa Formu” 14 adet alt ölçekten meydana gelmektedir. Her bir madde için verilecek cevaplar “bunu hiç yapmıyorum” ve “bunu çok yapıyorum” şeklinde tercihlerden oluşan bir ölçek üzerinde yapma ve yapmama şeklinde 1 ile 4 arasında ağırlıklandırılmıştır. Alt ölçeklerin her birinden alınabilecek ham puan 2 ile 8 arasında değişiklik göstermektedir. Carver (1997) alt ölçeklerin iç tutarlık katsayılarının.50’nin üstünde olduğunu rapor etmiştir. Üç uygulamanın ortalamasına göre alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları şöyledir: Aktif başa çıkma.68, planlama.73, olumlu yönde yeniden yorumlama.64, kabullenme.57, mizah.73, din.82, duygusal sosyal destek arama.71, amaca yönelik sosyal destek arama.64, dikkatini başka yöne yöneltme.71, reddetme.54, duyguları açığa vurma.50, madde kullanımı.90, davranışsal uzaklaşma.65 ve kendini suçlama.69.

Evlilik Yaşamı Ölçeği: Tezer (1986) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşamı Ölçeği, evlilik birlikteliğinden sağlanan genel doyum seviyesini belirlemek amacıyla geliştirilmiş olup, ölçek “evlilikten beklentilerimin çoğu gerçekleşti” ve “evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum” şeklinde maddelerin bulunduğu 10 soruluk, 5’li likert tipindeki bir ölçektir. Sunulan seçenekler “1= kesinlikle katılmıyorum”, “5= kesinlikle katılıyorum” şeklinde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek olan en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10’dur. Yapılan bu ölçekten alınan daha yüksek puan, daha fazla evlilik doyumunu ifade etmektedir. Ölçeğin test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirlik katsayısı.85, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise erkek grubunda 88, kadın grubunda 91 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Tezer, 1986).

Verilerin Analizi

Veri toplama ölçekleri aracılığıyla elde edilen veriler, bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiştir. Bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (NCSS 2007) yardımıyla analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarında, anlamlılık düzeyleri en az $p<0.05$ şeklinde kabul edilmiştir. İki değişken ortalamaları arasındaki farkın manidarlığı için de Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Çizelge 1: Demografik Özelliklerin Dağılımı

		n (%)
Yaş	18 – 25 yaş	71 (17,3)
	26 – 33 yaş	187 (43,4)
	34 – 41 yaş	113 (27,6)
	≥42 yaş	48 (11,7)
Cinsiyet	kadın	243 (59,3)
	erkek	167 (40,7)
Evlilik süresi	≤5 yıl	225 (54,9)
	6-10 yıl	89 (21,7)
	≥11 yıl	96 (23,4)
Çocuk sayısı	yok	163 (39,7)
	1 çocuk	131 (32,0)
	2 çocuk	87 (21,2)
	≥3 çocuk	29 (7,1)
Evde eş ve çocuklarla birlikte yaşayan aile büyüğü	var	41 (10,0)
	yok	369 (90,0)

Çalışmaya katılan çalışanların %59,3'ü (n=243) kadın, %40,7'si (n=167) erkek olduğu gözlenmiştir.

%17,3'ü (n=71) 18-25, %43,4'ü (n=178) 26-33, %27,6'sı (n=113) 34-41 yaş arasında, %11,7'si (n=48) ise 42 yaş ve üzerinde olduğu gözlenmiştir.

Çalışmaya katılanların %54,9'unun (n=225) evlilik süresi 5 yıl ve altı olarak gözlenirken, %21,7'sinin (n=89) 6-10 yıl arasında ve %23,4'ünün (n=96) evlilik süresi 11 yıl ve üzerinde olduğu gözlenmiştir.

Katılımcıların %39,7'si (n=163) çocuğu olmadığını belirtirken, %32'si (n=131) 1 çocuğu, %21,2'si (n=87) 2 çocuğu, %7,1'i (n=29) ise 3 ve üzeri çocuğu olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %10'unun (n=41) evde eş ve çocuklarla birlikte yaşayan aile büyüğünün olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 2: Demografik Özelliklerin Dağılımı

	n (%)	
Mesleki unvanınız	doktor	31 (7,6)
	sağlık memuru	18 (4,4)
	hemşire	26 (6,3)
	ATT	157 (38,3)
	AABT	83 (20,2)
	şoför	23 (5,6)
	diğer	72 (17,6)
Eş çalışma durumu	evet	352 (85,9)
	hayır	58 (14,1)
112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde çalışma süreniz	0 – 5 yıl	137 (33,4)
	5 – 10 yıl	148 (36,1)
	10 – 15 yıl	93 (22,7)
	15 – 20 yıl	18 (4,4)
	20 – 25 yıl	8 (1,9)
	≥25 yıl	6 (1,5)
Çalışılan birim	Komuta Kontrol Merkezi	216 (52,7)
	Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonu	106 (25,9)
	UMKE	11 (2,7)
	Şube	61 (14,9)
	Teknik Destek	16 (3,9)
Haftalık çalışma saati	40 – 44 saat	115 (28,0)
	45 – 49 saat	255 (62,2)
	50 – 54 saat	18 (4,4)
	55 – 59 saat	22 (5,4)
Aylık gelir	1400 – 2599 TL	65 (15,9)
	2600 – 3599 TL	153 (37,3)
	3600 – 4599 TL	130 (31,7)
	≥4600 TL	62 (15,1)

Çalışmaya katılanların %7,6'sının (n=31) mesleki unvanının doktor olduğu, %4,4'ünün (n=18) sağlık memuru, %6,3'ünün (n=26) hemşire, %38,3'ünün (n=157) ATT, %20,2'sinin (n=83) AABT, %5,6'sının (n=23) şoför ve %17,6'sının (n=72) diğer unvanlar olduğu gözlenmiştir.

Katılımcıların %85,9'unun (n=352) eşinin çalıştığı, %14,1'inin (n=58) ise çalışmadığı gözlenmiştir.

Katılımcıların %33,4'ünün (n=137) 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde 0-5 yıl arasında, %36,1'inin (n=148) 5-10 yıl arasında, %22,7'sinin (n=93) 10-15 yıl arasında, %4,4'ünün (n=18) 15-20 yıl arasında, %1,9'unun (n=8) 20-25 yıl arasında ve %1,5'inin (n=6) 25 yıl ve üzerinde çalıştığı gözlenmiştir.

Katılımcıların %52,7'si (n=216) 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde Komuta Kontrol Merkezi'nde çalıştığını belirtirken, %25,9'u (n=106) Acil Sağlık Hizmetleri istasyonu, %2,7'si (n=11) UMKE, %14,9'u (n=61) şube ve %3,9'u (n=16) teknik serviste çalıştığını belirtmiştir.

Katılımcıların %28'i (n=115) haftada ortalama 40-44 saat arasında çalıştığını belirtirken, %62,2'si (n=255) 45-49 saat arasında, %4,4'ü (n=18) 50-54 saat arasında ve %5,4'ü (n=22) 55-59 saat arasında çalıştığını belirtmiştir.

Katılımcıların %15,9'unun (n=65) aylık gelirinin 1400-2599 TL arasında olduğu, %37,3'ünün (n=153) 2600-3599 TL arasında, %31,7'sinin (n=130) 3600-4599 TL arasında ve %15,1'inin (n=62) 4600 TL ve üzerinde olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 3: Demografik Özelliklere Göre Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanının Değerlendirilmesi

		Evlilik Yaşamı Ölçeği		test
		Toplam Puanı		değeri
		Min-Maks (Medyan)	Ort±Ss	<i>p</i>
Yaş	18-25 yaş (n=71)	24-41 (36)	35,10±3,71	
	26-33 yaş (n=178)	10-44 (34)	33,21±5,19	F:6,637
	34-41 yaş (n=113)	16-47 (33)	32,24±5,60	^c 0,001**
	≥42 yaş (n=48)	22-46 (32)	32,88±5,39	
Cinsiyet	kadın (n=243)	10-46 (34)	33,27±4,89	t:0,188
	erkek (n=167)	12-47 (34)	33,17±5,59	^d 0,851
Evlilik süresi	≤5 yıl (n=225)	10-47 (35)	33,80±5,23	F:3,237
	6-10 yıl (n=89)	20-42 (33)	32,31±4,81	^c 0,040*
	≥11 yıl (n=96)	20-46 (34)	32,74±5,29	
Çocuk sayısı	yok (n=163)	10-45 (35)	33,76±5,39	
	1 çocuk (n=131)	16-47 (34)	32,97±4,93	F:1,091
	2 çocuk (n=87)	20-46 (34)	32,95±5,04	^c 0,353
	≥3 çocuk (n=29)	20-41 (33)	32,28±5,48	
Evde yaşayan aile büyüğü	var (n=41)	10-40 (34)	31,88±6,34	t:-1,768
	yok (n=369)	16-47 (34)	33,38±5,02	^d 0,078

^cOneway Anova Test^dStudent-t Test**p*<0,05***p*<0,01

Çalışmaya katılan katılımcıların yaş gruplarına göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,001$; $p<0,01$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Games-Howell Test sonuçlarına göre; 18-25 yaş arasındaki olguların ölçekten aldıkları puanlar, 26-33 yaş arasında ve 34-41 yaş arasındaki olgulara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,009$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Cinsiyetlere göre katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Evlilik sürelerine göre katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,040$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni Test sonuçlarına göre; Evlilik süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar, evlilik süresi 6-10 yıl olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,044$; $p<0,05$).

Çocuk sayısına göre katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Evde eş ve çocuklarla birlikte yaşayan aile büyüğü olması durumuna göre olguların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4: Mesleki Özelliklere Göre Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanının Değerlendirilmesi

		Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanı		test değeri
		Min-Maks (Medyan)	Ort±Ss <i>p</i>	
Mesleki unvanınız	doktor (n=31)	22-39 (35)	33,65±4,24	
	sağlık memuru (n=18)	16-41 (32,5)	31,67±6,17	
	hemşire (n=26)	22-46 (30)	29,73±5,35	F:2,721
	ATT (n=157)	10-45 (34)	33,33±5,13	^c 0,013*
	AABT (Paramedik) (n=83)	22-44 (34)	33,51±4,76	
	şoför (n=23)	12-47 (34)	34,26±7,16	
	diğer (n=72)	20-42 (34)	33,85±4,68	
Eş çalışma durumu	Evet (n=352)	10-46 (34)	33,03±5,16	t:-1,964
	Hayır (n=58)	16-47 (34,5)	34,47±5,16	^d 0,049*
112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde çalışma süreniz	0 – 5 yıl (n=137)	12-42 (35)	34,20±4,63	
	5 – 10 yıl (n=148)	10-47 (34)	32,69±5,19	
	10 – 15 yıl (n=93)	16-45 (34)	33,23±5,37	χ^2 :13,147
	15 – 20 yıl (n=18)	20-41 (32)	31,83±6,77	^e 0,022*
	20 – 25 yıl (n=8)	23-46 (28,5)	31,13±7,62	
	≥25 yıl (n=6)	30-34 (31,5)	31,67±1,63	

Çalışılan Birim	Komuta Kontrol Merkezi (n=216)	10-47 (34)	33,68±5,09	
	Acil Sağlık Hizmetleri istasyonu (n=106)	16-42 (34)	33,03±5,19	$\chi^2:12,022$
	UMKE (n=11)	23-37 (26)	28,55±4,78	$^e0,017^*$
	şube (n=61)	16-44 (33)	32,82±4,90	
Haftalık çalışma saati	teknik destek (n=16)	20-42 (34)	33,31±6,37	
	40 – 44 saat (n=115)	16-44 (34)	34,08±4,45	
	45 – 49 saat (n=255)	12-47 (34)	32,90±5,28	F:3,730
	50 – 54 saat (n=18)	30-38 (35)	34,78±2,51	$^e0,016^*$
Aylık gelir	55 – 59 saat (n=22)	10-40 (34)	31,36±7,85	
	1400 – 2599 TL (n=65)	12-42 (34)	33,62±5,28	
	2600 – 3599 TL (n=153)	16-47 (34)	33,49±5,01	F:1,154
	3600 – 4599 TL (n=130)	10-42 (34)	32,54±5,49	e0,327
	≥4600 TL (n=62)	22-45 (34)	33,65±4,79	

c Oneway Anova Test

d Student-t Test

d Kruskal Wallis Test

$^*p<0,05$

Katılımcıların mesleki unvanlarına göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır

($p=0,013$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni Test sonuçlarına göre; mesleki unvanı hemşire olan katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar, mesleki unvanı ATT, AABT, şoför ve diğer olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır ($p=0,020$; $p=0,023$; $p=0,045$; $p=0,010$; $p<0,05$).

Eşi çalışmayan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları, eşi çalışan katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,049$; $p<0,05$).

Katılımcıların 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde çalışma sürelerine göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,022$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U test sonuçlarına göre; 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nde çalışma süresi 0-5 yıl arasında olan katılımcıların ölçekten aldıkları puan toplamları, çalışma süresi 5-10 yıl arasında olan olgulara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,030$; $p<0,05$).

Katılımcıların çalıştıkları birimlere göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,017$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U test sonuçlarına göre; çalıştığı birim UMKE olan olguların ölçekten aldıkları puanlar, çalıştığı birim komuta kontrol merkezi, acil sağlık hizmetleri istasyonu ve şube olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır ($p=0,010$; $p=0,030$; $p=0,045$; $p<0,05$).

Katılımcıların haftalık çalışma sürelerine göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,016$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Games-Howell Test sonuçlarına göre; haftalık çalışma süresi 45-49 saat arası olan katılımcıların ölçekten aldıkları puan toplamları, haftalık çalışma süresi 50-54 saat arasında olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır ($p=0,045$; $p<0,05$).

Katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 5: *Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanı ile Tükenmişlik Ölçeği Toplam Puanı, Algılanan Stres Ölçeği Yetersiz Öz Yeterlilik ve Stres/Rahatsızlık Algısı Puanları ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*

	Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanı	
	r	p
Tükenmişlik Ölçeği toplam puanı	-0,223	<i>a0,001**</i>
Algılanan Stres Ölçeği Yetersiz Öz Yeterlilik puanı	-0,144	<i>a0,003**</i>
Algılanan Stres Ölçeği Stres/Rahatsızlık Algısı puanı	-0,267	<i>a0,001**</i>
Baş çıkma stratejileri ölçeği		
Araçsal sosyal destek kullanma	0,196	<i>b0,001**</i>
Mizahi yaklaşım	0,018	<i>b0,717</i>
Duygulara odaklanma ve ortaya koyma	0,091	<i>b0,064</i>
Madde kullanımı	-0,095	<i>b0,053</i>
Kabullenme	0,145	<i>b0,003**</i>
Diğer etkinlikleri bırakma	0,110	<i>a0,026*</i>
Dine yönelme	0,220	<i>b0,001**</i>
Yadsıma	-0,026	<i>b0,603</i>
Davranışsal olarak ilgiyi kesme	-0,134	<i>b0,007**</i>
Zihinsel olarak ilgiyi kesme	0,021	<i>a0,675</i>
Kendini sınırlandırma	0,035	<i>a0,479</i>
Olumlu yeniden yorumlama	0,197	<i>b0,001**</i>
Duygusal sosyal destek kullanma	0,068	<i>a0,172</i>
Planlama	0,184	<i>b0,001**</i>

*a*r=Pearson Korelasyon Katsayısı

**p*<0,05

***p*<0,01

*b*r=Spearman's Korelasyon Katsayısı

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puan toplamları arasında negatif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Tükenmişlik Ölçek puanı azalan) %22,3'lük düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=-0,223$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Algılanan Stres Ölçeği Yetersiz Öz Yeterlilik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Yetersiz Öz Yeterlilik alt boyut puanı azalan) %14,4'lük düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=-0,144$; $p=0,003$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Algılanan Stres Ölçeği Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyut puanı azalan) %26,7'lik ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=-0,267$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Mizahi Yaklaşım, Duygulara Odaklanma ve Ortaya Koyma, Madde Kullanımı, Yadsıma, Zihinsel Olarak İlgiyi Kesme, Kendini Sınırlandırma ve Duygusal Sosyal Destek Kullanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Araçsal Sosyal Destek Kullanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Araçsal Sosyal Destek Kullanma alt boyut puanı artan) %19,6'lık düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=0,196$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Kabullenme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Kabullenme alt boyut puanı artan) %14,5'lik düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=0,145$; $p=0,003$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Diğer Etkinlikleri Bırakma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Diğer Etkinlikleri Bırakma alt boyut puanı artan) %11'lik düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=0,110$; $p=0,026$; $p<0,05$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği, Dine Yönelme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Dine Yönelme alt boyut puanı artan) %22'lik düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=0,220$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Davranışsal Olarak İlgiyi Kesme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Davranışsal Olarak İlgiyi Kesme alt boyut puanı azalan) %13,4'lük düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=-0,134$; $p=0,007$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Olumlu Yeniden Yorumlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Olumlu Yeniden Yorumlama alt boyut puanı artan) %19,7'lik düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=0,197$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Planlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Planlama alt boyut puanı artan) %18,4'lük düşük ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r=0,184$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çizelge 6: Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanı Üzerine Tükenmişlik Ölçeği Toplam Puanı, Algılanan Stres Ölçeği Alt Boyut Puanlarının ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Etkisinin Regresyon Analizi

Model	Unstandardized Coefficients		95,0% Confidence Interval for B		
	B	p	Lower Bound	Upper Bound	
Algılanan Stres Ölçeği	Stres/ rahatsızlık algısı	-0,300	0,001**	-0,404	-0,197
Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği	Araçsal sosyal destek kullanma	0,481	0,003**	0,168	0,795
	Dine yönelme	0,619	0,001**	0,301	0,937
	Kendini sınırlama	-0,342	0,060	-0,698	0,015

a. Dependent Variable: Evlilik Yaşamı Ölçeği toplam puanı

Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeği toplam puanı üzerine Tükenmişlik Ölçeği toplam puanı, Algılanan Stres Ölçeği alt boyut puanlarının ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyut puanlarının etkisinin regresyon analizi:

Katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeği toplam puanına, Tükenmişlik Ölçeği toplam puanı, Algılanan Stres Ölçeği alt boyut puanlarının ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyut puanlarının etkisi Bacward Stepwise regresyon analizi yardımıyla test edilmiş ve analiz sonucunda model anlamlı bulunmuş ($F=17,396$; $p<0,01$); olup $R^2 = 0,147$ olarak saptanmıştır. Tükenmişlik Ölçeği toplam puanı, Algılanan Stres Ölçeği alt boyut puanlarının ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyut puanlarının Evlilik Yaşamı üzerindeki etkisi %14,7 oranındadır.

Yapılan analiz sonucunda çalışma 14. stepte sonlanmış olup, modelde Algılanan Stres Ölçeği alt boyutlarından Stres/Rahatsızlık Algısı ($p=0,001$); Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyutlarından Araçsal Sosyal Destek Kullanma ($p=0,003$), Dine Yönelme ($p=0,001$) puanlarının etkileri istatistiksel olarak anlamlı bulunurken; Kendini Savunma puanı ($p=0,060$) istatistiksel olarak anlamlı olmamakla modelde yer almıştır. En büyük etkiyi Dine Yönelme göstermektedir.

Model sonucunda elde edilen formül aşağıdaki şekildedir;

$$\text{Evlilik Yaşamı Ölçeği Toplam Puanı} = 34,796 - 0,300 (\text{Stres/Rahatsızlık Algısı}) + 0,481 (\text{Araçsal Sosyal Destek Kullanma}) + 0,619 (\text{Dine Yönelme}) - 0,342 (\text{Kendini Sınırlama})$$

Sonuç ve Öneriler

Yapılan istatistiksel analizler neticesinde örneklem grubunu oluşturan 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının yaş gruplarına göre ortalama farklılıklarına bakıldığında, çalışmaya katılan katılımcıların yaş gruplarına göre Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. 18-25 yaş arasındaki katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar, 26-33 yaş arasında ve 34-41 yaş arasındaki katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır (Bkz. Çizelge 3). Bu bulgudan hareketle 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve 18-25 yaş arasındaki çalışanların daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduğu düşünülebilir. Araştırmadan sağlanan bulgu, ilgili literatür tarandığında Tezer (1994)'in araştırmasında eşle yaşanan çatışmaların miktarı ve anlaşmazlık azaldıkça, işten duyulan tatminin ve yaşla beraber evlilikten sağlanan doyum düzeyinin de yükseleceği sonucuyla tutarlılık içinde olduğu görülmektedir. Literatürde araştırma sonucunda ulaştığımız bulgunun tam aksine yaş durumunun evlilikten sağlanan doyum üzerinde etkisinin bulunmadığı yönünde de araştırmalara rastlanmıştır (Acar, 1998; Patrick, 2002; Güven, 2005). Yeni evlenmiş olan genç çiftlerin evlilikten sağladıkları doyumun yüksek olması evlilik sürelerinin kısa olması sebebiyle ilişkinin henüz yeni ve yıpranmamış bir seviyede olması ile yaşanabilecek muhtelif sorunlardan daha az yıpranmış olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik sürelerine göre ortalama farklılıklarına bakıldığında, katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Evlilik süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar, evlilik süresi 6-10 yıl olan olgulara kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olarak saptanmıştır (Bkz. Çizelge 3). Bu bulgudan hareketle 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının evlilik doyumlarının evlilik süresine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve evlilik süresi 5 yıl ve daha az olan çalışanların evlilik doyumunun daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmadan sağlanan bulgu, evlilikte geçen süre arttıkça, evlilik doyumunun azaldığını ortaya çıkartmıştır. Ulaştığımız bu sonuç, literatürdeki birçok çalışmayla tutarlılık oluşturmaktadır “Houseknecht ve Macke, 1981; Anderson, Russel ve Schumm, 1983; Filsinger ve Wilson, 1984; Gaesser ve Whitboure, 1985”. Buna karşın bazı araştırma neticelerine göre de evlilikte geçirilen sürenin evlilikten sağlanan doyum üstünde etkisinin olmadığı vurgulanarak araştırmanın neticesiyle tutarlılık göstermediği tespit edilmiştir (Turan, 1997; Acar, 1998; Çelik, 2006). Yapılan araştırmalarda ulaşılan farklı neticeler evlilikten sağlanan doyumun hali hazırda olumlu ve iyi giden evliliklerde yükselişe geçtiğini, ancak zaten zor ve ite kaka giden evliliklerde ise evlilikten sağlanan doyumun azaldığını ve evlilik beraberliğinin adeta ev arkadaşı imiş gibi ortak bir çatıyı paylaşmaktan ileriye gidemediğini düşündürmektedir.

112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının, çalışma süresine göre ortalama farklılıklarına bakıldığında, katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. 112 Acil Sağlık Hizmetleri’nde çalışma süresi 0-5 yıl arasında olan katılımcıların ölçekten aldıkları puan toplamları, çalışma süresi 5-10 yıl arasında olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır (Bkz. Çizelge 4’te Sağlam Arı ve Çınar Bal (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre, “çalışma süresi tükenmişliğe etki eden bir değişkendir” şeklinde saptanmıştır. Torun (1995) yaptığı araştırmada ise çalışma süresinin duygusal tükenmede etkili olduğu neticesine ulaşmıştır. Azizoglu ve Özyer (2010) tarafından yapılan araştırmada iş yaşamında geçirilen zaman arttıkça tükenmişlik seviyesinde de yükseliş gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Mesleğe yeni başlamış ve tükenmişlik düzeyinin düşük olması beklenen sağlık personelinin evlilik doyumunun yüksek çıkması, bu araştırmayla da tutarlılık göstermektedir.

112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puan toplamları arasında Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Tükenmişlik Ölçek puanı azalan istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Bkz. Çizelge 5). Yaşamının önemli bir bölümünü iş ile ilgili görevleri yerine getirmekle geçiren 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının iş yaşamı ve evlilik hayatlarının birbirini etkiliyor olmasının kaçınılmaz bir durum olduğu düşünülmektedir. İşyerinde harcanan zamanla birlikte, yerine getirilmesi zorunlu olan görev sayısının ve bu vazifelerin güçlüğünün bireyin algıladığı mesleki tükenmişlik duygusunu artırdığı ve yaşanan bu durumun da iş yaşamı ile evlilik hayatı arasındaki dengenin sağlanamamasına sebep olduğu düşünülmektedir (Çapri, 2008).

112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Algılanan Stres Ölçeği Yetersiz Öz Yeterlilik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü, yani Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Yetersiz Öz Yeterlilik alt boyut puanı azalan istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmaya katılan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Algılanan Stres Ölçeği Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü, yani Evlilik Yaşamı Ölçek puanı arttıkça Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyut puanı azalan istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Bkz. Çizelge 5). Yapılan çalışmalar istikrarlı ve doyum seviyesi yüksek bir evlilik birlikteliğinin, bireyin hem bedensel hem de ruhsal sağlığını olumlu yönde desteklediğini göstermektedir. Evlilik ilişkisinde karşılıklı bir şekilde yüksek evlilik doyumuna sahip olan bireylerin sahip oldukları yüksek doyumun kendilerine birçok yarar sağladığı görülmektedir. Evlilikten sağlanan doyumları yüksek olan çiftlerin stres düzeyleri düşük, yaşamdan duydukları mutlulukları artmış ve zor yaşam şartlarına karşı uyum sağlama yetenekleri daha çok gelişmiştir. Diğer taraftan stresli evlilik hayatı içerisinde doyum düzeyleri düşük olan bireylerin, bedensel ve ruhsal sağlıkları tehdit altında bulunmakta ve hatta aynı riskler çocuklar için de geçerli olmaktadır (Kirby, 2005).

112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının Evlilik Yaşamı Ölçeğinden aldıkları puan toplamları ile Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Araçsal Sosyal Destek Kullanma, Kabullenme, Diğer Etkinlikleri Bırakma, Dine Yönelme,

Olumlu Yeniden Yorumlama ve Planlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; Davranışsal Olarak İlgili Kesme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Bkz. Çizelge 5). Çiftlerin başa çıkma stilleri birbirine ne kadar çok benzerse, evlilikten sağlanan doyumunda o kadar yüksek olacağı konusunda veriler de elde edilmiştir. Kendilerini ve eşlerini benzer şekillerde başa çıktıklarını düşünen bireylerin evlilik doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Ptacek ve Dodge, 1995). Kullanılan başa çıkma stratejisinin yöntemi, evlilikten sağlanan doyum açısından evlilik ilişkisi üzerinde etki etmektedir. Evli bireyin kullandığı başa çıkma yönteminin eşini de etkilediği düşünülmektedir (Bouchard, 1998)

112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının Evlilik Yaşamı Ölçeği toplam puanına, Tükenmişlik Ölçeği toplam puanı, Algılanan Stres Ölçeği alt boyut puanlarının ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyut puanlarının etkisi regresyon analizi yardımıyla test edilmiş ve analiz sonucunda model anlamlı olarak saptanmıştır (Bkz. Çizelge 6). Tükenmişlik Ölçeği toplam puanı, Algılanan Stres Ölçeği alt boyut puanlarının ve Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyut puanlarının Evlilik Yaşamı üzerindeki etkisi %14,7 oranında bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda çalışma, 14. stepte sonlanmış olup, modelde Algılanan Stres Ölçeği alt boyutlarından Stres/Rahatsızlık Algısı, Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği alt boyutlarından Araçsal Sosyal Destek Kullanma ve Dine Yönelme puanlarının etkileri istatistiksel olarak anlamlı bulunurken; Kendini Sınırlandırma puanı istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte modelde yer almıştır. En büyük etkiyi ise Dine Yönelme göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada İstanbul 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının, mesleki tükenmişlik düzeyleri, algılanan stres düzeyi ve stresle başa çıkma stillerinin evlilik doyumunu yordama gücü üzerindeki etkileri bazı sosyo-demografik özelliklere göre açıklanmaya çalışılmıştır. Bu sonuçlara bağlı olarak öneriler ise şöyle sıralanabilir: Araştırmamızda sadece 112 Acil Sağlık Hizmetleri çalışanlarının algıladıkları evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik, algılanan stres düzeyi ve stresle başa çıkma stratejilerinin ilişkisi incelenmiştir. Evlilik iki kişiden oluşur ve mesleki tükenmişliğin ve stresin evlilik üzerinde yarattığı etki eşleri de

etkiler. Bu sebeple de eşlerin değişkenler açısından benzer özellikler gösterip göstermediklerini kıyaslama yapma imkânı olamamıştır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda çiftler araştırmaya beraber dahil edilebilir: ve böylece eşlerin evliliklerini ne derece doyumlu algıladıkları ve mesleki tükenmişliğin ve algılanan stresle başa çıkma stratejilerinin ev yaşantısına nasıl yansıdığı incelenebilir. Bu çalışma tarama türü bir araştırmadır. Yapılacak olan araştırmalar benzer değişkenler üzerinden deneysel araştırmalarla sınanabilir. Bu sayede uygulayıcılara yönelik yeni veriler ortaya çıkabilir. Ayrıca, kategorisel desende içerik analizine dayalı mülakat usulü nitel çalışmalara da yer verilebilir. Bu sayede duyu ve düşüncelerin ölçeklerde sınırlı kalmadan sözel olarak da ifade edilmesi sağlanabilir. Sosyal desteğin stresle başa çıkmadaki önemi dikkate alınarak 112 Acil Sağlık Hizmetleri merkez ve taşra birimlerinde mediko-sosyal birimlerin kurulması, kurulacak olan mediko-sosyal birimlerde psikoterapi hizmetlerinin ve sosyal hizmetlerin düzenli olarak sunulması, 112 Acil Sağlık Hizmetleri merkez ve taşra birimlerinde psikolog ve aile danışmanı kadrosu ihdas edilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Acar, H. (1998). *Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Anderson, S. A., C. S. Russel ve W. R. Schumm (1983). Perceived Marital Quality And Family Life- Cycle Categories: A Further Analysis. *Journal Of Marriage And The Family*. 45, 127-139.

Azizoğlu, Ö. ve Özyer, K. (2010). Polislerde Tükenmişlik Sendromu Üzerine Bir Ampirik Çalışma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 137-147.

Bouchard, G. (1998) "Predictive Validity of Coping Strategies on Marital Satisfaction: Cross-Sectional and Longitudinal Evidence" *Journal of Family Psychology*. 12 (1), pg: 112-131.

Canel, A. N. (2007). *Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,

Cohen, S.: (1983) A global measure of perceived stress, *Journal of Health Mermelstein, R. and Social Behaviour*, Volume 24, 1983, p. 385-396. Kamarck, T.

Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve Davranışı. Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çapri, B. (2008). *Eş Tükenmişliğini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*. Doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Çelik, C. K. (2006). *Eğitim Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlikleri İle Evlilik Doyumları Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çimen M, Şahin İ, (2000) “Bir Kurumda Çalışan Sağlık Personelinin İş Doyum Düzeyinin Belirlenmesi”, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi* 5(4), 53-67, 2000.

Çopur, Z., Şafak, Ş. (2003) “Ailede Gelirin Kullanımına İlişkin Karşılaşılan Problemlerin İncelenmesi” *Aile ve Toplum, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi*. Yıl:5, Cilt:2, Sayı:6, Ekim, Aralık, s: 7-14.

Freudenberger, H. J. (1974). Staff Burnout. *Journal Of Social Issue*, 30, s. 159-165.

Filsinger, E. E. ve M. R. Wilson (1984), “Religiocity, Socioeconomic Rewards and Family Development: Predictors of Marital Adjustment”, *Journal of Marriage and the Family*, 46(3): 663-670.

Gaesser, L. D. ve K. S. Whitboure (1985), “Work Identity and Marital Adjustment in Blue Colour Men”, *Journal of Marriage and the Family*, 47(3): 747-751.

Gottman, J.M., & Notarius, C.I. (2002). Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21st century. *Family Process*, 41 (2), 159-198.

Hasta, D. (1996). Ev İşi Paylaşımı ve Ev İşi Paylaşımında Hakkaniyet Algısı ile Evlilik Doyumu İlişkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hatipoğlu, Z. (1993) The Role of Certain Demographic Variables and Marital Conflict in Marital Satisfaction of Husbands and Wives. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.

Kiecolt, W., J. K. Glaser ve T. L. Newton (2001), “Marriage and Health: His and Hers”, *Psychological Bulletin*, 127, 4: 472-503.

Kirby, J.S. (2005) A Study of The Marital Satisfaction Levels of Participants in a Marriage Education Course. *Unpublished Doctoral Dissertation*, Department of Educational Leadership and Counseling Department, University of Louisiana, Monroe.

Lazarus, R.S. Folkman, S. (1984) *Stress, Appraisal and Coping*. New York Springer.

Lye, D.N. ve Biblarz, T.J., (1993), “The Effects Of Attitudes Toward Family Life And Gender Roles On Marital Satisfaction”, *Journal Of Family Issues*, 14 (2),157-188

Maslach, C. (1982). Burnout: A Social Psychological Analysis. *In The Burnout Syndrome: Current Research, Theory, Interventions*, J. W. Jones (Editör). 30-53. London House Press.

Pines, A. ve Aranson, E. (1988), *Career Burnout, Causes And Cures*. New York: The Free Press.

Sağlam Arı, G. ve Çına Bal, E. (2008). Tükenmişlik Kavramı: Birey ve Örgütler Açısından Önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.

Storaasli, R.D. & Markman, H.J. (1990). “Relationship Problems in the Early Stages of Marriage: A Longitudinal Investigation”. *Journal of Family Psychology*. 4(1), pg:80-98.

Tezer, E. (1986). Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum. *Doktora tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, Psikolojik Sağlık ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Muharrem CAN*
Kadriye Esin CANTEZ**

Öz

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, farklı fakültelerden 208 kadın ve 105 erkek olmak üzere toplam 323 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla; Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu (OMÖ-KF), Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ), Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ) ve Kişisel Bilgi Formu (KBF) kullanılmıştır. Ölçekler yardımıyla toplanan veriler SPSS 21.00 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, korelasyon analizi tekniklerinin yanı sıra üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeylerinin, öğrenim görülen fakülte, sınıf düzeyi ve yaşanan yere göre farklılaşp farklılaşmadığı, tek yönlü ANOVA analiz edilmiştir. Öğrencilerin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının analizinde t testinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda üniversite öğrencilerinin mutluluk, öz yeterlik ve psikolojik sağlık düzeyleri arasında orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Öğrencilerin cinsiyetleri, sınıf düzeyleri ve yaşanan yere göre mutluluk düzeyleri karşılaştırıldığında, manidar bir farkın görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öz yeterlik, psikolojik sağlık ve mutluluğuarırtırmayayönelikayrıayrıçalışmaları yapıp, etkililiğiarştırılabilir. Psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeyleri dördüncü sınıflara nazaran 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinde daha düşük bulunmuştur. Sonuçta, üniversitelerin Psikolojik Danışma Birimlerinin özellikle üniversiteye yeni başlayacak öğrencilere yönelik psiko-eğitim programları düzenlemesi faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Mutluluk, psikolojik sağlık, öz yeterlik, psikoloji.*

¹ Muharrem CAN, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.

² Prof. Dr. Esin CANTEZ, İAÜ Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Investigation of Happiness, Resilience and Self Efficacy Levels in University Students

Muharrem Can*

Kadriye Esin Cantez**

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between university students' levels of happiness, resilience and self-efficacy. The sample of the study consists of a total of 323 university students, including 208 females and 105 males, studying at different faculties of the university. In order to collect data in the research; Oxford Happiness Questionnaire Short Form (OHQ-SF), General Self-Efficacy Scale (GSES), Brief Resilience Scale (BRS) and Personal Information Form (PIF) were used. Data collected with scales were transferred to computer and analyzed with SPSS 21.00 packet program. Frequency, percentage, mean and correlation analysis techniques were used in the analysis of research data. In addition, a one-way ANOVA was conducted to analyze the level of happiness, resilience and self-efficacy of the students according to the faculty, class level and place of study. Also, t-test was used to analyze whether the students' happiness, resilience and self-efficacy levels differed by gender. It was seen that university students had moderately significant relationships between happiness, self-efficacy and resilience levels. When the gender of the students, the class levels and the happiness levels are compared according to the places where students live, it is reached that there is no meaningful difference. In this context, it will be useful to investigate the effectiveness of individual studies to increase self-efficacy, resilience and happiness. Furthermore, the resilience and self-efficacy levels of the 4th grade students are higher than the 1st, 2nd and 3rd grade students. From this point of view, it would be useful for the Psychological Counseling departments of the universities to organize psycho-educational programs specifically for freshmen who are just beginning their studies.

Keywords: *Happiness, resilience, self-efficacy, psychology.*

Giriş

İnsan duygu, düşünce ve davranışlarıyla bir bütündür. Bireyin duygu durumu davranışlarını ve düşüncelerini etkilemektedir. Bu sebeple mutlu olan bir bireyin iyilik halinin de artması beklenmektedir. Bu sebeple güncel psikoloji araştırmalarında, belirtilere ve patolojiye odaklanmak yerine, bireylerin olumlu yönlerine, mutluluklarına, iyilik hallerine ve pozitif duygulanımlarına araştıran çağa uygun yaklaşımlara ve araştırmalara bırakılmaktadır (Boyacı ve Ersever, 2017). Pozitif psikolojiye ilginin son dönemlerde artmasıyla birlikte, Türkiye’de de bu alana yönelik çalışmalar artmıştır (Eryılmaz ve Atak, 2011; Soylu, 2018). Fakat psikoloji biliminin ulaşmak istediği amaçlarının başında gelen mutluluk kavramıyla ilişkili değişkenlerin zamanla farklılaştığı ve yeni değişkenlerin eklendiği gözlemlenmektedir. Hampton 2004’e göre, öz yeterlik inancı ile mutluluk arasında önemli bir ilişki söz konudur. Aynı şekilde mutluluğun belirleyicileri arasında psikolojik sağlamlık da birçok araştırmacı tarafından gösterilmektedir (Coleman & Hagell, 2007; Goldstein & Brooks, 2005; Soylu, 2018; Rutter, 2006). Ancak uluslararası alanyazında sıklıkla karşımıza çıkan mutluluk, psikolojik sağlamlık ve öz yeterlik konularının birlikte ele alındığı çalışmalara yerli alanyazında pek rastlanamamıştır. Bu nedenle pozitif psikolojinin önemli konuları arasında yer alan mutluluk ve psikolojik sağlamlık ile öz yeterlik konulu araştırmaların yapılmasının psikoloji ile uğraşan bilim dalları açısından önemli olduğu ve alanyazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Modern psikoloji, bireyin eksikliklerine ve zayıf yanlarına odaklanan araştırmaları yerine, giderek bireylerin olumlu yönlerine, mutluluklarına, iyilik hallerine ve pozitif duygulanımlarına odaklanmaktadır. Dolayısıyla bireyin patolojisini araştıran klasik psikoloji yaklaşımları yerini çağa uygun yaklaşımlara ve araştırmalara bırakılmaktadır. Bu nedenle bireylerin güçlü yönlerini ön planda tutmayı amaçlayan pozitif psikolojiye ilgi giderek artmaktadır. Psikolojik yönden sağlam oluşun bireylerde psikolojik belirtilerin olmayışı ile açıklanamaması, mutluluk ile pozitif iyi hal durumlarının ilişkisel açıdan araştırılmasını gün geçtikçe önemli hale getirmektedir (Gallagher, Lopez ve Preacher, 2009).

Pozitif psikolojiye ilginin son dönemlerde artmasıyla birlikte, Türkiye’de de bu alana yönelik çalışmalar artmıştır (Boyacı ve Ersever, 2017; Eryılmaz ve Atak, 2011; Soylu, 2018). Fakat psikoloji biliminin ulaşmak istediği amaçlarının başında gelen mutluluk kavramıyla ilişkili değişkenlerin zamanla farklılaştığı ve yeni değişkenlerin eklendiği gözlemlenmektedir. Hampton 2004’e göre, öz yeterlik inancı ile mutluluk arasında önemli bir ilişki söz konudur. Aynı şekilde mutluluğun belirleyicileri arasında psikolojik sağlamlıkta birçok araştırmacı tarafından gösterilmektedir (Coleman & Hagell, 2007; Rutter, 2006; Luther & Zigler, 1992; Lyubomirsky, 2007). Ancak uluslararası alanyazında sıklıkla karşımıza çıkan mutluluk, psikolojik sağlamlık ve öz yeterlik konularının birlikte ele alındığı çalışmalara yerli alanyazında pek rastlanmamıştır. Bu nedenle pozitif psikolojinin önemli konuları arasında yer alan mutluluk ve psikolojik sağlamlık ile öz yeterlik konulu araştırmaların yapılmasının psikoloji ile uğraşan bilim dalları açısından önemli olduğu ve alanyazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Başta psikoloji olmak üzere, insanı ve toplumu anlamayı kendine amaç edinmiş farklı disiplinler, mutluluğu insanlığın ulaşmak istediği en büyük amaç olarak belirlemiştir. Mutluluğa atfedilen bu önem ise mutluluğu yordayan etmenleri araştırmayı önemli kılmaktadır. Yapılan alanyazın taramasında mutluluğun birçok değişken ile ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir, ancak mutluluğun üzerinde etkisinin olduğu düşünülen psikolojik sağlamlık ve öz yeterlik ile mutluluk arasındaki ilişkiye dair çalışmalara alanyazında pek rastlanmamıştır. Bu ana problem çerçevesinde geliştirilecek olan bu çalışmada, aşağıda yazılı olan alt problemlere cevap aranmıştır.

- Üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlamlık ve öz yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri, cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri fakülteye ve yaşanan yere göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri, cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri fakülteye ve yaşanan yere göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

- Üniversite öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri, cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri fakülteye ve yaşadıkları yere göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Bu araştırma, bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri, öz yeterlik düzeyleri ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkisinin araştırıldığı, ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Türkiye üniversitelerinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul Aydın üniversitesinde çeşitli fakültelerde eğitim gören 323 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireyler uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	208	64.4
Erkek	115	35.6
Toplam	323	100.0

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Oxford Mutluluk Ölçeği, Genel Özyeterlik Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu (OMÖ-KF)

Bu araştırmada katılımcıların mutluluk düzeylerini belirlemek için Hills ve Argyle tarafından 2002 yılında geliştirilmiş, 7 maddelik ve 5’li likert tipindeki OMÖ-KF kullanılmıştır. OMÖ-KF’nin Türkçe’ye uyarlanması Doğan ve Çötök (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. OMÖ-KF’nin geçerliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yardımıyla

test edilmiştir ($\chi^2/df=2.77$, AGFI=0.93, GFI=0.97, CFI=0.95, NFI=0.92, IFI=0.95, RMSEA=0.074). Sonuç olarak, tek faktörlü bir yapıya sahip olan OMÖ-KF'nin, Türkçe geçerlik ve güvenilirliği olan bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ)

Bu araştırmada katılımcıların öz yeterlik düzeylerini belirlemek için Schwarzer ve Jerusalem'in (1995) geliştirmiş olduğu Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ) kullanılmıştır. GÖYÖ'nün Türkçeye uyarlaması Aypay (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Aypay (2010) GÖYÖ'nün Türkçeye uyarlanmasında, üç farklı üniversitede öğrenim gören toplamda 693 öğrenciye ulaşmıştır. GÖYÖ'nün güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarına bakılmış ve Alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .83 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca güvenilirlik için test-tekrar test yöntemi uygulanmış ve güvenilirlik katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Bu veriler ışığında GÖYÖ'nün güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ)

Çalışma grubunun psikolojik sağlamlık seviyelerini tespit etmek amacıyla Smith ve ark. (2008) tarafından geliştirilen, Doğan tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ) kullanılmıştır. KPSÖ, 6 maddeden oluşan 5'li likert tipi bireyin kendini değerlendirmesine yönelik bir ölçme aracıdır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında, açımlayıcı faktör analizi ile ölçeğin yapı geçerliği test edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre dört farklı çalışma grubu için toplam varyansın %57 ila %67'sini açıklayan tek faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır. KPSÖ'nün maddelerinin yük değerleri .68 ile .91 arasında değişmektedir. KPSÖ'nün güvenilirliği test-tekrar test ve Cronbach Alfa yöntemleriyle test edilmiştir. KPSÖ'nün test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .62 ile .69 arasında saptanmıştır. Cronbach alfa katsayıları ise, .80 ile .91 arasında değişmektedir. Yapılan analizlere istinaden KPSÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Katılımcılar hakkında daha ayrıntılı bilgi toplamak amacıyla araştırmada kullanılmak üzere Kişisel Bilgi Formu (KBF) hazırlanmıştır. KBF’de cinsiyet, okul ve sınıf, yaş, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi gibi çeşitli sosyo-demografik bilgiler istenmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin istatistiksel çözümlemesinde SPSS 21.00 paket programından yararlanılmıştır. Veri toplama araçları “Oxford Mutluluk Ölçeği”, “Genel Özyeterlik Ölçeği” ve “Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeğinden” elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS programına aktarılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama tekniklerinin yanı sıra üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve, umut düzeylerinin, okunulan fakülte, sınıf düzeyi ve yaşanan yere göre farklılaşp farklılaşmadığı, tek yönlü ANOVA analiz edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek üzere bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için pearson korelasyon katsayısı analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde yapılan analizler neticesinde yalnızca istatistiksel olarak anlamlı çıkan araştırma bulgularına ilişkin tablolar sunulmuştur. Yapılan analizler neticesinde anlamsız çıkan sonuçlar tartışma bölümünde verilmiş ve ilgili alanyazın ışığında değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, Psikolojik Sağlık ve Öz Yeterlilik Düzeylerine İlişkin Pearson Korelasyon Analizi

	Oxford Mutluluk Ölçeği	Psikolojik Sağlık Ölçeği	Genel Öz Yeterlilik Ölçeği
Oxford Mutluluk Ölçeği	1	.446*	.514*
Psikolojik Sağlık Ölçeği		1	.448*
Genel Öz Yeterlilik Ölçeği			1

*p<.01

Analiz sonuçları incelendiğinde; mutluluk ile psikolojik sağlık arasında $r=.446$ ile pozitif yönlü orta düzey, mutluluk ile öz yeterlilik arasında $r=.514$ ile pozitif yönlü orta düzey, psikolojik sağlık ile öz yeterlilik arasında $r=.448$ pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2005).

Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin, okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Okudukları Sınıfa Göre Farklılaşmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Psikolojik Sağlık Ölçeği	N	\bar{X}	Ortalama Farkları	F	P	Anlamlı Fark
1. sınıf	27	18.8750	4.00340			
2. sınıf	56	18.6429	4.71912			2-4
3. sınıf	52	18.8846	3.76076	2.314	.034*	3-4
4. sınıf	188	20.3833	4.17665			

*p<.05

Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiş ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F[6-323] = 2.314, p=.034<.05$).

Yapılan Levene F testi ile varyansların homojen olduğu belirlenmiştir ($F=1.958, p=.071>.05$). Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre 2. sınıf ve 4. sınıf, 3. sınıf ve 4. sınıf arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, psikolojik sağlamlık düzeyinin 4. sınıfta 2. sınıfa göre, 4. sınıfta 3. sınıfa göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Özyeterlilik Düzeylerine Ait T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	P
Genel	Kadın	208	26.1394	5.98910		
Özyeterlilik Ölçeği	Erkek	115	28.1913	5.65979	-3.006	.003*

* $p<.05$

Tablo 4'te görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin, cinsiyetlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiş ve istatistiksel açıdan erkekler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=-3.006, p= .003<.05$). Buna göre tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, erkeklerin öz yeterlilik düzeylerinin (kadınların öz yeterlilik düzeylerinden (daha fazla olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin, okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Üniversite Öğrencilerinin Özyeterlilik Düzeylerinin Okudukları Sınıfa Göre Farklılaşmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Genel Öz Yeterlilik Ölçeği	N	\bar{X}	Ortalama Farkları	F	p	Anlamlı Fark
1. sınıf	27	26.3333	5.87305	2.161	.046*	2-4
2. sınıf	56	25.6607	5.76912			
3. sınıf	52	25.5769	6.14959			3-4
4. sınıf	188	27.8389	5.86931			

*p<.05

Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiş ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F[6-323] = 2.161, p=.046<.05$).

Yapılan Levene testi ile varyansların homojen olduğu belirlenmiştir (Levene istatistiği = .356, $p=.906>.05$). Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre 2. sınıf ve 4. sınıf, 2. sınıf ve 3. sınıf okuyanlar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, 4. sınıfta okuyanların 2. sınıfta ve 3. sınıfta okuyanlara göre özyeterlilik düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin mutluluk, öz yeterlik ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Uygulanan korelasyon analizinin sonuçlarına göre, katılımcıların mutluluk ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Başka bir anlatımla, mutluluk düzeyi yükseldikçe psikolojik sağlamlık düzeyi de yükselmektedir. Alanyazındaki ilgili araştırmalara bakıldığında bu bulgunun alanyazınla tutarlı olduğu görülmektedir. Toprak (2014) tarafından ergenlerle yapılan araştırmada, bu araştırmanın sonuçlarına benzer

biçimde psikolojik sağamlık ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş, psikolojik sağamlığın mutluluğun anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik sağamlığı bir kişilik özelliği olarak ele alırsak, Doğan (2013) araştırmasında bireyin mutluluk düzeylerinin kişilik özelliklerinden etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Yine Eraslan (2014) tarafından yürütölen araştırmada, yaşam memnuniyeti ile psikolojik sağamlık arasında manidar bir ilişkinin varlığından bahsedilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın mutluluk ve öz yeterlik arasındaki ilişkilere ilişkin bulguları alanyazınla tutarlılık göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, mutluluk ve öz yeterlik arasında da pozitif yönlü orta düzey bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Benzer biçimde Doğan ve Eryılmaz (2013) öz yeterlik ve kendini sevme olarak iki boyutta ele aldıkları benlik saygısı ile üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu ve benlik saygısının mutluluğu anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Albay'ın (2009) çalışması da depresyonla başa çıkmada öz yeterliğin etkili olduğu üzerinedir, bu sebeple öz yeterlik ve mutluluk arasındaki ilişkinin alanyazınla paralel olduğu söylenebilir. Son olarak, psikolojik sağamlık ile öz yeterlilik arasında da pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişkinin varlığı görölmüştür. Bireyin pozitif özellikleri olan psikolojik sağamlık, mutluluk ve öz yeterlik arasında manidar bir ilişkinin tespit edilmesi beklenen bir sonuç olmuştur.

Katılımcıların mutluluk düzeyleri, kişisel bilgi formunda sorulan değişkenlere göre analiz edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların mutluluk düzeyleri karşılaştırıldığında manidar bir farkın görölmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, cinsiyetin mutluluk üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Cinsiyet değişkenine benzer biçimde katılımcıların öğrenimlerine devam etmiş oldukları faköltenin, mutluluk üzerinde manidar bir etkisi olup olmadığı araştırılmış ve katılımcıların okudukları fakölteye göre mutluluk düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin sınıf düzeyleri ve nerede kaldıkları da mutluluk düzeyleri üzerinde manidar bir etkiye yol açmamaktadır. Lakin Bülböl ve Giray (2011) yapmış oldukları araştırma neticesinde, master ve doktora mezunlarının çok

mutlu oldukları sonucuna ulaşılmışlardır. Fakat bu çalışmada gelir düzeyi de değerlendirildiği için doğrudan eğitim düzeyinin bir etkisi olup olmadığı net değildir.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan psikolojik sağlık, demografik değişkenlere göre nasıl bir farklılık gösterdiği araştırılmıştır. Uygulanan analizler neticesinde katılımcıların psikolojik düzeylerinin, cinsiyet, öğrenim görülen fakülte ve yaşamını geçirdiği yere göre manidar bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin psikolojik sağlık düzeyleriyle ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre 4. sınıfta öğrenim gören katılımcıların psikolojik sağlık düzeyleri 1., 2. ve 3. sınıfta öğrenim gören katılımcılara kıyasla manidar biçimde yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir anlatımla 4. sınıfta öğrenim gören öğrenciler, 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden psikolojik sağlık bakımından daha avantajlıdır da denebilir. Alanyazın incelendiğinde, Sürücü ve Bacalı (2010) tarafından üniversite öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin sosyal ve akademik uyumları ile psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın bulguları, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerin sosyal ve akademik uyum puanları ile psikolojik sağlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. 4. sınıf öğrencilerinin üniversite yaşamına alt sınıf öğrencilerine nazaran daha fazla uyum sağladığı göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın bulgularının alanyazınla tutarlı olduğu söylenebilir. Ayrıca, Kaba ve Keklik de 2010 yılında yaptıkları çalışmada Sürücü ve Bacanlı'nın (2010) çalışmasına paralel sonuçlar elde etmişlerdir. Dolayısıyla, psikolojik sağlık düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin, üniversite yaşamına uyum sağlamalarının daha kolay olacağı söylenebilir.

Araştırmanın sonucu bağımlı değişkeni olan öz yeterliğin, demografik değişkenlere göre nasıl bir farklılık gösterdiği araştırılmıştır. Katılımcıların öğrenim gördükleri fakülteye göre öz yeterlik düzeylerinin manidar biçimde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir anlatımla, öğrenime devam edilen fakülte öz yeterlik üzerinde anlamlı bir etkiye yol açmamaktadır da denilebilir. Cinsiyete göre katılımcıların öz yeterlik düzeyleri araştırıldığında ise erkeklerin öz yeterlik puanlarının kadınlara oranla daha yüksek olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Keskin ve Orgun (2006), üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada ise genel öz yeterlik düzeyi ile cinsiyet arasında manidar bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada alan yazından farklı olarak cinsiyet ve öz yeterlik açısından manidar bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, örneklem grubundaki sınırlılıklardan kaynaklanıyor olabilir. Bu bağlamda, araştırmanın bu bulgusu alanyazınla tutarlı görünmemektedir. Öz yeterliği etkileyen faktörlere ilişkin alan yazın tarandığında da benzer biçimde cinsiyetin etkisinden söz edilmemektedir.

Psikolojik sağlamlığa ilişkin bulgulara benzer biçimde sınıf düzeyi öz yeterlik puanları üzerinde manidar bir etkiye sahiptir. Bu etki araştırıldığında 4. sınıfta öğrenimlerine devam eden katılımcıların 2. ve 3. sınıfta öğrenimlerine devam eden öğrencilere nazaran öz yeterlik puanları daha yüksektir. Bu açıdan bakıldığında, sınıf düzeyi yükseldikçe öz yeterlik düzeyi de artıyor denilebilir. Son olarak, katılımcıların nerede yaşadıklarının da öz yeterlik üzerinde manidar bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Arkadaşlarıyla yalnız başına yaşayan katılımcıların, ailesinin yanında ve yurtda yaşayan katılımcılara göre öz yeterlik puanlarının anlamı biçimde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma, üniversite öğrencilerini, yani ortalama 20.85 yaş grubuna sahip genç yetişkinleri kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çalışma grubunun kısıtlılığı görülmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda ortaöğretim ve ilköğretim düzeyi olmak üzere, farklı örneklem gruplarından veriler toplanarak psikolojik sağlamlık, öz yeterlik ve mutluluk arasındaki ilişki daha geniş gruplarda açıklanabilir. Psikolojik sağlamlık, mutluluk ve öz yeterlik kavramları güncel ve alanda sıklıkla çalışılmaktadır, lakin bu değişkenler arasındaki ilişkinin daha detaylı incelenmesi açısından deneysel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda öz yeterlik, psikolojik sağlamlık ve mutluluğu artırmaya yönelik ayrı ayrı çalışmalar yapıлып, etkililiği araştırılabilir. Ayrıca psikolojik sağlamlık ve öz yeterlik düzeyleri dördüncü sınıflara nazaran 1.,2. ve 3. sınıf öğrencilerinde daha düşük bulunmuştur. Bu açıdan bakıldığında, üniversitelerin Psikolojik Danışma Birimlerinin özellikle üniversiteye yeni başlayacak öğrencilere yönelik psiko-eğitim programları düzenlemesi faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin GÖYÖ Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Boyacı, M., & Ersever, O. G. (2017). Effect of the Tolerance Tendency Enhancement Program to 5th Grade Students Tolerance and Bullying Level. *Education & Sciences* 42(189), 162-187.
- Bülbül, Ş. ve Giray, S. (2011). Sosyodemografik özellikler ile mutluluk algısı arasındaki ilişki yapısının analizi. *Ege Akademik Bakış*.11(Özel sayı), 113-123.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Sosyal Bilimlerde Veri Analizi. 5. Baskı. Ankara. PegemA Yayıncılık.[in Turkish].
- Coleman, J., & Hagell, A. (Eds.). (2007). Adolescence, risk and resilience: Against the odds (Vol. 3). John Wiley & Sons.
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Doğan, T., & Çötök, N. A. (2011). Oxford mutluluk ölçeği kısa formunun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 165-170.
- Doğan, T. ve Eryılmaz, A. (2013). İki boyutlu benlik saygısı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 107-117.
- Eryılmaz, A. ve Atak H. (2011). Ailesiyle yaşayan yaşlılarda mutluluk modeli. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48, 227-33.

Eraslan, Ö. (2014). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık ile depresif belirtiler ve yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişkide benlik saygısı, pozitif dünya görüşü ve umudun aracı rolünün incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw Hill.

Gallagher, M. W., Lopez, S. J., & Preacher, K. J. (2009). The hierarchical structure of well-being. *Journal of personality*, 77(4), 1025-1050.

Goldstein, S., & Brooks, R. B. (2005). *Resilience in children*. New York: Springer.

Hampton, N. Z. (2004). Subjective well-being among people with spinal cord injuries: The role of self-efficacy, perceived social support, and perceived health. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 48(1), 31-37.

Hills, P. ve Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences* 33, 1073–1082.

Kaba, İ. ve Keklik, İ. (2016). Öğrencilerin Üniversite Yaşamına Uyumlarında Psikolojik Sağlamlılık ve Psikolojik Belirtiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2(2), 458-777.

Keskin, Ü. G. ve Orgun, F. (2006). Öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7, 93-97.

Luther, S. S., Zigler, E. (1991). Vulnerability and competence: A review of research on resilience in childhood. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61, 6-22.

Lyubomirsky, S. (2007). *Nasıl mutlu olunur*. (çev. G. Göze). İstanbul: Mediacat Kitapları

Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 1-12.

Soylu, Y. (2018). Boşanmış Kadınlarda Psikolojik Sağlamlığı Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*.

Sürücü, M. ve Bacanlı, F. (2010). Üniversiteye uyumun psikolojik sağlamlılık ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2) 375-396.

Toprak, H. (2014). Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doymu. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.*

Üniversite Öğrencilerinde Aile İçi Şiddete Maruz Kalma ile Öfke Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Muhsine TOPTAŞ*
Engin EKER**

Öz

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmamaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmaya İstanbul Aydın Üniversitesi'ne bağlı Fen Edebiyat, Sağlık Bilimleri, Eğitim ve Mühendislik Fakülteleri'nin farklı bölümlerinden 257'si kız, 223'ü erkek olmak üzere toplam 480 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin öfkeye ilişkin tepkileri ile çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmama değişkeni arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmanın regresyon analizi sonucuna göre; çocukken aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre, öfke duygusunu daha yoğun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Öfke, aile içi şiddet.*

* Muhsine TOPTAŞ, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, m.aysuntoptas@gmail.com

**Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, engineker@aydin.edu.tr

The Investigation of the Relation Between Being Exposed to Domestic Violence and Feeling Anger in University Students

Muhsine TOPTAŞ*
Engin EKER**

Abstract

In this investigation, the relation between the reactions of university students related with anger and whether they were exposed to domestic violence or not in their childhood is discussed.

Research population consisted of totally 480 students, including 257 females and 223 males, selected through stratified sampling from different departments of Arts and Sciences, Health Sciences, Education, and Engineering Faculties of Istanbul Aydın University. As a result of the research, meaningful differences were found between student's anger or aggression and whether she or he was exposed to domestic violence during her or his childhood or not. It was concluded from regression analysis that there was a meaningful difference between student's reaction related with anger and being exposed to domestic violence or not during their childhood. It was identified that the students who were exposed to domestic violence during their childhood, experienced a more intense and prolonged feeling of anger than the other students.

Keywords: *Anger, domestic violence,*

*Muhsine TOPTAŞ, Istanbul Aydın University, The Graduate Institute Of Social Sciences, Psychology Department, m.aysuntoptas@gmail.com

**Engin EKER, PhD, Istanbul Aydın University, Psychology Department, engineker@aydin.edu.tr

Giriş

Öfke duygusu, bireyin arzu ve isteklerinin engellenmesi, haksızlığa uğraması veya benliğine yönelik yapılan bir saldırı karşısında yaşanabilmektedir (Kısaç, 1997). Öfkeye ilişkin derin düşünme ise, “öfke olayından sonra süren ve yineleyen bilişsel süreçler sırasında ortaya çıkan istemsiz düşünceler” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, öfkeye ilişkin derin düşünme, öfke duygusu hakkında bir düşünme biçimi olup, bireyin geçmiş yaşantısındaki bazı olayları hatırlamasına ve öfkesini yeniden düşünmesine yol açmaktadır (Sukhodolsky ve diğ., 2001). Bu durumda intikam düşüncesi geliştiren kişi, aynı duygu-düşünce ve yaşantıları zihninde tekrar ederek, zamanla intikam alma arzusu geliştirebilmekte; bu arzu, kendisinin yalnızca ruhsal iyilik durumunu etkilemekle kalmamakta, içinde şiddet ve saldırganlığı da barındırdığı için, kişilerarası ilişkilerine olumsuz bir biçimde yansımaktadır (Staub, 2005).

Kişilerarası ilişkilerin ilk başlangıç noktası sayılan aile ilişkileri, sevgi ve nefret duygularının birbirine karıştığı bir ortamdır. Bu ortamda ortaya çıkan tartışmalar, toplumsal ilişkilere olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Ayrıca, basit ya da sıradan görülen bazı tutum ve davranışlar, zamanla anne-baba ve çocuklar arasında da düşmanlığa neden olabilmektedir (Giddens, 2012). Dolayısıyla, ilk çocukluk döneminde ebeveynlerin davranış biçimleri, çocukların zihinsel şemalarının şekillenmesinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki, çocuğun tüm yaşamı boyunca devam etmektedir. Çocuk ve ebeveyn etkileşiminde zihinde var olan iki temel şema birbirlerini doğrulayarak ve tamamlayarak gelişmektedir; bunlar: “değerli ben” ve “güvenilir o”dur. Bu şemalar, bireylerin yakın ilişkilerinde yaşadıkları, “mesafeyi koruma”, “kaçınma davranışları” ve “bağlanma kaygısı”yla ilişki içerisindedir (Kesebir ve diğ., 2011). Bu nedenle, bireyin çocukluk dönemini sağlıklı bir şekilde ve gelişim dönemlerine uygun bir ortamda geçirmesi, gerek fiziksel ve zihinsel gelişimi, gerekse de sosyal ve psikolojik gelişimi açısından oldukça önemlidir (Yeşilyaprak, 2000). Özellikle, eğitim seviyesi yetersiz olan ailelerde, anne-babaların mevcut otoritelerini kullanmak adına, çocuğa karşı aşağılayıcı ve kınayıcı tarzda, incitici ifadeler kullanarak saldırgan davranışı ifade eder tarzda jest ve mimikler yapması veya fiziksel şiddet uygulaması, çocukların hem anne-babalarına hem de çevresindekilere karşı kin, nefret ve öfke duyguları geliştirmesine neden olmaktadır (Köknel, 1997). Nitekim anne-babaları

tarafından aile içi şiddete maruz kaldıklarını belirten çocukların şiddet ve saldırganlık davranış düzeylerinin, şiddete maruz kalmayan çocuklara oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998).

Aile içi şiddetin en olumsuz sonuçlarından biri, çocukların ilerleyen yaşlarda kişilerarası ilişkilerinde yaşayabileceği sorunları, öfke ve saldırganlık tepkileriyle çözüme kavuşturma yolunu tercih etmeleri olacaktır. Çocukların öncelikli olarak anne-babalarını rol model aldıkları düşünüldüğünde, anne-babaların aile içinde hem çocuklarına hem de birbirlerine karşı daha olumlu davranışlar sergileyerek şiddet içerikli davranışlardan uzak durmaları gerekmektedir.

Gereç ve Yöntem

Örnekleme Grubu

Araştırmanın evrenini, 2016-2017 öğrenim yılı güz döneminde, İstanbul Aydın Üniversitesi'ne bağlı 4 farklı fakülte ve bu fakültelerin farklı bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Üniversitenin Fen Edebiyat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi olmak üzere 4 fakülte ile bu fakültelerin 8 farklı bölümünde öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 257'si kız, 223'ü erkek olmak üzere toplam 480 gönüllü öğrenci ile uygulama yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, üniversite öğrencileri ve ailelerine yönelik bazı sosyo-demografik özellikler ile çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete (sözel, fiziksel, duygusal ve cinsel) maruz kalıp kalmadıkları, şiddete maruz kalanların şiddet türü, hangi aralıklarla şiddet gördükleri ve hangi yaş aralığında şiddete maruz kaldıklarına ilişkin verilerin elde edilmesine yönelik 21 sorudan oluşmaktadır.

Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği: Özgün adı “Anger Rumination Scale” olan Sukhodolsky, Golub ve Cromwell (2001) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlaması Satıcı ve Akın (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek, “öfke sonrası düşünce”, “intikam düşünceleri”, “öfke hatıraları” ve

“nedenleri anlama” olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam madde sayısı 19’dur. Ölçek, 4’lü likert (1) hiçbir zaman, (2) bazen, (3) sık sık, (4) her zaman, şeklinde cevaplama sistemine göre hazırlanmıştır. Ölçeğin Türkçe adaptasyonunda yer alan alt ölçeklerin cronbach α katsayıları. 72-.86 arasında değişmektedir. Mevcut çalışmada alt ölçeklere ilişkin elde edilen cronbach α katsayıları ise.71-.85 arasında olduğu bulunmuştur.

Verilerin Analizi: Katılımcıların demografik özelliklerine göre alt ölçeklerde farklılaşıp farklılaşmadıklarının tespiti için bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA analizlerinden yararlanılmıştır. Anlamlı ilişkiye sahip olan alt sosyo-demografik özellikler ile ölçeklerin öfke duygusu üzerindeki yordayıcı yapılarının belirlenebilmesi için çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Çizelge 1: Demografik Veriler

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	257	53,5
Erkek	223	46,5
Yaş		
21-23	228	47,5
18-20	197	41
24 ve üstü	55	11,5

Çizelge 1’den de anlaşılacağı üzere, söz konusu çalışmada katılımcıların %53,5’i kadın, geriye kalan %46,5’inin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Yaş dağılımında ise katılımcıların %47,5’inin 21-23 yaş aralığında oldukları, %41’inin 18-20 yaş grubunda bulunduğu ve %11,5’inin ise 24 yaş ve üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 2: Katılımcıların Aile Yapısına İlişkin Bilgiler

	n	%
<i>Kardeş Sayısı</i>		
3-5 kardeşiz	221	46,0
2 kardeşiz	197	41,0
Tek çocuğum	41	8,5
6 veya daha fazla kardeşiz	21	4,4
<i>Baba Eğitim Seviyesi</i>		
Lise	157	32,7
Lisans	112	23,3
İlkokul	98	20,4
Ortaokul	78	16,3
Lisansüstü	23	4,8
Okur yazar	9	1,9
Okur yazar değil	3	.6
	n	%
<i>Anne Eğitim Seviyesi</i>		
Lise	142	29,6
İlkokul	116	24,2
Ortaokul	106	22,1
Lisans	78	16,3
Okur yazar	18	3,8
Okur yazar değil	11	2,3
Lisansüstü	9	1,9
<i>Annenin Mesleği</i>		
Ev hanımı	348	72,5
Memur	44	9,2
İşçi	27	5,6
Kariyer meslekleri	20	4,2
Esnaf	14	2,9
Diğer	15	3,1
Emekli	11	2,3

Babanın Mesleği

Esnaflık	170	35,4
İşçi	86	17,9
Diğer	76	15,8
Memur	60	12,5
Kariyer meslekleri	47	9,8
Emekli	35	7,3
İşsiz	4	.8

Örneklem grubunun kardeş sayıları incelendiğinde, katılımcıların büyük oranda iki ve ikiden fazla kardeşe sahip oldukları (%87) tespit edilmiştir. Tek çocuk olan katılımcıların oranı %9 civarındayken, altı ve daha fazla kardeşe sahip olanlar ise %4 seviyesindedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi ortalama olarak lise düzeyindeyken, annelerinin eğitim seviyesi ise ortalama olarak ortaokul seviyesinde olduğu bulunmuştur.

Örneklem grubunun annelerinin mesleği büyük oranda ev hanımı iken babalarının meslekleri ise esnaf-işçi olarak bulunmuştur.

Çizelge 3: Şiddet Geçmişine İlişkin Bilgiler

	n	%
Şiddet Öyküsü		
Hayır	306	63,7
Evet	174	36,3
Şiddete Uğradığı Yaş		
Şiddet yok	305	63,5
10-15 yaş	93	19,4
6-10 yaş	57	11,9
0-6 yaş	12	2,5
15-18 yaş	12	2,5
18 yaş ve üstü	1	.2

Buna göre, şiddete uğradığını belirten öğrenci sayısı n=174 (%36,3) olarak tespit edilmiştir. Şiddet geçmişinin olmadığını ifade eden öğrenci sayısı ise n=306 (%63,7) olarak bulunmuştur.

Katılımcıların şiddete maruz kaldıkları yaş dağılımına göre en yoğun 10-15 yaş aralığında iken (n=93, %19,4) şiddet mağduru oldukları; 18 ve üstü yaşlarda ise neredeyse hiç şiddete maruz kalmadıkları (n=1, %0,2) anlaşılmaktadır.

Çizelge 4: Maruz Kalınan Şiddetin Sıklığına İlişkin Bilgiler

	N	%
Maruz Kaldığı Şiddet Türü		
Şiddet yok	306	63,8
Çoklu	123	25,6
Sözel şiddet	44	9,2
Duygusal şiddet	4	.8
Fiziksel şiddet	2	.4
Sözel Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	314	65,4
Ayda birkaç defa	74	15,4
Yılda birkaç defa	59	12,3
Haftada birkaç defa	26	5,4
Her gün	7	1,5
Fiziksel Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	368	76,7
Yılda birkaç defa	80	16,7
Ayda birkaç defa	25	5,2
Haftada birkaç defa	4	.8
Her gün	3	.6
Duygusal Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	374	77,9
Yılda birkaç defa	55	11,5
Ayda birkaç defa	33	6,9
Haftada birkaç defa	12	2,5
Her gün	6	1,3
Cinsel Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	470	97,9
Yılda birkaç defa	5	1,0
Haftada birkaç defa	2	.4
Ayda birkaç defa	2	.4
Her gün	1	.2

Katılımcıların hangi şiddet türüne maruz kaldığına yönelik yapılan Çizelge 4'te birden fazla türde şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin sayısı n=123 (%25,6) olarak bulunmuştur. Tekli şiddet türünde ise en fazla maruz kalınan tür sözel şiddet (n=44, %9,2) olarak tespit edilmiştir. En az maruz kalınan şiddet türü ise cinsel şiddettir (n=1, %0,2).

Maruz kalınan şiddetin sıklığına dair yapılan incelemede, sözel şiddete maruz kalanların ortalama olarak ayda birkaç defa (n=74, %15,4), fiziksel şiddete maruz kalanların ortalama olarak yılda birkaç defa (n=80, %16,7), duygusal şiddete maruz kalanların ortalama olarak yılda birkaç defa (n=55, %11,5) ve cinsel şiddete maruz kalanların ortalama olarak yılda birkaç defa (n=5, %1) mağdur oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5: Şiddet Geçmişine Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	F	Sig.	t	Sig. (2-tailed)
Öfke sonrası düşünce	hayır	14,57				
	evet	15,51	.185	.667	-2,365	.018
İntikam düşünceleri	hayır	7,51				
	evet	8,28	1,821	.178	-2,947	.003
Öfke hatıraları	hayır	12,61				
	evet	13,73	.230	.632	-3,742	.000
Nedenleri anlama	hayır	9,35				
	evet	10,08	.268	.605	-2,923	.004

Buna göre şiddet geçmişi bulunan katılımcıların “öfke sonrası düşünce (t[466]=-2,365, p<.05)”, “intikam düşünceleri (t[469]=-2,947, p<.01)”, “öfke hatıraları (t[445]=-3,742, p<.001)”, “nedenleri anlama (t[469]=-2,923, p<.01)” alt ölçeklerinde anlamlı ve negatif yönde şiddet öyküsü olmayanlara göre ayrıştıkları anlaşılmaktadır.

Çizelge 6: Maruz Kalınan Şiddetin Türüne Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x2	F	Sig.
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,51					
	sözel şiddet	7,86					
	fiziksel şiddet	8,00	83,744	5	16,749	2,236	.05
	duygusal şiddet	7,50					
	çoklu	8,45					
	şiddet yok	12,61					
Öfke hatıraları	sözel şiddet	14,15					
	fiziksel şiddet	14,00	143,641	5	28,728	3,12	.009
	duygusal şiddet	13,25					
	çoklu	13,61					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde maruz kalınan şiddet türüne göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($F[5,460]=2,236$; $p=.050$). Post-hoc analizine göre çoklu şiddet mağduru olanların şiddet görmeyenlere göre daha fazla intikam düşüncesi ürettikleri ($p=.034$) tespit edilmiştir.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde maruz kalınan şiddet türüne göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($F[5,462]=3,120$; $p=.009$). Post-hoc analizine göre sözel şiddet mağduru olanların şiddet görmeyenlere göre daha fazla öfke hatırası biriktirdikleri ($p=.034$) tespit edilmiştir.

Çizelge 7: Şiddet Gördükleri Yaşa Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x2	F	Sig.
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,49					
	0-6 yaş	9,33					
	6-10 yaş	8,57	97,728	4	24,432	3,283	.011
	10-15 yaş	8,09					
	15-18 yaş	7,92					
18 yaş ve üstü	6,00						
Öfke hatıraları	şiddet yok	12,61					
Öfke hatıraları	0-6 yaş	14,27					
	6-10 yaş	13,73	136,192	4	34,048	3,7	.006
	10-15 yaş	13,61					
	15-18 yaş	14,17					
	18 yaş ve üstü	13,00					
Nedenleri anlama	şiddet yok	9,35					
Nedenleri anlama	0-6 yaş	11,25					
	6-10 yaş	10,00	75,095	4	18,774	2,78	.026
	10-15 yaş	10,01					
	15-18 yaş	9,55					
	18 yaş ve üstü	12,00					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde mağdur olunan yaş grubunun anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=3,283$; $p=.011$). Yapılan post-hoc analizine göre mağdur olunan yaş gruplarının intikam düşünceleri alt ölçeğinde birbirinden ayrılmadığı anlaşılmıştır.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde mağdur olunan yaş grubunun anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,465]=3,700$; $p=.006$). Yapılan post-hoc analizine göre mağdur olunan yaş gruplarının öfke hatıraları alt ölçeğinde birbirinden ayrılmadığı anlaşılmıştır.

Nedenleri anlama alt ölçeğinde mağdur olunan yaş grubunun anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,467]=2,780$; $p=.026$). Yapılan post-hoc analizine göre mağdur olunan yaş gruplarının nedenleri anlama alt ölçeğinde birbirinden ayrılmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 8: Sözel Şiddet Sıklığına Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x ²	F	Sig.
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,52					
	her gün	10,57					
	haftada birkaç defa	9,31	153,797	4	38,449	5,251	.000
	ayda birkaç defa	7,68					
	yılda birkaç defa	8,33					
Öfke hatıraları	şiddet yok	12,63					
	her gün	14,57					
	haftada birkaç defa	14,88	199,743	4	49,936	5,512	.000
	ayda birkaç defa	13,06					
	yılda birkaç defa	13,96					
Nedenleri anlama	şiddet yok	9,35					
	her gün	12,33					
	haftada birkaç defa	10,54	103,998	4	25,999	3,886	.004
	ayda birkaç defa	9,85					
	yılda birkaç defa	10,09					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde sözel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=5,271$; $p=.000$). Yapılan post-hoc analizine göre her gün sözel şiddete maruz kalanların haftada birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.011$); haftada birkaç defa maruz kalanların ise ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.050$) daha fazla intikam düşüncesi ürettikleri bulunmuştur.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde sözel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,455]=5,512$; $p=.000$). Yapılan post-hoc analizine göre haftada birkaç defa sözel şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.049$) daha fazla öfke hatırası biriktirdiği bulunmuştur.

Nedenleri anlama alt ölçeğinde sözel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,460]=3,886$; $p=.004$). Yapılan post-hoc analizine göre sözel şiddete maruz kalma sıklığının nedenleri anlama alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 9: Fiziksel Şiddet Sıklığına Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

	x	ss	df	x2	F	Sig.	
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,56					
	her gün	11,33					
	haftada birkaç defa	10,00	130,184	4	32,546	4,414	.002
	ayda birkaç defa	9,04					
	yılda birkaç defa	8,22					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde fiziksel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=4,414$; $p=.002$). Yapılan post-hoc analizine göre fiziksel şiddete maruz kalma sıklığının intikam düşünceleri alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 10: Duygusal Şiddet Sıklığına Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x2	F	Sig.
Öfke sonrası düşünce	şiddet yok	14,63	161,009	4	40,252	2,385	.050
	her gün	16,67					
	haftada birkaç defa	17,33					
	ayda birkaç defa	15,61					
	yılda birkaç defa	15,63					
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,53	170,715	4	42,679	5,857	.000
	her gün	10,67					
	haftada birkaç defa	10,00					
	ayda birkaç defa	8,06					
	yılda birkaç defa	8,59					
Öfke hatıraları	şiddet yok	12,79	142,099	4	35,525	3,866	.004
	her gün	13,17					
	haftada birkaç defa	15,42					
	ayda birkaç defa	12,97					
	yılda birkaç defa	14,06					
Nedenleri anlama	şiddet yok	9,42	86,7	4	21,675	3,222	.013
	her gün	10,80					
	haftada birkaç defa	11,55					
	ayda birkaç defa	10,06					
	yılda birkaç defa	10,18					

Buna göre, öfke sonrası düşünce alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=2,385$; $p=.050$). Yapılan post-hoc analizine göre duygusal şiddete maruz kalma sıklığının öfke sonrası düşünce alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

İntikam düşünceleri alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,465]=5,857$; $p=.000$). Yapılan post-hoc analizine göre her gün duygusal şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.012$) daha fazla intikam düşüncesi ürettikleri anlaşılmaktadır.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,435]=3,866$; $p=.004$). Yapılan post-hoc analizine göre haftada birkaç defa duygusal şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.032$) daha fazla öfke hatırası biriktirdikleri anlaşılmaktadır.

Nedenleri anlama alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,450]=3,222$; $p=.013$). Yapılan post-hoc analizine göre duygusal şiddete maruz kalma sıklığının nedenleri anlama alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 11: Regresyon Analizi Sonuçları

		Model 1				
		β	S.E.	Exp. (B)	t	Sig.
Demografik	Şiddet Öyküsü	13,648	5,874	,608	2,323	.021
Özellikler	Sabit	40,979	1,855		22,097	.000

$R^2= ,044$
 $x^2=1609,905$; $F(6,324)=2,420$;
 $p<.05$

Çizelge 11’de de gösterildiği üzere, öfke duygusuna etki eden faktörleri belirlemek adına yapılan çoklu regresyon analizine göre sosyo-demografik özelliklerin öfke duygusunun ortaya çıkmasında anlamlı bir katkı sunduğu tespit edilmiştir ($F[6,324]=2,420$, $p<.05$). Buna göre, şiddet geçmişine sahip olup olmama tüm sosyo-demografik özellikler kategorisindeki en önemli anlamlı ilişki üreten alt değişken olarak bulunmuştur. Sadece bu değişkenin, tüm sosyo-demografik değişkenlere göre tek başına öfke duygusunun oluşumunu %60,8 oranında yordadığı görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Üniversite öğrencilerinin çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmamaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi için yapılan bu çalışma, aile içi şiddete maruz kalmanın öfke duygusunu anlamlı düzeyde açıkladığını ortaya koymuştur.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, şiddete maruz kalmayanlara oranla daha fazla öfkeye ilişkin düşünce ve intikam düşüncesi geliştirdikleri, daha fazla öfke hatıraları biriktirdikleri ve öfkenin nedenlerini anlamakta zorlandıkları görülmektedir (Bkz. Çizelge 5).

Köknel (1997), çocukluk döneminde anne-babaları tarafından dayak yiyen çocukların çevresindekilere karşı kin, nefret ve öfke duyguları beslemekte olduğunu belirtmiştir. Bu durumda çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, yaşadıkları bu duyguların etkisiyle kişilerarası ilişkilerinde öfke duygusunu daha yoğun bir şekilde yaşadıkları söylenebilir. Yine aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda sıklıkla tedirginlik, sinirlilik, kişilerarası ilişkilerde sorun yaşama, antisosyal kişilik bozukluğu ve saldırgan davranışların gözlendiği ifade edilmektedir (Ayan, 2007). Araştırma sonucumuz ile birlikte alanda yapılan bu çalışmalar, aile içi şiddet ile öfke duygusu arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda ileriki yaşlarında ciddi davranış bozuklukları görüldüğü, aynı zamanda kişilerarası ilişkilerinde de daha fazla öfke tepkilerinde buldukları söylenebilmektedir.

Maruz kalınan şiddetin türüne göre bakıldığında, çocukken anne ve/veya babası tarafından çoklu şiddet türlerinden fiziksel, sözel ve duygusal şiddete maruz kalan öğrencilerin, şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre daha fazla intikam düşüncesi geliştirdikleri ve öfke hatıraları biriktirdikleri görülmektedir (Bkz. Çizelge 6).

Nicolson ve Wilson (2004), aile içi şiddetin çocuklarda fiziksel yaralanmaların yanında, bilişsel davranışsal ve duygusal boyutta yıkıcı etkiler bıraktığını ifade ederek aile içi şiddetin çocuğa vereceği zararların, tüm genetik hastalıkların toplamından daha fazla olduğunu belirtmektedir. Frias-Armenta (2002), aile içi fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan

çocukların ileriki yaşlarda alkol kullanımı, antisosyal davranış bozukluğu ve kendi çocuklarına karşı öfke ve saldırganlık tepkilerinde bulduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla, çocukken anne ve/veya babaları tarafından çoklu şiddete maruz kalan çocukların ileriki yaşantılarında daha fazla öfke tepkilerinde buldukları sonucuna ulaşılabilir.

Üniversite öğrencilerinin şiddet mağduru oldukları yaş gruplarına göre bakıldığında, intikam düşünceleri, öfke hatıraları ve nedenleri anlama alt ölçeklerinde anlamlı bir fark olduğu, ancak mağdur olunan yaş gruplarının intikam düşünceleri, öfke hatıraları ve nedenleri anlama alt ölçeklerinde birbirinden ayrılmadığı görülmüştür (Bkz. Çizelge 7).

Sukhodolsky ve diğ. (2001), bireyin öfkeye ilişkin derin düşünmesinin geçmiş yaşantısındaki bazı olayları hatırlamasına ve öfkesini yeniden hatırlamasına neden olabileceğini ifade etmektedir. McCullough ve diğ. (2001) ile Barber ve diğ. (2005), öfke hatıralarının, öfke duygusunun yeniden kabarmasına yol açıp, bu olumsuz sürecin artmasına neden olabileceğini belirterek, bireyin yaşamında mutsuz olmasına etki eden bu durumun kendisini intikam düşüncesine yöneltebileceğini ifade etmektedirler (Akt: Satıcı, 2014). Staub (2005), intikam duygusu yaşayan bireylerin aynı duygu, düşünce ve yaşantıları zihninde tekrar ederek zamanla içinde şiddet ve saldırganlığı barındıran “intikam alma” arzusu duymaya başladıklarını belirtmektedir. Yine Taylor ve diğ. (2007), bireyin aklında ve duygularında yer eden öfkenin, karşılık verme, intikam alma gibi duygu ve düşünceleri beraberinde getirebileceğini ifade etmektedirler. Tüm bu bilgiler ışığında çocukken anne ve/veya babası tarafından aile içi şiddete maruz kalan bireylerin geçmişte yaşadıkları şiddet olaylarının etkisiyle birlikte biriktirdikleri öfke hatıralarının, yetişkinlik dönemlerinde tekrar yaşanmasına neden olabilecek olumsuz durumlar karşısında, yeniden alevlenerek bireylerde intikam alma arzusuna yol açtığı söylenebilir. Aile içi şiddete bağlı olarak her yaş grubundaki çocukta öfke hatıraları ve beraberinde intikam düşüncesinin aynı düzeyde artış göstermesinin nedeni, maruz kalınan şiddetin duygusal boyutta her yaş grubundaki bireyi aynı derecede etkilemesinden kaynaklanabilir.

Maruz kalınan şiddetin sıklığına dair yapılan incelemede, sözel şiddete maruz kalanların ortalama olarak ayda birkaç defa; fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete maruz kalanların ise ortalama olarak yılda birkaç defa şiddet

mağduru oldukları tespit edilmiştir (Bkz. Çizelge 4). Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, anne ve/veya babası tarafından her gün sözel şiddete maruz kalanların haftada birkaç defa; haftada birkaç defa maruz kalanların da ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla intikam düşüncesi geliştirdikleri görülmüştür. Öfke hatıraları alt ölçeğinde de haftada birkaç defa sözel şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla öfke hatırası biriktirdiği görülmüştür (Bkz. Çizelge 8).

Bu sonuçlara göre çocukken anne ve/veya babaları tarafından daha sık aralıklarla hakaret, küfür, tehdit, aşağılama, bağırma, küçümseme vb. gibi ifadelerle maruz kalan öğrencilerin öfke duygusunu daha yoğun bir şekilde yaşadıkları söylenebilmektedir. Akın (2013), sözel şiddetin uygulanma amacının çocuğun korkutulması, sindirilmesi ya da cezalandırılarak kontrol altına alınmaya çalışılması olarak ifade etmektedir. Ancak çocuğun anne ve/veya babası tarafından sözel şiddete maruz kalması, kendi başına bir sorun iken; bu durumun ergenlik dönemi içerisinde ve sık aralıklarla tekrar ederek yaşanmasının çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilediği düşünülebilir. Ebeveynleri tarafından sözel şiddete maruz kalan çocukların olumlu benlik algısına sahip olmaları güçleştiğinden, ileriki yaşlarında diğerleriyle olan ilişkilerinde etkili iletişim kurmakta zorlandıkları söylenebilir. Bu nedenle de, daha fazla öfkeye ilişkin tepkilerde buldukları yorumu yapılabilir.

Araştırma sonucumuza göre, anne ve/veya babası tarafından aile içi fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin intikam düşünceleri alt ölçeğinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Ancak fiziksel şiddete maruz kalma sıklığının intikam düşünceleri alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın olmadığı anlaşılmıştır. (Bkz. Çizelge 9).

Çubukçu ve Dönmez (2012), çocuğu disipline etmek, cezalandırmak ya da öfke duygusunu boşaltmak gibi sebeplerle anne-babaların çocuklarını dövmek, yakmak, ısırma vb yollarla fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmektedir. Dahlberg (1998), ergenler üzerinde yaptığı çalışmasında, aile içi şiddet gören ergenlerin daha fazla öfke ve düşmanlık duyguları ile depresyon gibi rahatsızlıklar yaşadıklarını tespit etmiştir. Dolayısıyla çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin, yaşadıkları şiddetin etkisiyle ileriki yaşlarında diğerleriyle olan ilişkilerinde daha fazla öfkeye ilişkin tepkilerde buldukları söylenebilir.

Yine araştırma sonucumuza göre, anne ve/veya babaları tarafından aile içi duygusal şiddete maruz kalan öğrencilerin intikam düşünceleri alt ölçeğinde anlamlı fark olduğu görülmüştür. Buna göre her gün duygusal şiddete maruz kalanların, ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla intikam düşüncesi geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Öfke hatıraları alt ölçeğinde de, haftada birkaç defa duygusal şiddete maruz kalanların, ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla öfke hatırası biriktirdikleri görülmektedir (Bkz. Çizelge 10).

Duygusal şiddet, çocuğa karşı reddedici davranışta bulunmak, sevgi göstermemek, aşırı baskı yapmak, suçlamak, suça yönlendirmek, yalnız bırakmak, korkutmak ve yıldırma gibi eylemleri içermektedir (Çubukçu ve Dönmez, 2012). Dolayısıyla, anne-babalarından yeterli derecede ilgi ve sevgi göremeyen çocukların sağlıklı bir duygusal gelişim gösteremedikleri için daha fazla hırçınlaşarak çevresindekilere karşı daha fazla öfke tepkilerinde buldukları söylenebilir. Aile içi duygusal şiddet gören bireylerin öfke tepkilerine yönelik yapılan literatür çalışmasında, çocukken aile içi duygusal şiddete maruz kalan bireylerde direk olarak öfke tepkilerinin olduğunu gösteren çalışmalara rastlanılmasa da, aile içi duygusal şiddet gören çocukların daha fazla suç işleme davranışında buldukları gösteren çalışmalar olduğu görülmüştür. İlerleyen zaman diliminde duygusal hasara ve ruhsal travmalara neden olan bu şiddet türüyle ilgili Mathias ve diğ. (1995) tarafından yapılan araştırmada, aile içi duygusal şiddete maruz kalan çocuklarda özgüven eksikliği, kaygı, depresyon ve madde kullanımının yaygın olduğu; çocukların kendine zarar verici davranışlarla birlikte, intihar girişimlerinde buldukları görülmektedir. Yine Bilgin (2009), sokakta çalışan çocuklar üzerinde yaptığı çalışmasında, aile içi duygusal şiddet gören çocukların, günden güne daha fazla suça yönelik davranışlarda bulduklarını belirlemiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete maruz kalmaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre, aile içi şiddete maruz kalma ile öfke duygusu arasında pozitif anlamda bir ilişki olduğu, şiddet mağduru olmanın %60.8 oranında öfke duygusunu ortaya çıkardığı görülmüştür (Bkz. Çizelge 11). Çocukken aile içi şiddete maruz kalma ile öfke duygusu arasındaki ilişkinin ortaya konulması her yaş grubundaki bireyi ilgilendirebileceği düşünüldüğünden, araştırma

farklı yaş grupları ve farklı meslek gruplarındaki örneklemeler üzerinde uygulanabilir. Aile içi şiddetin nedenlerinin anlaşılması ve önleyici çalışmalar yapılabilmesi için, ileriye dönük nitel çalışmalar yapılabilir. Şiddet mağduru olan öğrencilerin öfkelerini kontrol edebilmeleri adına, öğrencilerin özelliklerine uygun bir psiko-eğitim programı hazırlanabilir ve gönüllü bireyler üzerinde uygulama yapılabilir.

Kaynakça

Akın, M. (2013). *Aile İçi Şiddet. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 27-41.

Ayan, S., (2007). *Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri*. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 8:206-214

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile İçinde Ve Toplumsal Alanda Şiddet. No:113*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Bilgin R. (2009). *Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(27), 232-244.

Çubukçu, Z., ve Dönmez, A. (2012). *İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Türlerine Yönelik Görüşleri Ve Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 18(1), 37-64.

Dahlberg, L. L. (1998). *Youth Violence In The United States: Major Trends, Risk Factors And*

Frias-Armenta, M. (2002). *Longterm effects of child punishment on mexican women: A structural model*. Child abuse ve Neglect. Vol. 26, (4), 371386.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları. İstanbul.

Kashani, J. H.,ve Confield, L. A. (1995). *Psychiatric inpatient children's family perceptions and anger expression*. Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 3(1), 13-18.

Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., ve Üstündağ, M. F. (2011). *Bağlanma ve psikopatoloji*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2).

Kısaç, İ. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sürekli Öfke Ve Öfkeyi İfade Düzeyleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köknel, Ö. (1995). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Köknel, Ö.(1997). *İnsanı Anlamak*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Mathias J, Mertin P, Murray A.(1995). *The Psychological Functioning Of Children From Backgrounds Of Domestic Violence*. Aust Psychol; 30:47-56.

Nicolson P, Wilson R. (2004). *Is domestic violence a gender issue? Views from a British City*. J Comm Appl Soc Psychol; 14:266-283.

Satıcı, S. A., ve Akin, A. (2011). *Anger Rumination Scale, Validity and reliability study of the Turkish version*. Paper presented at the Second International Conference of Indigenous and Cultural Psychology, 21-23 December, Denpasar, Bali, Indonesia.

Satıcı, S. A. (2014). *Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği: Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri*. Anadolu Psikiyatri Dergisi; 15:328-334

Staub E, Pearlman LA, Gubin A, Hagenimana A. (2005). *Healing, Reconciliation, Forgiving And The Prevention Of Violence After Genocide Or Mass Killing: An Intervention And It's Experimental Evaluation In Rwanda*. J Soc Clin Psychol; 24:297-334.

Sukhodolsky DG, Golub A, Cromwell EN. (2001). *Development And Validation Of The Anger Rumination Scale*. Pers Individ Differ; 31:689-700.

Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2007). *Sosyal Psikoloji* (Çeviren: Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Nobel Yayıncılık. Ankara.

Fiziksel-Sözel Şiddet Davranışı ve Dürtüsellik Arasında Öfkenin Aracılık Etkisinin İncelenmesi

Zeynep Pınar COHEN*

M. Fatih YAVUZ**

Öz

Şiddet davranışı, psikolojik, sosyolojik ve hukuki/adli boyutlarıyla önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu araştırma, şiddet davranışının ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülen kavramlar arasındaki ilişkiye bakıp önlenmesine yönelik çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, 285'i kadın ve 285'i erkek, toplam 570 gönüllü yetişkin ile yürütülmüştür. Katılımcılara, öfke düzeyini ölçmek için 34 maddelik, 4'lü likert tipi Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), dürtüsellik ölçmek için 45 maddelik 4'lü likert tipi UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS), 18 yaş öncesi ve sonrasında gösterdikleri fiziksel-sözel şiddet davranışlarını ölçmek için araştırmacının geliştirdiği 28 maddelik anket ve demografik bilgilere ulaşmak için 10 maddelik Demografik Anket uygulanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması $32,7 \pm 9,15$ 'dir. Erkekler kadınlara göre 18 yaş öncesi ve sonrası daha fazla fiziksel-sözel şiddet davranışı göstermektedir. "Sürekli öfke", "öfke dışı vurumu" ve "öfke içi vurumu" puanları yüksek olanlarda fiziksel-sözel şiddet davranışı gösterme arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Öfke kontrolü puanları ile fiziksel-sözel şiddet davranışı gösterme arasında anlamlı negatif ilişki vardır. Dürtüsellik alt ölçeklerinden heyecan arama ve sıkışıklık puanları ile fiziksel-sözel şiddet davranışı gösterme arasında yüksek anlamlı pozitif ilişki vardır. AMOS Yapısal Eşitlik Modellemesi analizine göre, dürtüsellik öfkeyi tetiklemekte, öfke de fiziksel-sözel şiddet davranışını etkilemektedir. Öfkenin dürtüsellik ile fiziksel-sözel şiddet davranışı arasında yarı aracılık etkisi gösterdiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Öfke, dürtüsellik, fiziksel-sözel şiddet, aracılık etkisi*

* Zeynep Pınar Cohen, Uzm.Psk.Dan., İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü,
Sosyal Bilimler ABD Doktora Öğrencisi, zeynep.cohen@ogr.iu.edu.tr

** M.Fatih Yavuz, Prof.Dr. Adli Tıp Uzmanı, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü,
Tıp Bilimleri ABD Emekli Öğretim Üyesi, fyavuz@istanbul.edu.tr

The Examination of the Mediation Effect of Anger Between Physical-Verbal Violence and Impulsivity

Zeynep Pınar COHEN*

M. Fatih YAVUZ**

Abstract

Violent behavior constitutes a major problem with its psychological, sociological and legal/forensic aspects. This research aims to look at the relationship between the concepts that are thought to be effective in the emergence of violent behavior, and to contribute to the prevention of the behavior by understanding the occurrence of behavior. This study was conducted with a total of 570 voluntary adults (285 males and 285 females). The participants were asked to fill out a four-point Likert scale of 34 for State-Trait Anger Expression Inventory (STAI) for measuring anger level, another four-point Likert scale of 45 for UPPS Impulsive Behavior Scale for measuring impulsivity, a 28 item questionnaire developed by researcher for measuring the physical-verbal violence behaviors the participants showed before and after 18 years of age, and a 10 item demographic questionnaire to collect demographic information. The average age of participants was 32.7 ± 9.15 . Males exhibit more physical-verbal violence behavior than women before and after 18 years of age. There was a positive correlation between physical-verbal violence behaviors in subject with trait anger, anger-out and anger-in scores. There is a significant negative correlation between anger control scores and physical-verbal violence behavior. There is a significant positive correlation between physical-verbal violence behavior and UPPS subscale scores of excitement seeking and urgency. According to the AMOS Structural Equality Modeling Analysis, impulsivity triggers anger, anger affects physical-verbal violence behavior. Anger is observed to have a semi-mediating effect between impulsivity and physical-verbal violence behavior.

Keywords: *Anger, impulsivity, physical-verbal violence, mediating effect*

* Zeynep Pınar Cohen, Psychological Counselor; Istanbul Cerrahpasa University Institute of Forensic Sciences, Department of Social Sciences PhD Candidate, zeynep.cohen@ogr.iu.edu.tr

** M.Fatih Yavuz, Prof.Dr. Medical Forensic MD, Istanbul Cerrahpasa University Institute of Forensic Sciences, Department of Medical Sciences Retired Professor, fyavuz@istanbul.edu.tr

Giriş

Şiddet, tüm toplumları etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır (WHO, 2002). Şiddet davranışı, yapısı ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, çok yönlü ele alınmayı gerektirir. Öfke, temel evrensel duygulardan biridir. Şiddet içeren pek çok olayda esaslı oluşturan güdüleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Öfkenin ifade edilmesi, aslında bir yanıtır. Ancak ifade edilme biçimine göre, sonuçları vahim ve ağır olabilir. Dürtüsellik, yine evrenseldir ve önemli bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Normal ya da patolojik bireylerin hepsinde, davranışın önemli bir belirleyicisidir. Bu araştırmada, yukarıdaki üç kavramın ilişkisinin incelenmesi ve birbirleri arasında aracılık etkisi olup olmadığına bakılması planlanmıştır.

Şiddet

Şiddet davranışı, insanlık tarihinin başından beri olagelen, toplum ruh sağlığını ve bireyleri sonuçları bakımından oldukça olumsuz etkileyen, sosyal, kültürel, biyolojik, psikolojik ve adli başta olmak üzere, birden fazla açıdan ele alınması ve incelenmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet söz konusu olduğunda, adli istatistiklere ve medyaya yansıyandan çok daha fazlasının olduğu bir gerçektir. Özellikle sözel şiddetin rapor edilmesi, hatta bazen mağdur tarafından ayırt edilmesi bile mümkün olmayabilir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (2002), şiddeti, bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanma olarak tanımlamıştır. DSÖ, şiddet tiplerini 3'e ayırmaktadır:

1. Bireyin kendisine yönelik şiddet
 - 1.1. İntihar davranışı
 - 1.2. Bireyin kendine yönelik kötüye kullanım davranışları (kendini yaralama gibi)
2. Kişilerarası şiddet
 - 2.1. Aile ve yakın ilişkideki eş (kendi içinde çocuk, eş ve yaşlı olarak ayrılır)
 - 2.2. Topluluk şiddeti (kendi içinde tanıdık ve yabancı olarak ayrılır)
3. Toplu (kolektif) şiddet

- 3.1. Sosyal
- 3.2. Politik
- 3.3. Ekonomik

DSÖ (2002) raporunda şiddet hareketlerinin doğasında dört özellik belirlemiştir. *Fiziksel, cinsel, psikolojik, yoksun bırakma* ya da *yok sayma*. Şiddetin sınıflandırmasını daha ayrıntılı ele alan yazarlar bulunmaktadır (Ünsal, 1996; Gümüş, 2006). Bu araştırmanın konusu olan fiziksel ve sözel şiddet aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

Fiziksel şiddet; yumruklama, tokat atma, vurma, ısırma, çimdikleme, tekmeleme, saç çekme, itip kakma, yakma, boğazını sıkma, bir aletle vurma gibi eylemlerle ortaya çıkan ve uygulanan, kişide fiziksel ve ruhsal hasara yol açan bir şiddet türüdür ve insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir.

Sözel şiddet; yıkıcı eleştiri, bağırma, alay etme, suçlama ve isim takma gibi davranışlarla ortaya çıkan, uygulanan bireyde psikolojik hasar ve/veya yıkıma yol açan bir şiddet türüdür.

Dürtüsellik

Buss ve Plomin'e (1975) göre dürtüsellik, çok yönlü bir mizaci özelliktir ve bir davranışın icrasını geciktirebilme yetisidir. Newman ve arkadaşları, dürtüsel tepkinin 3 ayrı yolağı olduğunu söylediler. *Normal dürtüsellik, kaygılı dürtüsellik* ve *psikopatik dürtüsellik*. Dickman (1990), dürtüsellığı, işlevsel ve işlevsel olmayan olarak ayırtmıştır (Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Whiteside ve Lyman'a (2001) göre dürtüsellik, davranışın önemli bir belirleyeni olan psikolojik bir yapıdır ve kişiliğin majör sistemlerinde öyle ya da böyle ortaya çıkar. Yargıç ve arkadaşlarına (2011) göre, normal ve patolojik kişilik yapılarıyla, çeşitli psikiyatrik bozukluklarda anahtar role sahip bir özelliktir.

Daruna ve Barnes'a (1993) göre dürtüsellik, genelde uyumlu olmayan (maladaptif) davranışlar için kullanılan bir terimdir. Dürtüsellığın yansımalarıyla ilgili davranışsal evrensel düşünce, çoğunlukla istenmeyen sonuçları olan anlatımda zayıflık, erken-vakitsiz kendini ifade, yersiz risk

alma ya da durumla uygunsuz hareketleri kapsamaktadır. Böyle hareketler olumlu çıktılara sahip olduklarında, dürtüsellüğün bir işareti olarak değil, cesurluğun, çabukluğun, spontanlığın, yürekliliğin veya alışılmadıklığın göstergeleri olarak değerlendirme eğilimi vardır (Akt. Evenden, 1999).

Dürtüsellığı, Hare (1980) psikopatiye, Kennedy ve Grubin (1990) ve Kirby, Petry ve Bickel (1999) madde kullanımına, Eysenck ve McGurk (1980) ve Thornton (1985) antisosyal davranışa, Barratt (1994) ve Cherek, Lane, Dougherty, Moeller ve White (2000) şiddete dahil etmişlerdir (Akt. Edwards, 2006).

Whiteside ve Lynam (2001), kendilerinden önceki teorileri ve ölçekleri inceleyerek 4 faktörlü UPPS modelini oluşturduklar. UPPS (U = Urgency, P = Lack of Perseverance, P = Lack of Premeditation, S = Sensation Seeking) modeline göre belirlenen dürtüsellüğün 4 yüzü şöyledir: 1) *Sıkışıklık*: Stres ve negatif duygulanım karşısında sıkıntıdan kurtulmak için dürtüsel davranışa eğilim. 2) *Sebatsızlık*: Sıkıcı ya da zor görevlere odaklanmayı sürdürmede zorluk. 3) *Tasarlama eksikliği*: Olası uzun vadeli sonuçları uygun şekilde hesap etmeden düşüncesizce davranma. 4) *Heyecan arayışı*: Riskli, heyecan verici ve tehlikeli deneyimlerden hoşlanma ve bunları arama. Whiteside ve Lynam'a (2001) göre dürtüsellik kavramı, yukarıdaki 4 yüzü kapsayan bir şemsiye terimdir.

Dürtüsellikte cinsiyet farklılığı üzerine bir meta analiz çalışması yapan Cross ve arkadaşları (2011), Pratt ve Cullen'in (2000), toplam 49.727 katılımcı ile yaptığı 21 deneysel çalışmada suç davranışındaki düşük kendilik kontrolü için etki boyutuna ($d=.41$) bakarak dürtüsellüğün suçun en güçlü bağlantılarından biri kademesinde olduğunu belirtmişlerdir.

Öfke

Öfke, hoş olmayan bir duygu ve öznel olarak yüksek uyarılmışlık ve huzursuzlukla deneyimlenen içsel oluşumdur (Novaco, 1994, s:32). Evrenseldir. İfade edilme biçimi ve yol açtığı sonuçlar bakımından, deneyimleyeni de maruz kalanı da etkileyen, olumsuz bir duygudur. Novaco'ya (1976) göre öfke, davranış üzerinde uyumlu ya da uyumlu olmayan etkileri olabilen bir duygudur. Pek çok kuramcı, öfkenin engellenme/hayal kırıklığı ve rahatsızlık ile şiddetli öfke arasında geniş bir yelpazede olduğu konusunda hemfikirdir. Dutton ve arkadaşları,

hissedilenleri *öfke altı* (engellenme, rahatsızlık, huzursuzluk) ve *öfke* olarak ayırmışlardır (Akt. Potegal vd., 2010, s:5). Öfke yaşantısının, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik bileşenleri vardır. Öfkenin ifade edilmesi, o anki şartlara, insanların biyolojik özelliklerine, içinde buldukları psikolojik, duygusal duruma, mizaca, kültüre, yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar gösterir. Öfke, duygu kuramcılarına ve pek çok araştırmacıya konu olmuştur (James,1884; Lange,1885; Cannon-Bard, 1927,1929; MacLean, 1970; Spielberger, 1983; Mikulincer, 1998; Deffenbacher ve ark.,1996; Novaco, 2000; Digiuseppe ve Tafrate, 2001; Akt. Dalgleish vd., 2009).

Howells ve arkadaşları (2005), öfkenin, saldırganlık ve şiddet suçu için gerekli ve yeterli şart olmadığını belirtmişlerdir. Yine de toplamda bakıldığında, cezaevinde bulunanların normal popülasyondaki insanlara göre daha yüksek öfke puanlarına sahip oldukları (Akt. Howells, 2005; Spielberger, 1991) ve şiddet suçlularının, şiddet suçu olmayan suçlulara göre daha yüksek öfke puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Buss ve Perry (1992), öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık ve fiziksel saldırganlık kavramlarını ayırt etmişlerdir. Fiziksel ve sözel saldırganlığı davranışın, başkalarını incitme ve zarar vermenin dahil olduğu araçsal ya da motor bileşeni, öfkeyi davranışın afektif bileşeni (fizyolojik uyarılma ve saldırganlık için hazırlık) ve düşmanlığı davranışın bilişsel bileşeni (kötü niyet hissi ve adaletsizlik) olarak tanımlamışlardır (Akt. Wang ve Diamond, 1999).

Durumsal Öfke, Sürekli Öfke

Spielberger (1988), durumsal öfkeyi, can sıkıntısı veya rahatsızlıktan yoğun bir öfke ve hiddete kadar öznel olarak hissedilebilen çeşitlilikte bir duygusal durum olarak tanımlamıştır. Sürekli öfke ise durumsal öfkeye göre, sıklık, süre ve yoğunluk bakımından sağlam (stabil) bireysel farklılıkları içermektedir (Akt. Wilkowski ve Robinson, 2008; Deffenbacher, 1992; Spielberger, 1988).

Amaç

Bu araştırmanın amacı, yetişkin popülasyonda *fiziksel ve sözel şiddet davranışı* ile *öfke düzeyi ve dürtüsellik* arasındaki ilişkiyi inceleyerek, öfkenin aracılık etkisine bakmaktır.

Araştırmanın Hipotezleri:

1. Dürtüsellik öfkeyi, öfke, şiddet davranışını etkiler.
2. Öfke, dürtüsellik ve şiddet davranışı arasında aracılık etkisi yapar.

Yöntem

Bu araştırmanın örneklemini, yetişkin (18-75 yaş arasında), farklı eğitim seviyelerinden, 285'i kadın ve 285'i erkek olmak üzere toplam 570 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubu, rastgele ve normal popülasyonun her eğitim, yaş ve sosyal çevresinden seçilmiş ve araştırmaya gönüllülük esasına göre katılım göstermiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS-versiyon 20 programı kullanılmıştır. Bağımsız Gruplar T-Testi, ANOVA, LSD Post Hoc ve Pearson Korelasyon Analizi ve hipotezlerin test edilmesi için AMOS 20.0 Yapısal Eşitlik Modeli uygulanmıştır.

Materyal

Demografik Anket: Araştırmadaki katılımcıların demografik-kişisel bilgilerinin elde etmek amacıyla oluşturulmuş, 10 maddelik bir ankettir.

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ): Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), 1983'te Spielberg ve arkadaşları tarafından öğrencilerin öfke ifade tarzlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Orijinal adı State-Trait Anger Expression Inventory (STAEI) dir. Ergen ve yetişkinlere uygulanabilen, 34 maddelik 4'lü likert, kendini değerlendirme tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Özer tarafından 1994'te yapılmıştır.

Bu araştırmada kullanılan SÖÖTÖ toplam 34 maddedir ve Sürekli Öfke (ilk 10 madde) ve Öfke İfade Tarzı (24 madde) bölümlerinden oluşmaktadır. Hiç=1, biraz=2, oldukça=3 ve tümüyle=4 puan olarak değerlendirilir. Sürekli öfke, kişinin genelde ne derece öfke yaşadığını ifade etmektedir. Öfke İfade Tarzı Ölçeği, öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Orijinal ölçeğin Cronbach Alfa değeri .77 ile .88 arasındadır. Yapılan standardizasyon çalışmasında cronbach alfa değerleri "öfke kontrolü" boyutu için .84;

“öfke dışı vurumu” boyutu için .78 ve “öfke içe vurumu” boyutu için .62 olarak bulunmuştur (Özer, 1994).

Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS): Dürtüsel davranışı ölçmek üzere Whiteside ve Lynam tarafından 2001 yılında geliştirilmiştir. Whiteside ve Lynam’ın belirlediği dürtüsellik 4 yüzü, geliştirdikleri ölçekte dürtüsel davranış ölçeğinin 4 alt ölçeğini oluşturmaktadır: 1) *sıkışıklık*, 2) *tasarlama eksikliği*, 3) *sebatsızlık*, 4) *heyecan arayışı*.

Ölçeğin Türkiye uyarlaması, Yargıç ve arkadaşları tarafından 2011 yılında yapılmıştır. 45 maddelik, 4 alt ölçekli, 4’lü likert (bana hiç uymuyor=1, bana biraz uyuyor=2, bana oldukça uyuyor=3, bana çok uyuyor=4) , kendini değerlendirme tipi bir ölçektir.

Uyarlama çalışmasında katılımcıların sosyo-demografik verileri tanımlayıcı istatistiklerle hesaplanmış, karşılaştırmalı analizlerde bağımsız gruplarda iki ortalama arası önemlilik testi ve iki oran arası farkın önemlilik testi uygulanmış, ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile incelenmiş, test-tekrar test güvenilirliği Pearson korelasyon analizi ile hesaplanmıştır. UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin eş zamanlı geçerliliği için Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeği alınmış ve Pearson korelasyon analizi ve ölçek iç tutarlılığı için Cronbach Alfa iç tutarlılık analizi uygulanmıştır. UPPS puanlarıyla öfke ölçeklerinin ilişkisini irdelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

UPPS’nin alt ölçekleri arasındaki farklılıklar Friedman testi kullanılarak hesaplanmış ve alt ölçekler arasında korelasyon testi yapılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel anlamlılık değeri 0.05 ve altı olarak belirlenmiş; sonuçlar %95 güvenilirlik düzeyinde iki yönlü olarak değerlendirilmiştir.

Test-tekrar test güvenilirliği hesaplanmış ve iç tutarlılık UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun güvenilirliği iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı 0.845 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklere ait Cronbach Alfa katsayıları tasarlama eksikliği için 0.856, sıkışıklık için 0.802, heyecan arayışı için 0.858 ve sebatsızlık için 0.800 olarak hesaplanmıştır. Tekrar test iki hafta sonra uygulanmış, Cronbach Alfa katsayısı 0.805 bulunmuştur.

Test-tekrar test tutarlılığı için iki testin toplam ve alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakılmış, $p < 0.01$ anlamlılık düzeyinde hem toplam puanlar için ($r=0.79$), hem alt ölçekler için yüksek ilişki bulunmuştur ($r=0.74-0.85$). Test tekrar-test güvenilirliği için iki testin toplam ve alt ölçek puan ortalamaları *bağımlı örneklem t testi* ile karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alt ölçeklerinin birbirleri arasında yapılan korelasyon testi sonucunda tasarlama eksikliği ile sıkışıklık arasında ters, fakat düşük bir ilişki çıktığı ($r=-0,229$, $p < 0,05$), tasarlama eksikliği arttıkça sıkışıklığın azaldığı bulunmuştur. Tasarlama eksikliği ile sebatsızlık arasında doğrusal bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=0,399$, $p < 0,001$). Tasarlama eksikliği arttıkça sebatsızlık da artmaktadır. Sebatsızlık ile heyecan arayışı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,292$, $p < 0,05$). Sebatsızlık arttıkça heyecan arayışının da arttığı görülmüştür.

Sonuç olarak, Yargıç ve arkadaşları (2011) bulguları sonucunda, UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun iyi bir geçerliği olduğunu ve dürtüsellikle ilgili özellikleri taramada başarılı olduğunu belirtmişlerdir.

Fiziksel Sözel Şiddet Davranışı Anketi (ANKET: 28 maddeden oluşan, katılımcıların fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterip göstermediklerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir ankettir.

Bu anket, standardizasyonu yapılmış bir ölçek değildir. 20 madde içinde, örnekleme oluşturan katılımcıların 18 yaşından önce ve 18 yaşından sonra diye ayrılmak üzere, göstermeleri muhtemel çeşitli fiziksel ve sözel şiddet davranışlarını kapsamaktadır. Anketin son 8 maddesi, katılımcıların, eğer fiziksel ve/veya sözel şiddet davranışı gösterdilerse, bu davranışla ilgili olarak hukuki bir sonuç yaşayıp yaşamadıklarını değerlendirmek üzere konulmuştur.

Katılımcılar anketi *evet* ve *hayır* şeklinde cevaplamışlardır. Ankette $evet=1$, $hayır=0$ şeklinde puanlanmıştır.

Bulgular

Demografik Bulgular

Araştırmaya, 285 kadın ve 285 erkek olmak üzere toplam 570 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması $32,7 \pm 9,15$ (kadın katılımcıların yaş ortalaması $31,6 \pm 8,56$ ve erkek katılımcıların yaş ortalaması $33,8 \pm 9,59$) olarak bulunmuştur. 26-35 yaş aralığı hem erkek ve hem kadın katılımcılar için en büyük yüzdelik dilimi oluşturmuştur.

Eğitim durumunda, her iki cinsiyet içinde en büyük yüzdelik dilimi üniversite eğitimi alanlar oluşturmuştur. Katılımcıların %7,5'inin (N=43) eğitim seviyesinin ilkökul düzeyinde (erkek %10,2, N=29 ve kadın % 4,9, N=14); % 6,7 (N=38)'sinin ortaokul düzeyinde (erkek %9,5, N=27 ve kadın %6,7, N=11); %22,6 (N=129)'sının lise düzeyinde (erkek %30,2, N=86 ve kadın %15,1, N=43); % 62,6 (N=357)'sının üniversite düzeyinde (erkek %49,5, N=141 ve kadın %75,8, N=216) eğitim aldıkları görülmüştür. 3 kişi (2 erkek, 1 kadın) eğitim durumlarını belirtmemiştir.

Medeni duruma bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunu evli olanların (%49,6) oluşturduğu görülmüştür. Katılımcıların %47,4 (N=270)'ü bekâr (erkek% 43,5, N=124 ve kadın %51,2, N=146); % 49,6 (N=283)'sı evli (erkek % 54,4, N=155 ve kadın %44,9 N=128); %3 (N=17)'ü dul olduğunu belirtmiştir.

Gelir durumuna göre, 4000 TL ve üstü aylık gelir belirtenlerin en yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmüştür (%33,7 ve N=192). Bundan sonraki en fazla oran, gelirini 1001-2000 TL arasında belirtenler olmuştur (%22,5 ve N=128). Katılımcıların içinde gelir durumunu belirtmeyenlerin oranı %1,6 (N=9)'dır.

Katılımcıların daha önce bir suçta karışıp karışmadıklarının sorgulandığı soruya tüm katılımcılar içinde *evet* diyenlerin oranı % 2,1 (N=12) olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre, daha önce bir suçta karıştığını belirtenlerin %3,5 (N=10)' ini erkekler ve %0,7 (N=2)'sini kadınlar oluşturmaktadır. Tüm katılımcılar içinde *hayır* diyenlerin oranı %97,9 (N=558)'dur. Haklarında yargılama sonucu verilmiş bir hüküm olanlar, hepsi erkek, % 0,9 (N=5) olarak bulunmuştur.

Tablo 1: Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışının Cinsiyete Göre Dağılımı

	Cinsiyet	Ortalama	SS	Ortalama Farkı	t (df=568)
(1) Sözel şiddet <18	erkek	1.42	1.54	0.55	4.83**
	kadın	0.87	1.14		
(1) Sözel şiddet >18	erkek	0.84	1.14	0.21	2.45**
	kadın	0.62	0.90		
(1) Fiziksel şiddet <18	erkek	0.58	0.91	0.27	4.09**
	kadın	0.31	0.67		
(1) Fiziksel şiddet >18	erkek	0.27	0.72	0.19	3.80**
	kadın	0.09	0.41		
(2) Hukuki sonuçlar	erkek	0.11	0.57	0.08	2.36**
	kadın	0.03	0.30		

**p < 0.01 N = 285

(1) : Fiziksel ve sözel şiddet, 18 yaş öncesi ve sonrası ortalamaları her biri 5 soru üzerinden hesaplanmıştır.

(2) : Hukuki sonuçlar için ortalama toplam 8 soru üzerinden hesaplanmıştır.

Analiz için Bağımsız Gruplar t-Testi uygulanmış ve sonuçların istatistiksel olarak anlamlı çıktığı görülmüştür. Erkeklerin kadınlara göre (hem 18 yaşından önce ve hem 18 yaşından sonra) daha fazla fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterdiği görülmüştür. Benzer şekilde hukuki sonuçlar da erkeklerde kadınlara oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 2: Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Öfke Düzeyi (SÖÖTÖ) Arasındaki İlişki

	Sürekli Öfke	Öfke Kontrolü	Öfke Dışa	Öfke İçe
Sözel şiddet <18	.273** .000	-.118** .005	.245** .000	.128** .002
Sözel şiddet >18	.437** .000	-.265** .000	.446** .000	.216** .000
Fiziksel şiddet <18	.294** .000	-.185** .000	.264** .000	.135** .001
Fiziksel şiddet >18	.388** .000	-.210** .000	.309** .000	.149** .000
Hukuki sonuçlar	.242** .000	-.206** .000	.229** .000	.118** .005

** p < 0.01 N = 570

Fiziksel ve sözel şiddet davranışının öfke alt boyutları ile ilişkisine göre, 18 yaş öncesi-sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı ve hukuki sonuçlar ile SÖÖTÖ'nin, sürekli öfke, öfke dışavurumu ve öfke içe vurumu alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde ve yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Sürekli öfke, öfke dışa vurumu ve öfke içe vurumu puanları arttıkça şiddet davranışı ve hukuki sonuçlar artmakta, öfke kontrolü alt ölçeğinin puanları arttıkça fiziksel ve sözel şiddet davranışı anlamlı olarak düşmektedir.

Tablo 3: Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Dürtüsellik (UPPS) Arasındaki İlişki

	Tasarlama Eksikliği	Sıkışıklık	Heyecan Arama	Sebatsızlık
Sözel şiddet <18	-.126** .003	.228** .000	.187** .000	.031 .456
Sözel şiddet >18	-.190** .000	.283** .000	.115** .006	.017 .685
Fiziksel şiddet <18	-.172** .000	.245** .000	.165** .000	-.025 .559
Fiziksel şiddet >18	-.128** .002	.264** .000	.122** .004	.067 .111
Hukuki sonuçlar	-.091* .029	.225** .000	.012 .768	-.032 .443

** p < 0.01 *p < 0.05 N = 570

Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile dürtüsellik ölçeğinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçeği arasında istatistiksel olarak pozitif yönde ve yüksek düzeyde, tasarlama eksikliği alt ölçeği ile negatif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçeği puanları arttıkça, 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı artmakta ve tasarlama eksikliği alt ölçeği puanları arttıkça 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı azalmaktadır. Ayrıca yapılan analizde tasarlama eksikliği alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında negatif yönde düşük düzeyde, sıkışıklık alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir korelasyon gözlenmiştir.

Tablo 4: Öfke Düzeyi (SÖÖTÖ) ile Dürtüsellik (UPPS) Arasındaki İlişki

	Tasarlama Eksikliği	Sıkışıklık	Heyecan Arama	Sebatsızlık
Sürekli öfke	-.094*	.493**	.170**	.141**
	.026	.000	.000	.001
Öfke kontrolü	.327**	-.331**	.068	.155**
	.000	.000	.105	.000
Öfke dışı vurumu	-.126**	.476**	.218**	.046
	.003	.000	.000	.277
Öfke içe vurumu	.005	.359**	.093*	.073
	.909	.000	.027	.083

** p < 0.01* p < 0.05 N = 570

Sürekli öfke alt ölçeği ile sıkışıklık, heyecan arama ve sebatsızlık (yüksek düzeyde); öfke kontrolü alt ölçeği ile sebatsızlık ve tasarlama eksikliği, öfke dışı vurumu alt ölçeği ile sıkışıklık ve heyecan arama, öfke içe vurumu alt ölçeği ile sıkışıklık ve heyecan arama (yüksek düzeyde) alt ölçekleri arasında pozitif yönde, sürekli öfke alt ölçeği ile tasarlama alt ölçeği arasında negatif yönde ve düşük düzeyde, öfke kontrolü alt ölçeği ile sıkışıklık alt ölçeği, öfke dışı vurumu alt ölçeği ile tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında negatif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı istatistiksel ilişki tespit edilmiştir.

Demografik özelliklerden cinsiyet değişkeni ile öfke düzeyi Bağımsız Gruplar t-Testi ile ve yaş değişkeni ile öfke düzeyi korelasyon analizi ile test edilmiş ve hem yaş hem cinsiyet ile öfkenin hiçbir boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Yine cinsiyet ve yaşın dürtüsellik ile ilişkisine bakıldığında, cinsiyet ile dürtüsellik arasında anlamlı bir farklılaşma görülmezken, yaş ile dürtüsellik arasında anlamlı düzeyde negatif bir korelasyon tespit edilmiştir ($r = -.209, p < 0.01$).

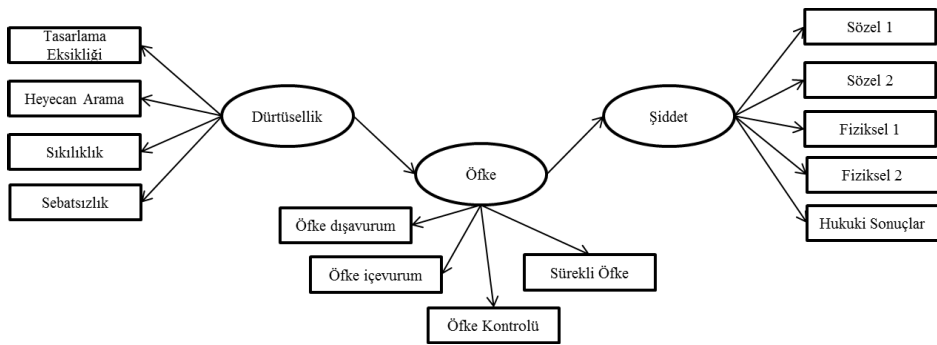
Hipotez Testi (AMOS)

Hipotezlerin test edilmesinde, ikinci nesil veri analiz tekniği olarak (Bagozzi ve Fornell, 1982), özellikle karmaşık modellerin testinde başarılı olduğu, birçok analizi bir defada yaptığı, incelenen modeldeki ilişkiler

ağına yönelik varsa yeni düzenlemeler tavsiye ettiği, aracılık (mediasyon) ve düzenleyicilik (moderasyon) etkilerini incelemeyi kolaylaştırdığı ve ölçüm hatalarını hesaba katıyor olması gibi nedenlerle (Anderson ve Gerbing, 1988), yapısal eşitlik modellemesi (AMOS 20.0) kullanılmıştır.

Veriler analize girmeden önce, daha önceki analizlerden elde edilen sonuçlara dayanarak aşağıdaki model oluşturulmuştur. Modele göre, dürtüsellik öfkeyi tetiklemekte, öfke davranışı da şiddete neden olmaktadır ve öfke, dürtüsellik ve fiziksel-sözel şiddet davranışı arasında aracılık etkisi yapmaktadır.

Model 1: *Dürtüsellüğün öfkeyi, öfkenin şiddeti etkilediği model (araştırma modeli) (bkz. Şekil 1)*

Şekil 1: *Tasarlanan Model*

Yapılan analize, bağımsız değişken olarak dürtüsellüğün dört boyutu, bağımlı değişken olarak şiddetin 5 boyutu ve aracı değişken olarak öfkenin 4 boyutu eklenmiştir. İlk analizler sonrasında dürtüsellüğün sebatsızlık boyutunun modelde etkili olmadığı görüldüğü için genel modelden çıkarılmıştır ($p > .05$).

Analizlerde öncelikle dürtüsellüğün şiddet üzerindeki etkisi, öfke üzerinden incelenmiştir. Yapılan analize göre dürtüsellüğün şiddet üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmüştür, $\chi^2/DF=3.83$, $GFI=.96$, $CFI=.93$, $TLI=.88$, $RMSEA=.07$. Bu modeldeki tüm yollar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır, $\chi^2/DF=3.83$, $GFI=.96$, $CFI=.93$, $TLI=.88$, $RMSEA=.07$. Daha sonra, dürtüsellikten öfkeye direkt bir yol çizilmiş ve modelin ne yönde

değiştğine bakılmıştır (Model 2). Sonuçların Model 1'e çok yakın çıktığı ve modeller arasındaki farkın ise anlamlı olmadığı görülmüştür ($\Delta\chi^2 = -.06$). Ancak dürtüsellikten şiddete çizilen yol istatistiksel olarak anlamlı kalmıştır ($\beta=.16, p<0.05$).

Yapılan analiz sonuçlarına göre hipotezlerin tümü doğrulanmıştır. Bu çerçevede, dürtüsellik öfkeyi tetiklemekte, öfke de şiddeti etkilemektedir. Diğer yandan öfkenin dürtüsellik ile şiddet arasında yarı aracılık etkisi gösterdiği de gözlemlenmiştir. Anlamlı çıkan son model (şekil 2) ve katsayıları (tablo 5) aşağıda gösterilmiştir.

Model 2: Öfkenin yarı aracılık ettiği model (bkz. Şekil 2)

Tablo 5: Aracılık Etkisi Sonuçları

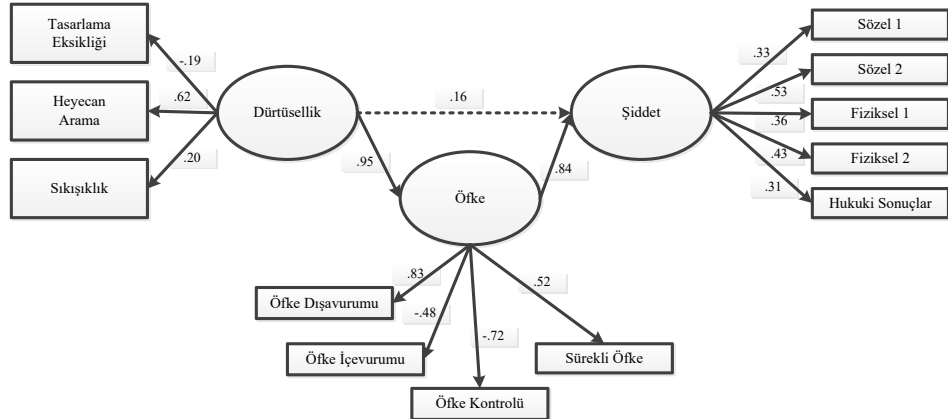
Model	χ^2	DF	χ^2/DF	GFI	CFI	TLI	RMSEA	$\Delta\chi^2$
Model 1	157.4	41	3.83	.96	.93	.88	.07	
Model 2	157.36	41	3.83	.96	.93	.90	.07	M1- M2 = -.06

GFI = Goodness-of-Fit Index (> ,90 ise iyi ilişki);

CFI = Comparative Fit Index (> ,90 ise iyi ilişki);

RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation (< ,08 ise iyi ilişki);

TLI = Taker-Lewis Index (> ,90 ise iyi ilişki).

Şekil 2: Son Model

Tartışma ve Sonuç

Alandaki yazın incelendiğinde, şiddet davranışı ile ilgili olarak yapılan araştırmaların çoğunlukla özel gruplarla (aile içi kadın, hükümlüler, ergenler, üniversite öğrencileri, eşcinseller, psikiyatrik tanı almış hastalar gibi) ve şiddet davranışı oluşup, olumsuz hukuki sonuçlar yaşandıktan sonra (cezaevlerinde yürütülen araştırmalar) yürütüldüğü görülmüştür. Bu araştırma, cinsiyet ve özel bir grup belirtmeksizin normal popülasyondaki yetişkin insanlarla yapılmış ve şiddet davranışının öngörülebilmesi, engellenebilmesi çalışmalarında üzerinde durulması gereken konular hakkında bir görüş sunması planlanmıştır.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri öfkenin dürtüsellik ve fiziksel-sözel şiddet davranışı arasında yarı aracılık etkisi yaptığı bulgusudur. Öfkenin, başka değişkenlerle (bilişsel çarpıtmalar, otomatik düşünceler, öz denetim vb.) saldırgan davranış, suç davranışı, şiddet davranışı üzerinde aracılık etkisi olduğunu gösteren araştırmalar vardır. Araştırmanın, öfke kontrolü puanları düşük olanların şiddet davranışı göstermede yüksek puanlar aldığı bulgusu, aracılık etkisi de göz önünde bulundurulursa, öfke gibi evrensel ve hemen hemen her gün deneyimlenebilen bir duygunun yönetilmesinin, uygun ifade edilmesinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Dürtüsellik, bireylerin hedefe yönelik uyumlu (adaptif) davranış üretmesini olumsuz yönde etkileyerek, şiddet davranışının oluşması ile ilgili anahtar bir rol oynamaktadır. Deneyimlenen dürtüsellik seviyesine göre bazen bozmaktadır. Daha çok, o anki hakim duygunun baskısından kurtulmaya yönelik, sonuçları düşünmeden davranmayı getirmektedir. Dürtüsellik bu yönünün öfkeyi kontrol etmekte zorluk çıkardığı düşünülmektedir. Bu araştırmada, dürtüsellik dört yüzü olan şemsiye bir terim olarak değerlendirilen UPPS Dürtüsellik Ölçeği kullanılarak şiddet davranışına yol açan alt boyutlar hakkında daha belirli sonuçlar alınmıştır. Bulgulara göre, dürtüsellik şiddet davranışının çıkmasında etkili olduğu görülen, tasarlama eksikliği, sıkışıklık ve heyecan arama boyutlarının, geliştirilecek öfke yönetimi modellerine eklenmesi uygundur.

Şiddet davranışını ele alan araştırmaların, çoklu disiplinlerin (psikoloji, psikiyatri, sosyoloji, davranış bilimi, nörobilimler gibi) işbirliği ile ve özel ya da normal gruplarla yürütülmesinin konunun çok yönlü anlaşılması için önemli olduğu düşünülmektedir.

Şiddet davranışı, tüm çeşitleri ve boyutlarıyla vahim sonuçları açısından, sadece ülkemizde değil dünyada da oldukça önemli bir halk sağlığı sorundur.

Türkiye’de ve dünyada şiddetin anlaşılması, öngörülmesi ve önlenmesi konularında yapılan araştırmaların, artan şiddet olaylarına ışık tutmak amacıyla arttığı görülmektedir. Şiddet olagelmıştır. Dönmezer (1996) şiddeti, kuralla zıtlaşan insana özgü eylem olarak niteler. Toplum önemli olumsuz sonuçlarla yüz yüze bırakan bir olgu olduğundan, şiddeti anlamak, önleme yolları geliştirmenin de ön koşulu gibi durmaktadır.

Kaynakça

Anderson, J.C., Gerbing, D.W. (1988) Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended Two-Step Approach, *Psychological Bulletin*, 103(3):411-423, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.540.4887&rep=rep1&type=pdf> (30.07.2018).

Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world setting: A meta-analytic review. *Review of General Psychology*, 8, 291–322. <https://pdfs.semanticscholar.org/54db/f01139a9f1974e70ac30fcb42dad2350744d.pdf> (30.07.2018).

Bagozzi, R.P., Phillips, L.W. (1982), Representing and Testing Organizational Theories: A Holistic Construal, *Administrative Science Quarterly*, 27(3):459-489 https://www.researchgate.net/profile/Richard_Bagozzi/publication/268395514_Representing_and_Testing_Organizational_Theories_A_Holistic_Construal/links/57c8650e08aefc4af34ec6e6/Representing-and-Testing-Organizational-Theories-A-Holistic-Construal.pdf (30.07.2018).

Baker, M.T., Van Hasselt, V.B., Sellers, A.H (2008), Validation of the Novaco Anger Scale in an Incarcerated Offender Population, *Criminal Justice and Behavior* 35: 741. <http://cjb.sagepub.com/content/35/6/741.full.pdf+html> (18.04.2014).

Bellman, S.B. (2012), I Would Rather Be Happy Than Right: Consumer Impulsivity, Risky Decision Making, and Accountability, PhD Thesis, The University of Iowa, <http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1030282472/fulltextPDF/1F9F66CAC49B40C6PQ/4?accountid=11637> (23.01.2014).

Berkowitz, L. (1989) Frustration-Agression Hypothesis: Examination and Reformulation. *Psychological Bulletin*, 106(1), 59-73.

Buss, A. H., & Perry, M. P . (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452-459. <https://pdfs.semanticscholar.org/c14f/74257e5eb8323bed87148b98163f1162726e.pdf> (30.07.2018).

Chapple, C.L., Johnson, K.A. (2007) Gender Differences in Impulsivity. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 5: 221 <http://yvj.sagepub.com/content/5/3/221> (11.02.2013).

Corey, G. (2008) *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*, Ankara: 7. Baskı, Mentis Yayıncılık.

Cross, C.P., Copping, L.T., Campbell, A. (2011) Sex differences in impulsivity: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 137:97-130. http://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/2161/1/Cross2011PsychBullSexDifferences_WithAppendix1.pdf (10.04.2014).

Cyders, M.A. (2011) Impulsivity and the Sexes: Measurement and Structural Invariance of the UPPS-P Impulsive Behavior Scale. *Assessment* 20(1):86-97. <http://asm.sagepub.com/content/20/1/86.full.pdf+html> (10.05.2014)

Dalgleish, T. (2005) The Emotional Brain. *Nature Reviews Neuroscience*, 2005. 5:582-588 <http://people.uncw.edu/tothj/PSY595/Dalgleish-The%20Emotional%20Brain-NRN-2004.pdf> (03.01.2014)

Dalgleish, T., Dunn, B.D., Mobbs, D. (2009), Affective Neuroscience: Past, Present, and Future, *Emotion Review*, Vol. 1, No. 4 :355–368. https://pdfs.semanticscholar.org/3dbe/3d2217c4cf388fd7cca6054e04e05bb54f06.pdf?_ga=2.30058687.1225805460.1532984879-1630349785.1532631991 (18.04.2014).

Deffenbacher, J.L., Oetting E.R., DiGiuseppe R.A. (2002), Principles of Empirically Supported Interventions Applied to Anger Management *The Counseling Psychologist* (30): 262. <http://tcp.sagepub.com/content/30/2/262.full.pdf+html> (18.04.2014).

Digiuseppe, R., Tafrate, R.C. (2001) A Comprehensive Treatment Model for Anger Disorders, *Psychotherapy* 38(3) http://bursar.ccsu.edu/uploaded/departments/AcademicDepartments/Criminology__criminal_justice/Tafrate/Comprehensive_model.pdf (5.05.2013).

Dilbaz, N. (1999) Şiddet Riskinin Değerlendirilmesi ve Saldırgan Hastaya Yaklaşım, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, <http://www.klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/42.pdf> (22.03.2013).

Edwards, J.K. (2006) *Predicting Violence With Hostility And Impulsivity: A Moderational Approach*, Carbondale: Southern Illinois University.

Evenden, J. (1999) Impulsivity: A Discussion of Clinical and Experimental Findings, *Journal of Psychopharmacology* 13(2): 180-192 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10475725>. (05.12.2012).

Felson, R.B. (1996) Big People Hit Little People: Sex Differences in Physical Power and Interpersonal Violence, *Criminology*, 34: 433-452. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1745-9125.1996.tb01214.x/abstract?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false> (11.02.2013).

Gazda, G. M. (1995) *Human Relations Development*, Boston: Simon and Schuster Company.

Gölge, Z.B., Yavuz, M.F. (2007) Cinsel Saldırı Olgularının Suç Motivasyonun Göre Sınıflandırılması, *Adli Tıp Dergisi*, 21(2): 11-19. <http://www.journalagent.com/z4/vi.asp?pdire=adlitip&plng=tur&un=ADLITIP-36844&look4=#.Uy6fUreKD4Y> (03.04.2013).

Gustavson, N.A., (2009) *The Relationships Among Anger Treatment Readiness and Coping Skills, Forgiveness and Locus of Control*, Hofstra University. <http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304895209/fulltextPDF/36553B77544B4B65PQ/1?accountid=11637> (05.12.2012).

Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., Altıntaş, M. (2012) Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1):112-137. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/115096> (17.01.2014).

Gümüş, A. (2006) Şiddet Türleri, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, Ankara: Eğitim Sen Yayınları: s.13-38. [http://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=%C5%9Fiddet+t%C3%BCrleri&btnG=&lr=\(04.04.2013\)](http://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=%C5%9Fiddet+t%C3%BCrleri&btnG=&lr=(04.04.2013)).

Güzel Özdemir, P., Selvi, Y., Aydın, A. (2012) Dürtüsellik ve Tedavisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 4(3):293-314 http://www.cappsy.org/archives/vol4/no3/cap_04_18.pdf (05.12.2012).

Hariri, A.G. (2009) Psikiyatrideki Şiddet Hakkında Herşey: Bir Gözden Geçirme. *Counselling & Psychotherapy Journal*, 3(1-2):21-31. http://www.rchpjournal.com/rchpdergi/RCHP_NO_6_sayi_1_2_tr_2009.pdf#page=23 (23.03.2013).

Harris, M.B., Knight-Bohnhoff, K. (1996) Gender and Aggression I: Perceptions of Aggression. *Sex Roles*, 35:(1-2), <http://link.springer.com/article/10.1007/BF01548172> (11.04.2014)

Howells, K., Day, A., Williamson, P., Bubner, S., Jauncey, S., Parker, A., Heseltine, K. (2005) Brief Anger Management Programs With Offenders: Outcomes and Predictors of Change. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*; 16(2): 296 – 311 <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.484.1928&rep=rep1&type=pdf> (30.07.2018)

James, M., Seager, J.A. (2006) Impulsivity and Schemas for a Hostile World : Postdictors of Violent Behaviour, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50:47, <http://ijo.sagepub.com/content/50/1/47> 03.04.2013.

Kaya, M. ve ark. (2004) Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 5:5-10, <http://lokman.cu.edu.tr/psikiyatri/derindex/apd/fulltext/2004/5.pdf> (04.04.2013).

Kayatekin, Z.E., Maner, F., Abay, E., Saygılı, S., Şener A.İ. (1991) Ruh Hastalarında Homisidal Saldırganlık, *Düşünen Adam*, 4(1):22-27 http://www.dusunenadamderg.com/tr/DergiPdf/DUSUNEN_ADAM_DERGISI_7c8e0931c07a4363aa1d8afd5f12e252.pdf (11.04.2014).

Kızmaz, Z. (2006) Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2):247-267, <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt16/sayi2/247-267.pdf> (11.04.2014).

Komarovskaya, I., Booker, A., Warren, L., Warren, J. (2007) The Role of Impulsivity in Antisocial and Violent Behavior and Personality Disorders Among Incarcerated Women, *Criminal Justice and Behavior* 34: 14-99 http://ce-classes.com/exam_format/95b1a6928ed783f5c3bd27ecdfc6e002.pdf (05.12.2012).

Körükçü, Ö., Öztunalı Kayır, G., Kukulu, K. (2012) Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(3):396-413 <http://www.scopemed.org/fulltextpdf.php?mno=17887> (11.04.2014).

Lazarus, R.S. (1991) *Emotion&Adaptation*, Oxford: Oxford University Press

Lengel, G.J., Impulsivity and Nonsuicidal Self-Injury: Examining The Role of Affect Manipulation, Oklahoma State University, Master Thesis, 2013 <https://slideheaven.com/impulsivity-and-nonsuicidal-self-injury-examining-the-role-of-affect-manipulatio.html> (23.01.2014).

Lerner, H. (1996) *Öfke Dansı*, Çev: S. Gül, İstanbul: Varlık Yayınları.

Lindqvist, K.J. (2005) Hot Spur or Tranquil?: The adaptation of pschometric anger assessment instruments and their evaluation and application on violent and nonviolent samples in Sweden, <http://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=Lindqvist+K+J%2C+Daderman+M+A+and+Hellstr%C3%B6m+A.+Internal+reliability+and+construct&btnG=&lr=#> erişim tarihi: 10.05.2013.

Lindqvist, K.J., Daderman M.A., Hellström, A. (2005) Internal Reliability and Construct Validity of the Novaco Anger Scale-1998-S in a Sample of Violent Prison Inmates in Sweden. *Psychology, Crime & Law*, 11(2): 223-237 <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A193704&dswid=5649> (10.02.2013).

Logan, G.D., Schachar, R.J., Tannock, R. (1997) Impulsivity and Inhibitory Control, *Psychological Science*, 8: 60, <http://pss.sagepub.com/> erişim tarihi: 05.12.2012.

Lundeberg, K., Stith, S.M., Penn, C.E., Ward, D.B. (2004) A Comparison of Nonviolent, Psychologically Violent, and Physically Violent Male College Daters, *Journal of Interpersonal Violence* 19:1191, <https://krex.k-state.edu/dspace/bitstream/handle/2097/14834/Stith+JInterpersViol+2004.pdf?sequence=3> (05.12.2012).

McDermott, R. (2002) Recent Advances in Neuroscience and Their Implications for Political Science: Toward a Theory of Emotional Rationality 1 <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.202.295&rep=rep1&type=pdf> (30.03.2014).

Miller, J.D., Zeichner, A., Wilson, L.F. (2012) Personality Correlates of Aggression: Evidence From Measures of the Five-Factor Model, UPPS Model of Impulsivity, and BIS/BAS, *Journal of Interpersonal Violence*, 27(14) 2903-2919 <http://jiv.sagepub.com/content/27/14/2903.full.pdf+html> (05.12.2012)

Mills, F.J., Kroner, G.D. (2003) Anger as a Predictor of Institutional Misconduct and Recidivism in a Sample of Violent Offenders, *Journal of Interpersonal Violence*. 18(3), 282-294 https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Anger+as+a+Predictor+of+Institutional+Misconduct+and+Recidivism+in+a+Sample+of+Violent+Offenders%2C+&btnG= (19.03.2013).

Novaco, R. W (1976). The function and regulation of the arousal of anger. *American Journal of Psychiatry*, 133, 1124-1128. https://www.researchgate.net/profile/Raymond_Novaco/publication/22361669_The_function_and_regulation_of_the_arousal_of_anger/links/55ca9e6908aeb975674a5299/The-function-and-regulation-of-the-arousal-of-anger.pdf (30.07.2018).

Novaco, R. W. (1994). Anger as a risk factor for violence among the mentally disordered. In J. Monahan and H. J. Steadman (Eds.). *Violence and mental disorder* Chicago: University of Chicago Press. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=v4oSb2Na4nQC&oi=fnd&pg=PA21&dq=\(Novaco,+1994\)&ots=iP0IS6Fc2V&sig=uEJZ7V48IPng2oYp5HP08uVJ6sw&redir_esc=y#v=onepage&q=subjective&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=v4oSb2Na4nQC&oi=fnd&pg=PA21&dq=(Novaco,+1994)&ots=iP0IS6Fc2V&sig=uEJZ7V48IPng2oYp5HP08uVJ6sw&redir_esc=y#v=onepage&q=subjective&f=false) (30.07.2018).

Öner, Ö. ve ark. (2013) Ergenlerin Bildirdiği Dürtüsellik Belirtileri ve Ruhsal Sorunlar: Epidemiyolojik Bir Çalışma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1):35-43 <http://www.turkpsikiyatri.com/PDF/C24S1/05htrmg99.pdf>, (19.03.2013).

Özer, A., Özer, S. (2012) Durumsal-Sürekli Depresyon Ölçeği'nin Birleşen, Yapı ve Zamanda Geçerliği, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/99933>, (3.5.2013).

Özer, A.K. (1994) Sürekli Öfke (SL-Öfke) ve Öfke İfadesi Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçekleri Ön Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31):26-35.

Özgür, G., Yörükoğlu, G., Baysan Arabacı L. (2011) Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2): 53-60 http://www.journalagent.com/phd/pdfs/PHD_2_2_53_60.pdf, (03. 04. 2013).

Pahlen, B., Lindman, R., Sarkola, T., Makisalo, H., Eriksson, P., C.J., (2002), An exploratory study on self-evaluated aggression and androgens in women, *Aggressive Behavior*, 28(4):273-282, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ab.80005> (30.07.2018).

Parrott, D.J., Zeichner, A. (2008) Determinants of Anger and Physical Aggression Based on Sexual Orientation: An Experimental Examination of Hypermasculinity and Exposure to Male Gender Role Violations, *Archives of Sexual Behaviour*, 37:891-901 https://www.researchgate.net/publication/232508108_Effects_of_Sexual_Prejudice_and_Anger_on_Physical_Aggression_Toward_Gay_and_Heterosexual_Men, (17.01.2014).

Patton , J.H., Stanford, M.S., Barratt, E.S. (1995) Factor Structure of the Barratt Impulsiveness Scale, *Journal of Clinical Psychology*, 51:768-774 <http://homepages.se.edu/cvonbergen/files/2013/01/Factor-Structure-of-the-Barratt-Impulsiveness-Scale.pdf>, (10. 05. 2014).

Potegal M., Stemmler, G., Spielberger, C. (Eds.) (2010) *International Handbook of Anger: Constituent and Concomitant Biological, Psychological and Social Processes*, Springer Books http://books.google.com.tr/books?id=Szbbn8AwEXQC&printsec=frontcover&dq=handbook+of+anger&hl=tr&sa=X&ei=_odjU9SHO7PG7Ab7wYH4CA&redir_esc=y#v=onepage&q=handbook%20of%20anger&f=false (30.07.2018)

Ramirez, J.M., Andreu, J.M. (2006) Aggression and Some Related Psychological Constructs (Anger, Hostility, and Impulsivity); some comments from a research Project, *Neuroscience Biobehavioral Review*, http://eprints.ucm.es/8425/2/Aggression_JMR_revised-1.pdf?origin=publication_detail (11.02.2013)

Soysal, A.Ş., Can, H., Kılıç, K.B. (2009) Üniversite Öğrencilerinde A Tipi Davranış Örüntüsü ile Öfke İfadesi Arasındaki İlişkinin Analizi ve Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması, *Klinik Psikiyatri*;12:61-67 https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_12_2_61_67.pdf, (11.03.2013).

Steadman, H.J., Silver, E., Monahan, J., Appelbaum, P.S., Robbins, P.C., Mulvey, E.P., Grisso, T., Roth, L.H., Banks, S. (2000) A Classification Tree Approach to the Development of Actuarial Violence Risk Assessment Tools, *Law and Human Behavior*; Vol. 24, No. 1 http://cda.psych.uiuc.edu/statistical_learning_course/macarthur_articles/steadman_classification_tree.pdf (14.03.2013).

Swogger, M.T., Walsh, Z., Kosson, D.S. (2007) Domestic Violence and Psychopathic Traits:Distinguishing the Antisocial Batterer from Other Antisocial Offenders, *Aggressive Behaviour* Vol.33:1-8 https://www.researchgate.net/profile/Marc_Swogger/publication/6383332_Domestic_violence_and_psychopathic_traits_Distinguishing_the_antisocial_batterer_from_other_antisocial_offenders/links/59f4d2e6a6fdcc075ec4b933/Domestic-violence-and-psychopathic-traits-Distinguishing-the-antisocial-batterer-from-other-antisocial-offenders.pdf, (03.04.2014).

Taylor, J.L., Novaco, R.W. (2005) Anger Treatment for People with Developmental Disabilities: A Theory , Evidence and Manuel Based Approach, Wiley & Sons, Incorporated, John. s. 4 http://books.google.com.tr/books?id=mJudujdTZPQC&pg=PA247&dq=Treatment+of+anger+and+aggression+novaco&hl=tr&sa=X&ei=4sJjU8GqJK7B7Aac04DIAw&redir_esc=y#v=onepage&q=Treatment%20of%20anger%20and%20aggression%20novaco&f=false (14.03.2013) kitap sayfasını metin içine taşı

Tekin, Ü. (2011) Şiddet, Ankara: Orient Yayınları.

Vahip, I., Doğanavşargil, Ö. (2006) Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2):107-114, <http://www.turkpsikiyatri.com/c17s2/aileici.pdf>, (5.04.2013).

Wang, E.W., Diamond, P.M. (1999) Empirically Identifying Factors Related to Violence Risk in Corrections, *Behavioral Sciences and the Law* ,17: 377±389 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/%28SICI%291099-0798%28199907/09%2917%3A3%3C377%3A%3AAID-BSL351%3E3.0.CO%3B2-M> (30.07.2018).

Whiteside, S.P., Lynam, D.R. (2001) The Five Factor Model and İmpulsivity: Using a Structural Model of Personality to Understand İmpulsivity, *Personality and Individual Differences*, 30 669-689, http://www.subjectpool.com/ed_teach/y4person/2_facets/refs/Lynam_2001_impulsivity_as_NEO_facets.pdf (21.04.2013).

Whiteside S.P., Lynam D.R., Miller J.D., Reynolds S.K. Validation of the UPPS impulsive behaviour scale: A four-factor model of impulsivity. *European Journal of Personality*. 2005;19(7):559–574. https://www.researchgate.net/publication/227644127_Validation_of_the_UPPS_impulsive_behavior_scale_A_four-factor_model_of_impulsivity (23.01.2014).

World report on violence and health, WHO, Geneva http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf 30.07.2018.

Wilkowski, B.M. (2012) Responding to Social Signals for Response Inhibition : A Psychological Process Underlying Trait Anger, *Social Psychological and Personality Science*, 3:72, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.913.6963&rep=rep1&type=pdf> (29.07.2018).

Wilkowski, B.M., Robinson M.D. (2008) The Cognitive Basis of Trait Anger and Reactive Aggression: An Integrative Analysis. *Pers Soc Psychol Rev* 12:3 <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1011.8202&rep=rep1&type=pdf>, (14.03.2013).

Yargıç, İ., Ersoy, E., Batmaz Oflaz, S. (2011) UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği ile Psikiyatri Hastalarında Dürtüsellik Ölçümü, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 21(2):139-46, http://www.psikofarmakoloji.org/pdf/21_2_8.pdf (17.12.2012).

Yavuz, M.F., Dalkanat, N., Gölge, Z.B., Müderrisoğlu, S. (2006) Eşcinsel Erkelere Yönelik Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 20(2): 15-21 http://www.journalagent.com/adlitip/pdfs/ADLITIP_20_2_15_21.pdf (14.03.2013).

Yavuzer, Y., Karataş, Z. (2013) Ergenlerde Otomatik Düşünceler ile Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişkide Öfkenin Aracı Rolü, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(2): 117-123 <http://www.turkpsikiyatri.com/default.aspx?modul=turkceOzet&gFPrkMakale=890>, (20.04.2014).

Aydın İnsan ve Toplum Dergisi Yayın İlkeleri

Kapsam ve Hedef Kitle

Aydın İnsan ve Aydın Toplum Dergisi'nde, sosyal bilimlerin özellikle Psikoloji ve Sosyoloji odaklı tüm alanlarında ve alt alanlarında, araştırmaya dayanan, sahasına katkı sağlayacak nitelikte bilimsel makaleler veya daha önce yayımlanmış olan çalışmaları değerlendiren, bu konuda yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan derleme makaleler yayınlamaktadır. Ayrıca, alanda yayımlanan bilimsel kitaplara ait makale formatındaki değerlendirme yazıları ile kitap eleştirileri ve alana katkısı olan makalelerin İngilizce veya Türkçe çevirileri de kapsam dahilindedir.

Dergide yayınlanacak eserlerin daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması gerekir. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ancak basılmamış bildirilerden üretilen makaleler, bu durum dipnotta açıkça belirtilmek koşuluyla kabul edilmektedir. Yayımlanan çalışmanın yayın hakkı dergiye aittir. Yazıları yayımlanan yazarlara telif ücreti ödenmez. Dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarını bağlar ve yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Dili ve Yayın Sıklığı

Dergide Türkçe makalelerin yanı sıra İngilizce makaleler de yayımlanabilir. İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi yılda 2 kez yayınlanan hakemli akademik ulusal bir dergidir.

Değerlendirme Süreci

Yazım ilkelerine uygun olmayan çalışmalar hakem değerlendirmesine gerek duymadan geri çevrilir. Bir yazının dergide yayımlanabilmesi için iki hakem tarafından olumlu görüş bildirilmiş olması gerekir. Hakemlerden birinin olumlu diğerinin olumsuz görüş bildirmesi durumunda editör tarafından üçüncü bir hakemin değerlendirmesine başvurulur.

Yazım Kuralları

Ana Başlık: İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve koyu harflerle yazılmalıdır. Makalenin başlığı sözcüklerin ilk harfi büyük olacak biçimde yazılmalı ve en fazla 10-12 sözcük arasında olmalıdır.

Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i: Yazar(lar)ın ad(lar)ı ve soyad(lar)ı koyu, adresler ise normal ve eğik karakterde harflerle yazılmalı; yazar(lar)ın varsa görev yaptığı kurum(lar), haberleşme ve e-posta adres(ler)i ilk sayfada dipnot ile belirtilmelidir.

Özet: Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 100, en fazla 150 sözcükten oluşan Türkçe "özet" ve İngilizce "abstract" bulunmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemeli; dipnot kullanılmamalıdır. Türkçe ve İngilizce özetleri altında bir satır boşluk

bırakılarak, en az 3, en çok 5 sözcükten oluşan anahtar sözcükler (*keywords*) verilmelidir. Türkçe makalenin İngilizce başlığı olmalı ve *abstract*'ın üstünde gösterilmelidir.

Ana Metin: A4 sayfa boyutunda (29.7x21 cm.), MS Word programı, *Times New Roman* yazı karakteri ile 12 punto ve 1,5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında üst 3 cm., alt 3 cm., sol 3 cm., sağ 3 cm. boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar özet, abstract, şekil ve tablo yazıları da dahil 6.000 (altıbin) sözcüğü geçmemelidir. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar, koyu değil eğik harflerle ya da tek tırnak içinde yazılmalıdır. Metinde tırnak işareti + eğik harfler gibi çifte vurgulamalara asla yer verilmemelidir.

Bölüm Başlıkları: Makalede, düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Makaledeki tüm ara (normal) ve alt başlıklar (yatık) 12 punto ile sözcüklerin yalnız ilk harfleri büyük, koyu karakterde yazılmalı; alt başlıkların sonunda iki nokta üst üste konulmamalı ve bir satır sonra devam edilmelidir.

Tablolar ve Şekiller: Tabloların numarası ve başlığı bulunmalı, siyah- beyaz baskıya uygun hazırlanmalıdır. Tablo ve şekiller ayrı ayrı sıra sayısı verilerek numaralandırılmalıdır. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalıdır. Yatay çizgiler ise yalnızca tablo içindeki alt başlıkları birbirinden ayırmak için kullanılmalıdır. Tablo numarası üste, tam sola dayalı olarak dik (normal); tablo adı ise, her sözcüğün ilk harfi büyük olmak üzere eğik (*italik*) yazılmalıdır. Tablolar metin içinde bulunması gereken yerlerde olmalıdır.

Tablo 1: *Farklı yaklaşımların karşılaştırmalı analizi*

Şekil numaraları ve adları şeklin hemen altına ortalı şekilde yazılmalıdır. Şekil numarası eğik yazılmalı, nokta ile bitmeli, hemen ardından sadece ilk harf büyük olmak üzere şekil adı dik yazılmalıdır.

Görseller: *Derginin alanı kapsamında gerekirse ilave edilir*

Dipnot: Dipnot kaynak göstermek için kullanılmamalı, dipnot kullanımına yalnızca açıklayıcı ek bilgileri için başvurulmalı ve otomatik numaralandırma yoluna gidilmelidir. Dipnotlarda kaynak göstermek için, metin içi kaynak gösterme yöntemleri kullanılmalıdır.

Alıntı ve Göndermeler/Atıflar: Yazar doğrudan ya da dolaylı olarak yaptığı tüm alıntılara aşağıdaki örneklere göre göndermede bulunmalıdır. Burada belirtilmeyen durumlarda APA6 formatı kullanılmalıdır. Doğrudan alıntılar tırnak içinde verilmeli ve italik (eğik) yazı karakteri ile yazılmalıdır.

Metin içi alıntılarda göndermeler

Göndermeler için asla dipnot kullanılmamalıdır. Tüm göndermeler parantez içinde ve aşağıdaki biçimde yazılmalıdır.

Tek yazarlı çalışmaya yönelik genel göndermelerde;
(Carter, 2004).

Tek yazarlı çalışmanın alıntı yapılan belirli bir yerine göndermelerde;
(Bendix, 1997: 17).

İki yazarlı çalışmalara göndermelerde;
(Hacıbekiroğlu ve Sürmeli, 1994: 101).

İkiden fazla yazarlı yayınlarda, metin içinde sadece ilk yazarın soyadı ve ‘vd.’ yazılmalıdır;
(Akalin vd., 1994: 11).

Kaynakça kısmında ise, birden fazla yazarlı yayınlara diğer yazarları da belirtilmelidir.

Metin içinde, gönderme yapılan yazarın adı veriliyorsa, kaynağın sadece yayın tarihi yazılmalıdır:

Gazimihal (1991:6), bu konuda “.....”nu belirtir.

Yayın tarihi olmayan yapıtlarda ve yazmalarda yalnızca yazarların adı;
(Hobsbawm)

yazarı belirtilmeyen ansiklopedi vb. yapıtlarda ise kaynağın ismi, varsa cilt ve sayfa numarası yazılmalıdır.

(Meydan Larousse 6, 1994: 18)

İkinci kaynaktan yapılan alıntılar da aşağıdaki gibi yazılmalı ve kaynaklarda belirtilmelidir:

Lepecki’nin de ifade ettiği gibi “.....” (Akt. Korkmaz 2004: 176).

Kaynakça: Metnin sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik olarak aşağıdaki örneklere göre yazılmalıdır. Kaynaklar, bir yazarın birden fazla yayını olması halinde, yayımlanış tarihine göre sıralanmalı; bir yazara ait aynı yılda basılmış yayınlar ise (2004a, 2004b) Şeklinde gösterilmelidir:

Kitapların gösterilmesi

Öztürkmen, A. (1994). *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Carter, A. (2004). *Dans Tarihini Yeniden Düşünmek*, ev: Cansu Şipal, İstanbul: BGST Yayınları.

Makalelerin gösterilmesi

Sarısözen, M. (1970). Bağlama Metodu, *Folklor/Halkbilim* (1): 12-16.

Bakka, E. ve Felföldi, L. (2002). Whose Dances, Whose Authenticity? *Dance Research* (32): 3-18.

Kitap içi bölümlerin gösterilmesi

Lepecki, A. (2004). Concept and Presence: The Contemporary European Dance Scene. *Rethinking Dance History: A Reader*, ed. Alexandra Carter, London: Routledge, s: 176-190.

Şahin, M. (2013). Klinik Psikolog Olmak. *Klinik Psikoloji*, ed. Linden, W. ve Hewitt, P. L. Ankara: Nobel, s: 1-16.

Tezlerin gösterilmesi

Dehmen, B. (2005). Ulusal ve Küreselin Kesişme Noktasında Halk Danslarına Bir Yaklaşım: Dansın Sultanları, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

İnternet kaynaklarının gösterilmesi

İnternet elde edilen verilerin kaynakları mutlaka gösterilmeli ve Kaynakça'da erişim adresi ve erişim tarihi belirtilerek verilmelidir. Erişim adresi olarak kaynağın yer aldığı web sayfasının (ana sayfa) adresi değil, kaynağın görüntülediği adres verilmelidir.

<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (12.10.2014).

Aksu, G. (2011). Özgür Bir Beden, Özgür Bir Sanat Dalı, *Yazında ve Çeviride Beden*, Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı (15-17 Mart 2006) İstanbul Üniversitesi. <http://mimesis-dergi.org/2011/04/ozgur-bir-alan-ozgur-bir-sanat-dali/>. (12.10.2011).

Görüşmelerin gösterilmesi

Ural, U. (2014). Artvin halk dansları çalıştırıcısı Uğur Ural ile ÜFTAD ofisinde yapılan görüşme, İstanbul: 19 Temmuz.

İletişim Bilgileri:

AYDIN İNSAN ve TOPLUM DERGİSİ

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38

Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 4441428 - 20402

Web Sayfası: <http://aitdergi.aydin.edu.tr>

E-posta: aitdergi@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

Aydin İnsan ve Toplum is a national, peer-reviewed journal printed twice a year by Istanbul Aydin University, Faculty of Arts and Sciences.

Aydin İnsan ve Toplum Journal publishes in all fields and sub-fields of social sciences especially Psychology and Sociology focused scientific articles which rely upon research and contribute to its field or collection articles which evaluate previously published works and offer new and noteworthy views in the related subject. In addition, evaluation articles from scientific books that are published in the related fields and book reviews together with the Turkish or English translations of related articles are also within the scope of the journal's publication.

The journal only accepts articles which are not published or accepted to be published previously. Articles which are created from the reports that are not published but presented in a scientific gathering can be accepted provided that the case is clearly stated in the footnote. No royalty fee is paid to the authors of the articles that are published in the journal. The scientific, ethic and legal responsibilities of the views and translations conveyed in the manuscripts which are published in the journal belong to their respective authors.

Evaluation Process

In result of the preliminary evaluation, the articles that are found to be conflicting with the editorial principles are rejected without further evaluation. Two positive referee reviews are required in order for an article to be published in the journal. In case an article receives a positive and a negative review from the two referees, the editor of the journal consults the evaluation of a third referee.

Publishing Language

In addition to Turkish, journal publishes articles in English language as well.

Editorial Principles

I. Main Title

Written in **bold** letters, the main title must be congruent with the text content expressing the treated subject in the best way. The main title must not exceed 10-12 words of which initials must be capitalized.

II. Author's Name(s) and Address(es)

The name(s) and surname(s) of the authors must be typed in **bold** whereas the addresses must be typed in italic letters. If there are any, the title(s) and the workplace(s) of the authors as well as their contact information must be indicated on the first page with a footnote.

III. Abstract

The article must include an abstract in both English and Turkish (özet) languages, which briefly and clearly summarizes the subject of the text and consists of at least 100 and at most 150 words. The abstract must not refer to the cited sources, figures and graphic numbers used in the text or contain footnotes. Authors must provide keywords consisting of at least 3 and at most 5 words leaving an empty line under the English and Turkish abstracts. The Turkish abstract must also have its title in Turkish.

IV. Main Text

The text must be written with Times New Roman font-type, 12-point font size leaving 1,5 space between lines and 3 cm margins on top, bottom and both sides of an A4-sized (29.7x21 cm) MS Word page. The pages must be numbered. The text must not exceed 6000 (six thousand) words including its Turkish and English abstracts, figures and table contents. The parts of the text which are to be emphasized must be written either in italics (not in **bold**) or shown in single quotation marks (''). The text must never contain double emphases using quotation marks and italics at the same time.

V. Sub-titles

The section and sub-titles may be preferred for delivering the information in an orderly way. All the section (regular) and sub (italics) titles must be written in 12- point size, **bold** characters, capitalizing only the initial letters of each word in the title. Sub-titles must not be followed by a colon (:) and the text must begin after an empty line.

VI. Tables and Figures

Tables must be prepared according to black and white printing with a title and number. Tables and figures must be numbered separately. Tables must not be drawn with vertical lines; horizontal lines, on the other hand, must only be used for categorizing the sub-titles within the table. The number of the table must be indicated above the table, on left side, in regular fonts; the title of the table must be written in italics capitalizing the initials of each word. Tables must be located in their proper places within the text.

» **Example: Tablo 1: Farklı yaklaşımların karşılaştırmalı analizi**

The numbers and the titles of the figures must be centered just below the figure. The number of the figure must be in italics followed by a full stop (.). Right after comes the title of the figure in regular fonts with only the initial letter capitalized.

VII. Visuals

The images, photographs or special drawings included within the text must be scanned in 300 ppi (300 pixels per inch) with a 10 cm short edge in JPEG format. In addition to the article and the “article presentation form”, all the visual materials used in the text must be e-mailed to the provided addresses in JPEG format. The online sourced images must also comply with 10 cm/300 ppi rule. Visuals must be titled according to the criteria specified for tables and figures (item VI) above. Technically problematic or low-quality images may be requested from the contributor again or may be completely removed from the article by the editorial board. Author(s) are responsible for the quality of the visual materials to be used in their articles.

The images and photographs must be prepared according to black and white printing. The titles and the numbers of the visuals must be centered and typed in italics. The type of the visual and its number must be typed in italics followed by a full stop (.) and the name of the image typed in regular fonts with capital initials:

» **Example: Resim 10. Wassily Kandinsky, ‘Kompozisyon’ (Anna-Carola Krause, 2005: 91).**

The pages containing figures, charts and images must not exceed 10, with only occupying one third of the text. If possible, authors may place the figures, charts and images where they are supposed to be providing that it will be prepared as ready to be published, if not they can write the numbers of the figures, charts and images leaving empty space in the text in the same size.

VIII. Footnotes

Footnotes must only be used for additional explanatory information with automatic numbering. Footnotes must not be used for citation or giving references.

IX. Citation and References

Authors must give references for all their direct or indirect quotes according to the examples given below. In case not specified here, authors must consult APA 6th edition referencing and citation style. Direct quotes must be given in italics using quotation marks (“”). Footnotes must never be used for giving references. All references must be written in parentheses and as indicated below.

- » Works by a single author: (Carter, 2004).
- » Specific passages in works by a single author: (Bendix, 1997: 17).
- » Works by two authors: (Hacıbekiroğlu and Sürmeli, 1994: 101).
- » Works by more than two authors: (Akalın et. al, 1994: 11). The other contributing authors must only be indicated in the bibliography section.
- » If the name of the author is mentioned within the text, only the publishing date of the source are provided: Gazimihal (1991: 6) states that “.....”.
- » Works with no publication dates, can be cited with the name of the author: (Hobsbawn)
- » Works with no author name, such as encyclopedias, can be cited with the name of the source and if available the volume and page numbers: (Meydan Larousse 6, 1994: 18)
- » The quotes that are taken from a secondary source are indicated as follows and must also be given in bibliography: As Lepecki also expresses “.....” (Korkmaz, 2004: 176).

X. Bibliography

The bibliography must be given at the end of the text in an alphabetical order as shown in the following examples. The sources must be sorted according to their publication dates in case an author has more than one publication. On the other hand, the publications that belong to the same year must be shown as (2004a, 2004b...).

Books

- » Öztürkmen, A. (1994). Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik, İstanbul: İletişim Yayınları.
- » Carter, A. (2004). Dans Tarihini Yeniden Düşünmek, çev: Cansu Şipal, İstanbul: BGST Yayınları.

Articles

- » Sarısözen, M. (1970). Bağlama Metodu, Folklor/Halkbilim (1): 12-16.
- » Bakka, E. ve Felföldi, L. (2002). Whose Dances, Whose Authenticity? Dance Research (32): 3-18.

Sections of a Book

- » Lepecki, A. (2004). Concept and Presence: The Contemporary European Dance Scene. Rethinking Dance History: A Reader, ed. Alexandra Carter, London: Routledge, s: 176-190.
- » Şahin, M. (2013). Klinik Psikolog Olmak. Klinik Psikoloji, ed. Linden, W. ve Hewitt, P. L. Ankara: Nobel, s: 1-16.

Thesis

- » Dehmen, B. (2005). Ulusal ve Küreselin Kesişme Noktasında Halk Danslarına Bir Yaklaşım: Dansın Sultanları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Online Sources

Online sources must be cited for the data obtained from internet as well. The full web address of the accessed web-page (not the home page) and the accessed date must be indicated in the bibliography for the online sources:

- » <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (12.10.2014).
- » Aksu, G. (2011). Özgür Bir Beden, Özgür Bir Sanat Dalı, Yazında ve Çeviride Beden, Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı (15-17 Mart 2006) İstanbul Üniversitesi. <http://mimesis-dergi.org/2011/04/ozgur-bir-alan-ozgur-bir-sanat-dali/>. (12.10.2011).

Interviews

- » Ural, U. (2014). Artvin halk dansları çalıştırıcısı Uğur Ural ile ÜFTAD ofisinde yapılan görüşme, İstanbul: 19 Temmuz.
- Contact Information:

Contact Information:

AYDIN İNSAN ve TOPLUM DERGİSİ

Editorial Board

Istanbul Aydın University, Faculty of Arts and Sciences

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38

Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 444 1 428

Web: <http://aitdergi.aydin.edu.tr>

E-mail: aitdergi@aydin.edu.tr